

"Rykkinn er ingen drabantby!"

- En studie av hvordan et utvalg innbyggere på Rykkinn i Bærum opplever og identifiserer seg med bostedet sitt

Anna Holt

Masteroppgave i samfunnsgeografi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

September 2009

Forord

Oppgaven er ferdig.

Jeg vil rette en stor takk til alle intervjupersonene på Rykkinn, som åpnet dørene sine for meg og var så positive til prosjektet mitt.

Jeg vil også gjerne takke min veileder Per Gunnar Røe. Ditt engasjement for ”Suburbanisme i Oslo-regionen” har vært til stor inspirasjon. Tusen takk for alle veiledningstimer og svar på mine til tider nokså frustrerte mailer.

Takk til Caroline, Ruth Oddrun og Ingrid, for gjennomlesning, korrektur og verdifulle tilbakemeldinger!

Takk til Ida, Ingrid og Ingunn for svært hyggelig samvær på lesesalen det siste halve året.

Takk til Caroline og Marita som besøkte meg i innspurten og hadde med fantastisk mat til en fattig student.

Og til slutt, tusen takk Magne, for alle sene middager, henting, oppmuntring, realitetsorientering, og for at du har holdt ut med meg i denne perioden.

Blindern, 08.09.2009

Anna Holt.

”Det er jo menneskene som skaper det, det er jo ikke stedet. Det er jo menneskene som skaper alt av holdninger og avstand og hva som er viktig og riktig”.

Signe, innbygger på Rykkinn

Innhold

1. INNLEDNING.....	9
1.1 PROBLEMSTILLING.....	10
1.2 KORT PRESENTASJON AV RYKKINN	11
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	13
2. TEORETISKE PERSPEKTIVER PÅ STED OG STEDSIDENTITET	15
2.1 STED SOM BAKGRUNNSRAMME, OPPLEVELSE OG SOSIAL KONTEKST	15
2.1.1 "Location".....	16
2.1.2 "Sense of place"	16
2.1.3 "Locale"	17
2.2 STED OG STEDSIDENTITET SOM NOE RELASJONELT OG SOSIALT KONSTRUERT	18
2.3 STEDSIDENTITET OG TILHØRIGHET	21
2.3.1 Identifisere seg med, mot, eller manglende identifikasjon i forhold til et sted.....	21
2.3.2 Valgt tilhørighet.....	23
2.3.3 "In place – out of place"	24
2.3.4 Habitus og kapital.....	25
2.4 STEDSMYTER OG REPRESENTASJONER	27
2.5 OPPSUMMERING OG AVRUNDING	29
3. FORSTADEN SOM FENOMEN.....	31
3.1 FORSTADENS HISTORIE	31
3.2 MYTER OM FORSTADSLIVET	34
3.3 DRABANTBYEN.....	35
3.3.1 Definisjon.....	35
3.3.2 Historie og idégrunnlag.....	36
3.3.3 Kritikk av drabantbyene.....	38
3.3.4 Norske drabantbyer i dag	40
3.4 REPRESENTASJONER AV FORSTADEN	41
3.5 EN FORSTADSIDENTITET?.....	43
3.6 OPPSUMMERING OG AVRUNDING	45
4. METODISKE VALG.....	47
4.1 KVALITATIV FORSKNING	47
4.2 UNDERSØKELSENS UTVALG	48
4.2.1 Avgrensning	48
4.2.2 Rekruttering	50
4.2.3 Presentasjon av intervjupersonene	51

4.3	DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJUET.....	53
4.3.1	Intervjusituasjonen.....	55
4.3.2	Intervjuguiden.....	56
4.4	ANALYSE AV DATAMATERIALET.....	57
4.4.1	Transkripsjon.....	58
4.4.2	Person- og temasentrert tilnærming.....	59
4.5	PRESENTASJON AV ANDRE INFORMASJONSKILDER OG DATA.....	60
4.6	KVALITETSSIKRING.....	61
4.7	ETISKE BETRAKTNINGER.....	63
5.	RYKKINN – EN FORHISTORIE.....	65
5.1	PLANLEGGING OG UTBYGGING.....	65
5.1.1	Småhusbebyggelse i nordvest.....	66
5.1.2	Blokkbebyggelse i sydøst.....	67
5.2	ANDRE REPRESENTASJONER AV RYKKINN.....	70
5.2.1	"Fakta om Rykkinn".....	71
5.2.2	"Teori og praksis".....	72
5.3	OPPSUMMERING.....	74
6.	FORTELLINGER FRA RYKKINN.....	77
6.1	BELIGGENHET, SOSIALE FORHOLD OG FYSISK ORGANISERING.....	78
6.1.1	"Jeg kan jo skryte av alle dyrene vi har rundt her".....	78
6.1.2	"Det er jo litt sånn Bakkebygrenda her da".....	79
6.1.3	"Jeg synes det er helt unikt".....	82
6.2	REPRESENTASJONER: "FOLK SER JO IKKE FORSKJELL PÅ FAKTA OG FIKSJON".....	83
6.3	RYKKINN SOM ET STED I BÆRUM: "DET ER PÅ EN MÅTE LITT BEFRIENDE Å BO HER".....	87
6.4	INTERNE SOSIALE SKILLELINJER: FRA "LILLE PAKISTAN" TIL "ØVRE RYKKINN".....	89
6.5	OPPSUMMERING.....	94
7.	STEDSMYTER, IDENTIFIKASJON OG TILHØRIGHET.....	97
7.1	FORTELLINGER OM RYKKINN.....	97
7.1.1	Den velorganiserte forstaden.....	98
7.1.2	Den belastede drabantbyen.....	100
7.2	IDENTIFIKASJON MOT "DE ANDRE".....	103
7.2.1	Mot Bærum.....	103
7.2.2	Mot drabantbyene.....	107
7.2.3	Kategorier av steder.....	109
7.3	STEDSBASERTE IDENTIFIKASJONSPROSESSER.....	110
7.3.1	– basert på kulturell kapital.....	111
7.3.2	– basert på sosial kapital.....	112
7.4	DELOMRÅDER OG IDENTIFIKASJON.....	113

7.4.1	<i>Differensiering av boligtyper</i>	114
7.4.2	<i>Mikrohierarkier</i>	116
7.4.3	<i>Sosial og geografisk nærhet</i>	117
8.	AVSLUTNING	121
8.1	STEDSBILDER OG FORESTILLINGER.....	121
8.2	STEDSIDENTIFIKASJON OG TILHØRIGHET	122
8.3	FORTELLINGER OM RYKKINN OG BETYDNINGEN AV DISSE	123
8.4	OPPGAVENS OVERFØRBARHET OG RELEVANS	124
	REFERANSER	127
	VEDLEGG 1	131
	VEDLEGG 2	133
	VEDLEGG 3	137

Kart og bilder

Kart 1:	Kart over Bærum kommune.....	12
Kart 2:	Kart over Rykkinn.	12
Bilde 3:	Blokkbebyggelse sydøst på Rykkinn.....	14
Bilde 4:	Rekkehus nordøst på Rykkinn.....	14
Bilde 5:	Terrassehus nord på Rykkinn.	14
Kart 6:	Kart over Rykkinn. ”Selvaagfeltet” og ”Evensenfeltet” er påtegnet.	70

1. Innledning

Drabantbyene og deres attraktivitet som boligområder, har vært kilde til stor debatt både i mediene og i bolig- og byplanfagene. Ifølge Hansen og Brattbakk (2005) lider disse områdene av et unyansert og dårlig omdømme, noe som i stor grad henger sammen med det medieskapte bildet av drabantbyene, som utrygge områder preget av kriminalitet og sosiale problemer. I Oslo er det spesielt drabantbyene på østsiden av byen som har fått mye oppmerksomhet. Det er også gjerne ”østkanten” som forbindes med en slik type bebyggelse. I denne oppgaven ønsker jeg imidlertid å se nærmere på et område vest for Oslo, nemlig Rykkinn i Bærum, som ble bygget ut på begynnelsen av 1970-tallet med store boligblokker, rekke- og terrassehus. Rykkinn er i dag et av de mest fortettede områdene i kommunen, og huser ca. 15 000 innbyggere (Bakken 2008).

Som boligområde har Rykkinn en interessant historie. I tillegg til utbyggingen av Vestli, var Rykkinn-utbyggingen med på å betegne et høydepunkt for rasjonell masseproduksjon av boliger i Norge (Skeie 1998). Målsettingen var å skape et komplett boligområde med servicetilbud og infrastruktur, samt et godt bomiljø på bakgrunn av en variert bebyggelse og en allsidig befolkningssammensetning. Alt gikk imidlertid ikke helt etter planen, slik det går frem av enkelte beskrivelser:

“Intensjonene var de beste da boligområdet Rykkinn i Bærum ble bygget ut på begynnelsen av 1970-tallet. Moderne og hensiktsmessige boliger beregnet for familier med små barn ble reist i stor stil. Småbarnsfamiliene flyttet inn. Tett opp mot 14 000 mennesker, en middels norsk by bosatte seg på Rykkinn i løpet av to-tre år. Alt var bare hygge. Inntil alle barna vokste opp “på en gang”. [...] På begynnelsen av 80-tallet eksploderte narkotikaproblemene på Rykkinn. Et steinhardt ungdomsmiljø vokste frem, et miljø der tunge narkotiske stoffer snart ble en del av hverdagen for altfor mange”.¹

Rykkinn har på bakgrunn av dette blitt tematisert blant annet i Nikolaj Frobenius’ roman ”Teori og praksis” og Harald Eias TV-innslag ”Fakta om Rykkinn” i NRK-programmet ”Åpen Post”. Ulike forestillinger om stedet gjenspeiles også i mediene. I en artikkel trykket i Dagbladet² så sent som i 2007 står det å lese: ”Rykkinn – kommunens drabantby – er en så

¹ ”Rekruttskole for narkomane”, VG 26.11.1995

² ”Bærumsblærum”, Dagbladet 10.11.2007

annerledes erfaring at den jevne bæring ikke definerer denne drabantbyen som en del av Bærum". Artikkelen i Dagbladet handler for øvrig om hvordan det oppleves å bo i Bærum, hvordan det "bærumske" er synonymt med ro, orden og enebolig, og hvor alle er like slik at du vet hva du har å forholde deg til. I artikkelen står det ingenting om *hvorfor* Rykkinn er å betrakte som en så annerledes erfaring. Sammenlignet med beskrivelsen av "det bærumske" kan man imidlertid tolke artikkelforfatteren i retning av at dette handler om noe mer enn fysisk utforming.

Drabantbyene kan på mange måter sies å være i brytningstid. I følge Hansen og Brattbakk (2005) er det store interne forskjeller drabantbyene i mellom, hvor enkelte områder har svekket sin relative posisjon, mens andre har fått styrket sin posisjon kraftig. Dette gjelder både med tanke på sosioøkonomiske forhold, som innbyggernes inntekt og utdanning, samt drabantbyenes omdømme. Rykkinn kan også sies å ha endret seg på mange måter siden boligområdet sto ferdig på begynnelsen av 1970-tallet, blant annet med tanke på befolknings-sammensetning. Jeg ønsker derfor å rette søkelyset mot innbyggere som bor på Rykkinn, og *deres* opplevelse av hvordan det oppleves å bo på et sted, som i media, bøker og TV-innslag, omtales som "kommunens drabantby".

1.1 Problemstilling

I oppgaven søkes det svar på hvordan et utvalg av innbyggere *opplever* bostedet sitt. Opplevelse referer her til en forståelse av hvordan steder tillegges betydning og mening. Sted vil i denne oppgaven forstås som en sosial konstruksjon. En slik oppfatning innebærer at steders betydning og mening konstrueres ut i fra hvordan ulike mennesker bruker stedet og snakker sammen om det. På denne måten vil alle "fortellinger", det vil si hva som skrives om stedet, hvordan stedet fremstilles, omtales og "analyseres", bidra til den sosiale konstruksjonen av stedet. Det samme stedet fremstår derfor ulikt, og gir ulik mening, for forskjellige personer. Denne oppgaven bygger i tillegg på en relasjonell stedsforståelse som vektlegger stedets dynamiske karakter. Fremfor å se steder som gitte og statiske, forstås de som prosesser, der endringer i sosiale relasjoner på stedet, mellom steder og på ulike geografiske nivåer, gir stedet nye betydninger og meninger.

Med utgangspunkt i et utvalg innbyggers beskrivelser av oppfatninger og opplevelser knyttet til bostedet, vil jeg diskutere de ulike bildene de konstruerer av hjemstedet, samt hvordan

dette kan ses i sammenheng med deres konstruksjon av stedsidentitet. Jeg har lagt følgende problemstilling til grunn for oppgaven:

- *Hvordan oppleves et (helhetlig planlagt) forstadsområde som Rykkinn av innbyggere i dag?*

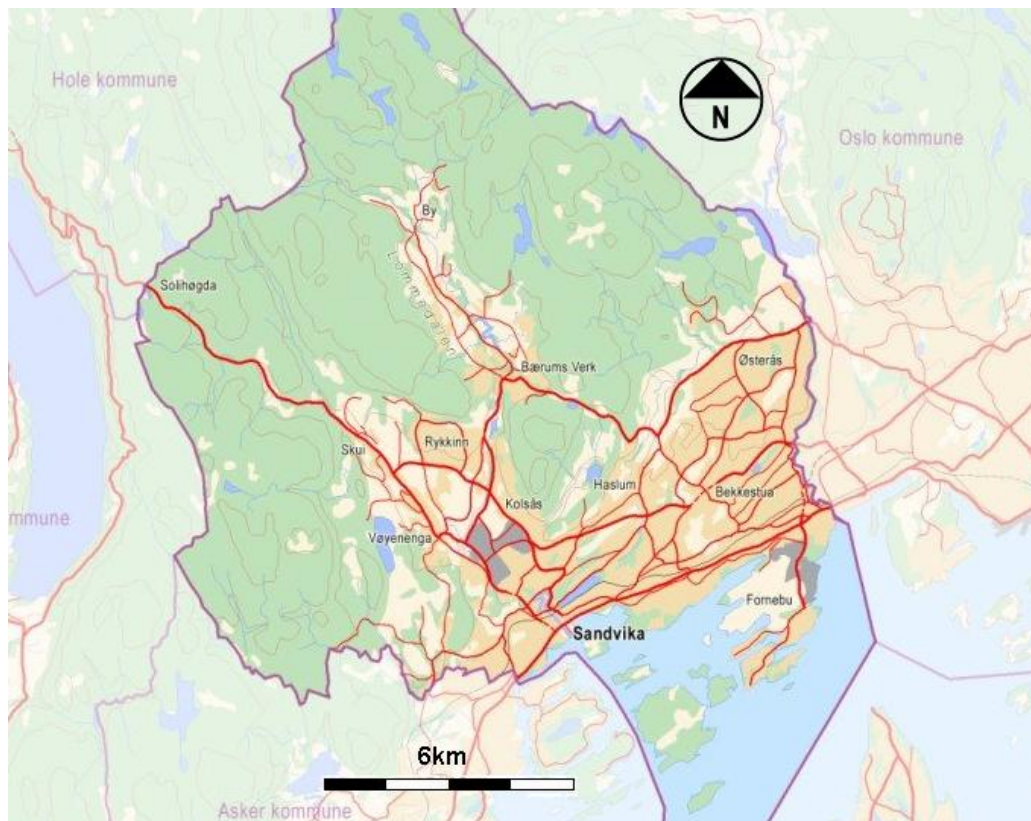
Fordi denne problemstillingen favner bredt, har jeg formulert noen underproblemstillinger:

- *Hvordan konstruerer intervjupersonene stedet Rykkinn, eller hvilke forestillinger og fortellinger kan avdekkes?*
- *Hvordan identifiserer intervjupersonene seg med stedet og de (andre) menneskene som bor der?*
- *Hvilken betydning har stedets historie og omdømme for intervjupersonenes identifikasjon med og tilhørighet til Rykkinn?*

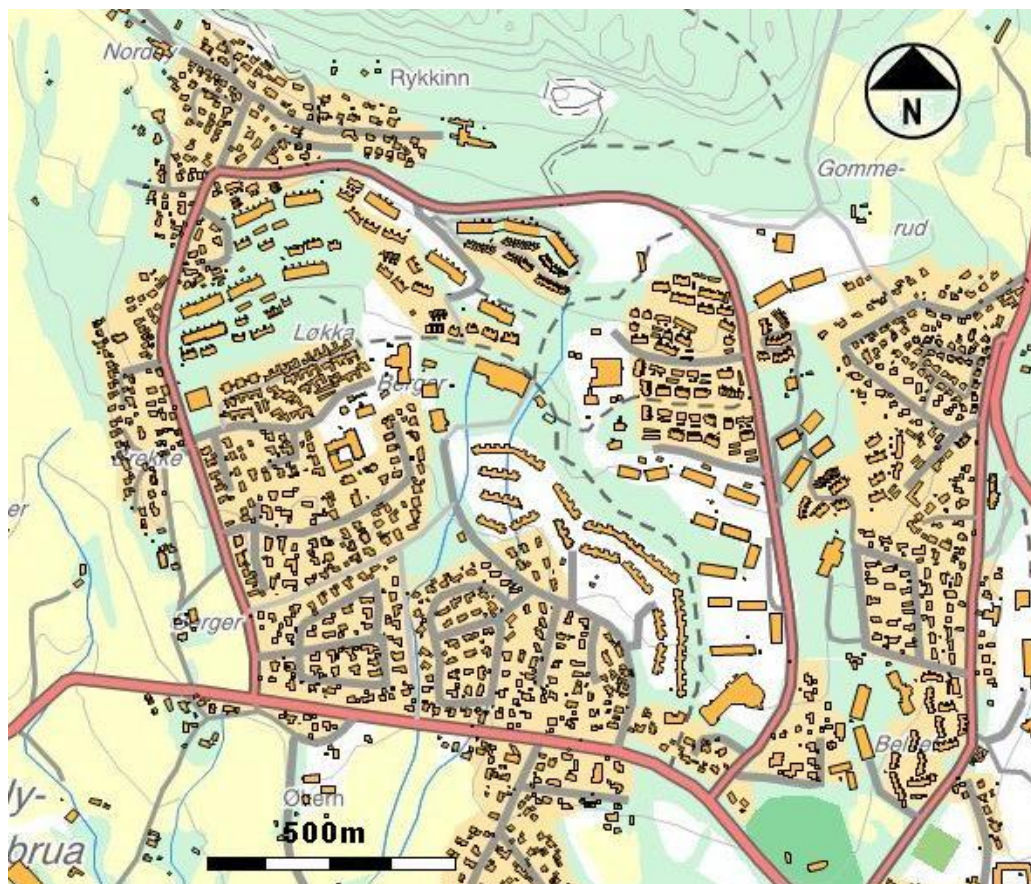
For å undersøke disse problemstillingene har jeg valgt å intervju 15 personer. Disse deler ingen andre spesielle kjennetegn utover at de er bosatt på Rykkinn.

1.2 Kort presentasjon av Rykkinn

Boligområdet Rykkinn ligger i vestre Bærum, mellom elvemøtet mellom Isielva og Lomma i sør og Eineåsen i nord. Stedsnavnet kommer opprinnelig fra et småbruk nordøst for gården Løkka. Fra begynnelsen av 1970-tallet ble Rykkinn sterkt utbygd med store boligblokker, rekke- og terrassehus (Bakken 2008). Rykkinn var i tillegg et av de første større boligområdene i Norge hvor det er bygget adskilte veier for biltrafikk og gang- og sykkeltrafikk. Hovedveien er ført i en ring rundt området, slik at den indre sonen er tilnærmet bilfri. Gang- og sykkelveienes totale lengde er hele 19km. I tillegg er ca. 2250 parkeringsplasser bygget under bakken, noe som har frigjort ca. 56 000 kvm til grøntanlegg (Kolbenstvedt og Strand 1976). Av serviceinstitusjoner finnes blant annet Rykkinn seniorsenter, Rykkinn sykehjem, Berger sykehjem, Løkka sykehjem, Rykkinnhallen, Rykkinn skole og Sjømennenes helseheim. Rykkinn har også et større kjøpesenter, samt bibliotek og svømmehall (Bakken 2008). Selve planleggingen og utbyggingen av Rykkinn omhandles nærmere i kapittel 5.

Figur 1: Kart over Bærum kommune. Kilde: baerum.kommune.no

Figur 2: Kart over Rykkinn. Kilde: baerum.kommune.no

1.3 Oppgavens oppbygning

I dette kapitlet har jeg gjort rede for oppgavens tema og problemstillinger. De to påfølgende kapitlene presenterer oppgavens teoretiske rammeverk. Kapittel 2 omhandler sted og stedsidentitet. Ulike tilnærminger til sted, forholdet mellom mennesker og steder, og dannelsen av stedsmyter og representasjoner vil her ligge til grunn. Kapittel 3 gir en innføring i forstads- og drabantbylitteraturen. Drabantbyens idégrunnlag, utvikling og kritikk anses som relevant da det var i denne konteksten Rykkinn som boligområde ble utformet.

Kapittel 4 omhandler oppgavens metodiske tilnærminger. Da det benyttes kvalitativ forskningsmetode i form av dybdeintervju, redegjør jeg for hvordan jeg avgrenset og rekrutterte utvalget, foretok intervjuene, samt transkriberte og analyserte datamaterialet. Oppgavens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet drøftes i forhold til de ulike fasene av studien. Jeg vil i tillegg gi en kort presentasjon av intervjupersonene, og komme med noen etiske vurderinger av arbeidet tilslutt.

I kapittel 5 presenteres Rykkinn med utgangspunkt i to typer kilder. Den første delen omhandler selve planleggingen og utbyggingen av Rykkinn, og er basert på informasjon tilgjengelig via vitenskapelige tidsskrift, artikler og fagbøker. Den andre delen omhandler to representasjoner av Rykkinn, og er hentet fra Harald Eias innslag "Fakta om Rykkinn" gjennom humorprogrammet "Åpen Post" sendt på NRK i sesong 98/99, og deler av (avis)debatten rundt Nikolaj Frobenius' roman "Teori og praksis" i 2005. Tanken er å gi leseren en rikere forståelse og et bedre grunnlag for å kunne sette seg inn i intervjupersonenes opplevelser av Rykkinn. Dessuten representerer de myter som er viktige for hvordan Rykkinn oppleves og oppfattes.

I kapittel 6 og 7 presenteres oppgavens analyse. Kapittel 6 er av en mer beskrivende karakter hvor jeg ønsker å belyse hvordan intervjupersonene opplever bostedet sitt. Her blir blant annet det sosiale livet, synspunkter på områdets fysiske organisering, og syn på Frobenius' og Eias representasjoner omhandlet. Videre vil også oppfatninger av den interne sosiale organiseringen av området bli belyst. Kapittel 7 er en videreføring av kapittel 6, hvor jeg diskuterer intervjupersonenes opplevelser og oppfatninger i forhold til oppgavens problemstilling. I kapittel 8 presenteres oppgavens konklusjon, samt noen betraktninger om oppgavens overførbarhet og nytteverdi.

Figur 3: Blokkbebyggelse sydøst på Rykkinn. Foto: Anna Holt

Figur 4: Rekkehus nordøst på Rykkinn. Foto: Anna Holt

Figur 5: Terrassehus nord på Rykkinn. Foto: Anna Holt

2. Teoretiske perspektiver på sted og stedsidentitet

Sted har betydning for menneskers liv. Sted utgjør konteksten for alt vi foretar oss, og er med på å påvirke hvordan vi oppfatter og forstår verden rundt oss. Som mennesker knytter vi oss til steder, vi føler tilhørighet og slår røtter. Vi identifiserer oss med steder, og vi er med på å gi steder identitet. Sted som begrep er komplekst og kan forstås på ulike måter. Hvordan vi oppfatter og forstår sted kan ha betydning for hvilke sider av stedet vi velger å fokusere på når vi analyserer, planlegger og utformer steder.

Stedsbegrepet står naturlig nok sentralt i samfunnsgeografien. Fra 1800-tallets regionalgeografi, hvor sted var synonymt med region, til nyere oppfatninger av sted som noe relasjonelt og sosialt konstruert, har stedsbegrepet blitt tillagt en rekke betydninger av både symbolsk, emosjonell, kulturell og politisk art. Tidligere forståelser av sted danner gjerne et bakteppe for de forståelser vi i dag legger til grunn når vi studerer og analyserer steder. Da denne oppgaven har som mål å belyse hvordan et utvalg innbyggere på Rykkinn opplever, konstruerer, og eventuelt identifiserer seg med bostedet sitt, ønsker jeg i dette kapitlet å presentere og diskutere ulike teoretiske tilnærminger til hvordan et sted kan forstås, samt hvordan sted og identitet henger sammen.

2.1 Sted som bakgrunnsramme, opplevelse og sosial kontekst

For å svare på spørsmålet om hva et sted er, kan Agnew og Duncans (1989) systematisering av stedsbegrepet være et hensiktsmessig utgangspunkt. De har foretatt en inndeling av stedsbegrepet i tre hovedforståelser som de mener representerer de viktigste tilnærmingene til sted i den geografiske litteraturen, henholdsvis sted som "location", "sense of place" og "locale". Da Agnew og Duncan ikke utdyper de tre perspektivene i særlig grad, velger jeg å forholde meg til Berg og Dales (2004) videreføring av denne tredelingen. Ifølge Berg og Dale vil forståelsen av sted som "location", "sense of place" og "locale" til sammen danne den helhet som utgjør stedet, slik at stedsbegrepet omfatter dimensjonene materialitet, opplevelse og praksis. De understreker allikevel at hvor en legger hovedvekten, først og fremst avhenger av den aktuelle studiens tema og problemstilling.

2.1.1 "Location"

I dagligtalen er meningsinnholdet i begrepet sted ofte å forstå som stedets lokalisering. Vi vil vite hvor noe befinner seg. Location-perspektivet handler også om stedfesting i det fysiske rommet. Et sted kan gis en eksakt lokalisering ut i fra et sett koordinater, for eksempel ved hjelp av GPS. Sted som bakgrunnsramme legger, ifølge Berg og Dale, vekt på "de ytre, objektive, fysiske og materielle betingelsene som det sosiale og økonomiske liv foregår innenfor rammen av" (2004:41). Man betrakter stedet som noe som er gitt i seg selv. En slik tankegang gjør det mulig å beskrive stedet nøkternt fra utsiden, uten at man har vært der og opplevd stedet på egen hånd. Dette perspektivet kan derfor sies å samsvare med hvordan sted ble forstått i regionalgeografien, som sto sterkt frem til 1950-tallet. Ifølge Berg og Dale kan en slik stedsbeskrivelse ta for seg både naturgeografiske og samfunnsmessige forhold, samt baseres på sekundære kilder som statistikk, kart etc. Beskrivelsen kan også fungere som et utgangspunkt for en mer dyptpløyende analyse. De presiserer allikevel at det å kun basere seg på en slik forståelse vil redusere stedets meningsinnhold.

2.1.2 "Sense of place"

Sted som opplevelse legger, ifølge Berg og Dale (2004), vekt på den indre, subjektive og opplevelsesmessige dimensjonen ved stedet. Dette perspektivet ble utviklet innen humanistisk geografi på 1970-tallet. Fremfor å se sted som en fysisk lokalisering, var humanistene opptatt av å undersøke hvordan mennesker forholder seg og knytter seg til steder. De ville ha tak i menneskenes subjektive innenfra-perspektiv, for på denne måten kunne tilegne seg kunnskap om menneskenes forhold til steder. Humanistene mente at det var menneskets tolkning og opplevelse av fenomener som var viktig, ikke hvordan virkeligheten objektivt sett er.

I sin teoretisering av stedsbegrepet bygger de humanistiske geografene både på fenomenologi og eksistensialisme. Fenomenologien tar utgangspunkt i sted som et opplevd fenomen på den måten at "geografisk rom blir sted først når individer forbinder noe med det, har et forhold til det, tillegger det mening" (Berg og Dale 2004:42). Det eksistensielle aspektet handler om å føle tilknytning til et sted, og hvordan dette gir en grunnleggende følelse av trygghet og sikkerhet. Stedstilknytning inngår slik sett som en viktig del av grunnlaget for oppbygging av

vår identitet. Den humanistiske geograf Renfrew (1976) vektlegger hjemstedet som det sikre og trygge ståstedet vi bruker for å orientere oss i verden:

”To have roots in a place is to have a secure point from which to look out on the world, a firm grasp of one’s own position in the order of things, and a significant spiritual and psychological attachment to somewhere in particular” (1976:38).

Tuan (1974) viser til det han kaller ”topophilia” som betyr kjærlighet til sted. I sin bok med samme navn, utforsker han menneskets følelsesmessige tilknytning til steder og sine omgivelser, og hvordan denne oppstår. Tuan er opptatt av den rollen erfaring spiller når mennesket forholder seg til sted. Å utvikle røtter til et sted innebærer erfaring og en bevissthet rundt stedets fortid. Dette kommer også til syne gjennom hans definisjon av sted, sammenliknet med rom. Mens rom betraktes som en åpen arena for handling og bevegelse, blir sted oppfattet som et slags ”stoppested” hvor man hviler og lar seg involvere. Ifølge Danielsen (2006) førte denne forståelsen av ”sense of place” med seg en oppfatning om steder som unike, faste og stabile.

Berg og Dale (2004) fremhever at ”sense of place” og de humanistiske tilnærmingene søker en *forståelse* for hvordan mennesker tenker om sted, fremfor beskrivelser av det. De viser til at det subjektive fokuset i neste omgang kan oppfattes som et problem. Når all vekt legges på enkeltindividenes bevissthet og opplevelse, utelates de betingelsene som mer eller mindre ligger til grunn for disse erfaringene. På denne måten kan det se ut som om individene står fritt til å handle som de vil, løsrevet fra strukturene de er en del av. Ifølge Dale (1994, i Brattbakk 1999) har den humanistiske tilnærmingen bidratt med nyttige perspektiver, spesielt i forhold til det som handler om tilhørighet og stedsidentitet, men brukt alene er den allikevel å betrakte som ufullstendig.

2.1.3 ”Locale”

En tredje tilnærming til sted er, ifølge Berg og Dale (2004), inspirert av sosiologen Anthony Giddens og hans vektlegging av locale som en slags møteplass eller node hvor ulike individers hverdagsaktiviteter krysser hverandre i tid og rom. Locale er dermed å forstå som det ”romlige” med utgangspunkt i anvendelse og praksis. Et eksempel på en locale kan være en skole, et kjøpesenter, en arbeidsplass osv. Poenget er at slike steder endres kontinuerlig som følge av menneskers aktiviteter, samtidig som stedet også påvirker disse aktivitetene. En skole eller en arbeidsplass ser annerledes ut i dag enn for 50 år siden. Sted forstått som locale

er dermed å betrakte som en integrert del av den sosiale interaksjonen. Dette innebærer stadige endringer i hvordan ulike locales ser ut og fungerer. Ved at forståelsen tar utgangspunkt i sosial interaksjon, har man også et element av intersubjektivitet:

”Mennesker som bor på samme sted, antas å utvikle like måter å oppleve stedet på. Et sted får betydning gjennom de mennesker som lever der, deres aktiviteter, institusjoner og ideer. Stedstilknytning blir dermed et *kollektivt* fenomen” (Berg og Dale 2004:44, original kursiv).

Ifølge Berg og Dale (2004) har mange geografer tatt utgangspunkt i Giddens stedsforståelse med et ønske om å overskride humanistenes subjektive vektlegging av ”sense of place” og det mer objektive lokaliseringsspektivet. I motsetning til den subjektive forståelsen av sted som ”sense of place” - en tilnærming som tar utgangspunkt i individets stedsopplevelse – kan denne forståelsen tilby en forklaring på dannelsen av kollektive og intersubjektive oppfatninger, som stedsmyter og andre utbredte forestillinger.

Hvorvidt man kan anse sted som noe gitt i seg selv, kjennetegnet av de konkrete ting som finnes der (location), eller om det først kan kalles et sted når noen opplever det som et sted (sense of place), spiller en rolle for hvordan man forstår og dermed studerer steder. Et annet alternativ handler om hvorvidt stedet heller er å anses som en integrert del av sosial interaksjon (locale). Nedenfor vil jeg utdype disse spørsmålene, samt gjøre rede for denne oppgavens tilnærming til sted og stedsidentitet.

2.2 Sted og stedsidentitet som noe relasjonelt og sosialt konstruert

I forståelsen av sted som ”locale” ble stedet oppfattet som en integrert del av sosial praksis, formet av de aktiviteter som finner sted. Et viktig argument i nyere stedsteori, blant annet formulert av Doreen Massey, er at disse aktivitetene ikke bare er å betrakte som lokale:

“Places can therefore be conceptualized as formed out of numerous social relationships stretched over space. And many of these social relations link places together. Places, represented in this way, are thus not isolated from each other, each with its own internal history. Their very characteristics are formed, in part, through their links with one another” (Massey 1995:69).

Masseys tilnærming tar utgangspunkt i en relasjonell forståelse av sted, hvor det er de sosiale relasjonene og møtene mellom disse som skaper steder. Steder er, ifølge Massey (1994), å betrakte som åpne og porøse nettverk, fremfor lukkede og avgrensede områder. Disse nettverkene er å finne både innenfor steder lokalt, samt mellom steder og på ulike

geografiske nivåer. Hun er i tillegg opptatt av steders dynamiske karakter. Sosiale relasjoner og interaksjonsmønstre gjør at steder endres kontinuerlig. Fremfor å se steder som gitte og statiske, ser hun dem som prosesser.

Ved å fremholde at det er de sosiale relasjonene, og møtene mellom disse, som skaper steder, tar Masseys tilnærming utgangspunkt i et syn på sted som noe sosialt konstruert. Spørsmålet som gir interessant kunnskap om sted handler da om å identifisere de spesifikke sosiale relasjonene og prosessene som steder skapes gjennom. Cresswell (2004) mener disse prosessene handler om to ting, nemlig materialitet og mening. Stedet kan, for det første, oppfattes som et sosial produkt, i den forstand at stedets materielle strukturer er et resultat av sosiale prosesser (Røe 2002). Bygninger, infrastruktur og parker er ikke naturlige, de har kommet til gjennom menneskelig innsats. For det andre handler de sosiale prosessene som konstruerer stedet om mening. Et sted er, ifølge Rose (1995:88), ”infused with meaning and feeling”. Mazanti og Pløger (1999) påpeker hvordan det sosialt konstruerte stedet representerer overbevisninger, verdier, forestillinger og praksisformer. De fremhever også at når stedets mening er sosialt konstruert har alle sosiale forhold en mulig innflytelse, også handlinger, myter og fortellinger.

Hvorvidt man ser sted som noe objektivt gitt, eller som noe relasjonelt og sosialt konstruert, har også betydning for hvordan man forstår begrepet stedsidentitet. Hva som skaper en stedsidentitet og en tilhørighet til sted, er omdiskutert. Et tradisjonelt syn på stedsidentitet kan sies å være inspirert av de humanistiske tilnærmingene og fenomenologien. Relph (1976) beskrev blant annet det han kaller stedets personlighet eller stedsånd. Denne stedsånden vil bestå, ifølge Relph, uavhengig av endringer i de andre komponentene som danner grunnlaget for stedets identitet. Den norske arkitekten Norberg-Schulz (1992) representerer et slikt syn, idet han mener at et steds egenart eller identitet er bestemt av de ”ting” det består av. Han er opptatt av det kvalitative i tingene, som han mener er noe objektivt, noe som ligger i tingen selv, uavhengig av mennesket. For å illustrere sitt poeng viser Norberg-Schulz (1992) til Vesaas’ novelle ”Siste mann heim”. Novellen handler om Knut, en ung gutt som er ute i skogen på tømmerhogst. Han har vært der mange ganger før, men akkurat denne dagen går det opp for ham hva det betyr å tilhøre et sted. Han opplever en erkjennelse av hva denne skogen har betydd for ham, hvordan den har formet ham som person. Knut blir sistemann hjem fordi han stopper opp for å kjenne på sin identitet og sterke følelse av å være hjemme. Norberg-Schulz (1992) er opptatt av hvordan Knut får bekreftet

sin identitet gjennom det han kaller ”skogens konkrete egenskaper”. Stedet (skogen) fremstilles som noe bestandig, noe som var likt i går, i fjor og da Knuts far var ung. Han tolker Vesaas dithen at faren nevnes for å vise at Knuts stedsopplevelse ikke er noe subjektivt, men ”at stedet er noe objektivt gitt, som kan ”åpne seg” for oss alle, bare sinnet er åpent. Når det skjer sanser en tilværelsen ”slik den er”” (1992:12). Norberg-Schulz idé om stedets essens, eller *genius loci*, som noe naturlig og objektivt, faller inn under det tradisjonelle synet på stedsidentitet. Et slikt syn handler ifølge Røe (2002), om hvordan fysiske egenskaper, naturgitte eller menneskeskapte, gir stedet én identitet som kan avdekkes ved hjelp av grundige undersøkelser.

Mazanti og Pløger (1999) mener at Norberg-Schulz’ eksistensielle dimensjon – stedets symbolske innhold og eksistensielle mening som også rommer røtter og identitet, er av betydning. De peker på at det symbolske ved steder, stedstilhørighet og ”sense of place” imidlertid ikke kan anses som noe statisk. Dette fordi stedet ”kontinuerlig konstitueres gjennom institusjonelle, sosiale, symbolske og betydningsmessige prosesser” (Mazanti og Pløger 1999:57). Sæter (2003) stiller seg også kritisk til Norberg-Schulz’ teori og etterlyser et større fokus på menneskets innlevelse og subjektive erkjennelse av stedet. Hun mener det handler mer om hvilke meninger og fortellinger som tillegges et sted ut fra *ulike* ståsteder og erfaringer. Røe (2002) deler Sæters synspunkt, idet han argumenterer for at fremfor å se stedet som en objektiv virkelighet, kan det betraktes som bestående av flere virkelighetsforståelser. Det vil være vanskelig å avdekke et steds *genius loci* fordi mennesker identifiserer seg på ulike måter i forhold til samme sted. Vesaas’ Knut har slik sett sin opplevelse av stedet (skogen), mens samme sted kan oppleves fundamentalt forskjellig for en annen.

Jeg vil i denne oppgaven ta utgangspunkt i en forståelse av sted og stedsidentitet som noe relasjonelt og sosialt konstruert. Dette innebærer et fokus på de sosiale relasjonene og prosessene som skaper stedet, alle sosiale forhold som gir stedet mening. Dette inkluderer myter, forestillinger og fortellinger om steder. Stedets betydning som hjemsted gir grunnlag for identifikasjon og tilhørighet. Fremfor en essensialistisk tilnærming som fremhever at stedet har én identitet som kan avdekkes, vil jeg i denne oppgaven ta utgangspunkt i en forståelse der steder rommer et mangfold av identifikasjoner. Ulike individer oppfatter stedet forskjellig og tillegger det ulik betydning og innhold. Hvordan vi som mennesker identifiserer oss med, og føler tilhørighet til steder på ulike måter, vil diskuteres nedenfor.

2.3 Stedsidentitet og tilhørighet

Vi refererer gjerne til sted når vi snakker om identitet. Vi kaller oss nordmenn, østlendinger og vestfoldinger, og sier at vi ”hører hjemme” et sted. Vi har også en tendens til å plassere andre ut ifra stedet de kommer fra. Hvordan forholdet mellom mennesker og steder blir forstått, har ifølge Hauge (2007) konsekvenser for hvordan man forklarer sammenhengen mellom sted og identitet. Fysisk determinisme, tanken om at omgivelsene har en direkte påvirkning på menneskelig atferd, har i dag blitt erstattet med perspektiver på forholdet mellom mennesker og sted som noe dynamisk og interaktivt (Franck 1984, i Hauge 2007). Mennesker påvirker steder, og steder (og måten steder er påvirket på) har innflytelse på hvordan mennesker ser seg selv.

Rent analytisk er det et poeng å skille mellom det man kan kalle menneskers og steders identiteter. Ifølge Brattbakk (1999) blir begrepet stedsidentitet enten brukt om en persons eller en gruppes stedsidentitet, eller det viser til stedets identitet. Ifølge Berg og Dale (2004) ble *menneskers* identiteter tidligere forstått blant geografer som grunnleggende, relativt stabile trekk ved individene, mens det i dag forstås som noe som er i kontinuerlig utvikling, mellom individer, og mellom individer og deres omgivelser. På samme måte som med forståelsen av sted som noe relasjonelt og foranderlig, peker Berg og Dale (2004) på hvordan man har beveget seg fra en essensialistisk til en konstruktivistisk forståelse av identitetsbegrepet – identitet er ikke noe vi *har*, men noe som skapes hele tiden. De hevder også at det som skiller geografene fra andre som er opptatt av hvordan identitet konstrueres sosialt, er et fokus på hvordan menneskers identiteter er romlig forankret eller relatert.

2.3.1 Identifisere seg med, mot, eller manglende identifikasjon i forhold til et sted

Rose (1995) er opptatt av sted og de følelser som oppstår når mennesker forholder seg til steder, deres ”sense of place”. Hun hevder at mennesker forholder seg til sted på tre ulike måter. Mennesker kan identifisere seg *med* et sted, *mot* et sted, eller *la være* å identifisere seg med et sted. Å identifisere seg *med* et sted knyttes til en følelse av tilhørighet. Det dreier seg om et sted hvor man føler seg hjemme, eller at man lar spesielle trekk ved stedet symbolisere hvem man er. En slik følelse av tilhørighet til et sted kan i tillegg knyttes til ulike nivåer, fra det lokale helt opp til det globale. Man kan føle en sterk tilhørighet til sin egen hjembygd,

samtidig som man identifiserer seg med det å være norsk, og kanskje enkelte ganger med å være fra den vestlige delen av verden.

Mennesker kan også identifisere seg *mot* et sted. Rose viser til Edward Saids begrep ”orientalisme” som handler om Vestens myter om Østen som noe eksotisk, dekadent og korrupt, i skarp kontrast til synet på den vestlige verden som sivilisert og moralsk. Said var opptatt av den vestlige verdens avhengighet av sine forestillinger om Østen, som noe man kunne identifisere seg *mot*. For å forklare hvordan stedsidentitet oppstår i utgangspunktet, trekker Rose i tillegg på teori om ”the other”, et perspektiv som, etter min mening, har mye til felles med det å identifisere seg mot et sted. Perspektivet om ”the other” har blitt mye brukt for å forklare hvordan vi regulerer mening og forståelsen av forskjellighet: ”Difference – different social groups, different cultures – is not seen in its own terms, but is perceived only in relation to the identity of the observer” (Rose 1995:103). Hun peker videre på den manglende logikken i en slik prosess og hvordan den er sterkt følelsesstyrt og irrasjonell. Ofte ligger det politiske ytringer bak slike prosesser, hvor ”den andre” oppfattes som underlegen og som ikke tilhørende på et eller flere steder.

Rose (1995) hevder også at sted ikke nødvendigvis kan kobles til en følelse av identitet. Dette kan skje fordi styrken på den følelsen man har for ett sted, kan gjøre det vanskelig å føle noe for et annet. Rose illustrerer dette ved å vise til at de fleste europeere identifiserer seg med hjemlandet og føler seg ”franske” eller ”britiske” fremfor ”europeiske”.

Selv om det helt klart er overlapping mellom begrepene identifikasjon og tilhørighet, er det etter min mening et poeng å skille disse begrepene, noe Rose (1995) ikke synes å gjøre i sine beskrivelser. Det vil være mulig for en person å identifisere seg med et område hvor man ikke selv bor, uten å samtidig føle tilhørighet til området. Man kan for eksempel identifisere seg med et steds sosiale profil idet stedet kan sies å speile visse trekk man føler stemmer overens med den man er. Samtidig kan man føle tilhørighet til et sted man nødvendigvis ikke har en sterk identifikasjon med. Årsaken kan være at man har sterke røtter på stedet, i form av historie, familie, slekt, venner osv. Bydelen Grünerløkka i Oslo, kjent for sine mange caféer, utesteder og motebutikker, er et eksempel på et sted som mange vil identifisere seg med, uten nødvendigvis å føle en tilhørighet. Motsatt vil man kunne føle en sterk tilhørighet til et fraflyttingstruet, ensidig industristed på Vestlandet, uten å nødvendigvis identifisere seg med stedet og menneskene som bor der.

2.3.2 Valgt tilhørighet

Ifølge Wiborg (1993) har geografisk/lokal bakgrunn vært en sentral måte å tilskrive identitet og plassere mennesker i det sosiale landskapet på, spesielt i Norge. Hun viser til hvordan dette har bygget på en forestilling om bofasthet og stedet som en sosial og kulturell ramme rundt et forestilt fellesskap. I en verden preget av økt globalisering og mobilitet kan man argumentere for at geografisk bakgrunn har redusert innflytelse for utforming av identitet og livsløp. Ifølge Wiborg representerer geografisk bakgrunn i økende grad et potensiale og forhandlingsgrunnlag for utforming av den identiteten man ønsker å få bekreftelse på. Det har dermed kommet til å bli et spørsmål om valg av identitet. Hun peker på hvordan betydningen av stedsbakgrunn er noe man kan fortolke, forhandle om og bruke på ulike måter. Lokal tilhørighet kan derfor, etter Wiborgs oppfatning, betraktes som et flerdimensjonalt, dynamisk og kontekstavhengig fenomen.

Savage et al. (2005) sitt begrep om *valgt tilhørighet* ("elective belonging") forklarer menneskers følelse av tilhørighet til steder som et resultat av en refleksiv prosess. Valgt tilhørighet går i mot oppfatningen om at følelsen av stedstilhørighet øker i takt med hvor lenge man har bodd på et sted. De som har bodd der lengst er ikke nødvendigvis de som føler seg mest "hjemme". Savage et al. (2005) mener at menneskers stedstilhørighet avhenger av hvorvidt man føler seg tilfreds med valget av bosted og kan begrunne og forstå valget ut i fra sin egen biografiske historie:

"Belonging is not to a fixed community, with the implication of closed boundaries, but is more fluid, seeing places as sites for performing identities. Individuals attach their own biography to their 'chosen' residential location, so that they tell stories that indicate how their arrival and subsequent settlement is appropriate to their sense of themselves. People who come to live in an area with no prior ties to it, but who can link their residence to their biographical life history, are able to see themselves as belonging to the area" (Savage et al. 2005:29)

Savage et al. (2005) peker videre på hvordan en slik valgt tilhørighet avhenger av evnen til å relatere bostedet sitt i forhold til andre potensielle steder, slik at betydning av eget sted blir tydelig. Det er gjerne de som har en formening om hvorfor de bor der de bor, samt som kan relatere bostedet til de valg man har tatt og de omstendigheter man er under, som føler seg mest "hjemme".

2.3.3 “In place – out of place”

Å føle seg hjemme på et sted handler i stor grad om hvorvidt man føler tilhørighet, ikke bare til stedet som sådan, men til menneskene som bor der. Å bli inkludert i et felleskap krever ofte kjennskap til hvilke normer og regler som gjelder for den gruppen av mennesker man ønsker å inkluderes av. Å vite hva som er riktig, gal, passende og upassende atferd, krever sosialt opparbeidet kunnskap. Et brudd med de normer og regler som følges, kan i verste fall føre til sosial avvisning. Cresswell (2004) er opptatt av sammenhengen mellom steder og normativ praksis. Han viser, ved hjelp av begrepsparet “in place – out of place”, hvordan steder er med på å strukturere vår oppfatning av hva som er passende og upassende atferd. Begrepene fremstår som mer tydelige på norsk og viser hvordan det i “på sin plass” og “malplassert” ligger en normativ antydning om at noe, eller noen, tilhører et sted og ikke et annet. Ifølge Cresswell (2004) er det først når noen overskrider gjeldende normer og regler, at det “normale” synliggjøres. Vedkommende vil betraktes som “out of place”, eller malplassert, i relasjon til resten av gruppen “in place”. Dette kan gjelde innvandrere, sosialklienter, såkalte ”problemfamilier”, eller rusavhengige, alt ettersom hva som kjennetegner den dominerende befolkningen og hvor stor kontrasten er mellom gruppen ”in place” sammenlignet med mindretallsgruppen ”out of place”.

Savage et al. (2005) begrep om valgt tilhørighet vil her være forenlig med Cresswells “in place”. Man føler man er på “sin plass”, der man vil være på et bestemt tidspunkt i livet. Hvem som definerer hva som er “in place – out of place” vil ut fra Savage et al. (2005) tankegang være bestemt av andre faktorer enn botid. Et nærliggende eksempel vil her være gentrifiseringsprosesser, hvor en gruppe mennesker, ofte med en høyere sosioøkonomisk status, “tar over” et område som tidligere var bebodd av en gruppe mennesker med helt andre karakteristika, og gjør det til sitt eget. De som tidligere var å betrakte som lokale innbyggere, vil over tid oppfatte seg selv, samt bli oppfattet, som ”out of place”. På denne måten kan grenseoverskridelse, ved at det som tidligere var ”in place” blir erstattet med noe annet, føre til endring.

Både Rose (1995), Savage et al. (2005) og Cresswells (2004) tanker om stedstilhørighet kan ses i sammenheng med Bourdieus (1995, 1996, 1997) teorier om distinksjon og habitus som forklarer menneskelig handling ut i fra kulturell bakgrunn, samt hvordan smak og preferanser varierer mellom ulike typer av klasser og grupperinger i samfunnet. Bourdieu vil vise

hvordan vi ved hjelp av symboler og atferd gjør oss forskjellige fra hverandre for å forstå vår plass i verden, samtidig som det handler om å tilhøre og identifisere seg med en gruppe av mennesker (Ærø 2007). Bourdieus teorier tilbyr slik sett en forklaring på hvorfor noe eller noen er å betrakte som “in place” eller “out of place”.

2.3.4 Habitus og kapital

I likhet med teorien om “the other” er Bourdieu opptatt av hvordan mennesker definerer seg selv i forhold til andre. Calhoun et al. (2002) peker på hvordan Bourdieu viser til de *relative* avstandene mellom sosiale posisjoner, og hvordan disse defineres av faktorer som yrke, utdanning og tilgang til makt. Akkurat hvordan disse posisjonene måles rent objektivt er ikke så viktig. Bourdieu er derimot opptatt av hvordan mennesker tillegges sosial status i ulik grad ut ifra hvilke posisjoner de okkuperer i det sosiale rommet.

Nøkkelbegrepene i Bourdieus (1995) teori er habitus og kapital. Habitus er, ifølge Bourdieu, “et forenende og genererende prinsipp som lar indre og relasjonelle kjennetegn ved en posisjon komme til uttrykk i form av en enhetlig livsstil, det vil si som et enhetlig sett av valg av personer, goder og virksomheter” (1995:36). Ærø (2007:47) peker på at habitus slik sett kan forstås som “det sosiale i kroppen”, som grunnleggende styrer vår atferd. Med bakgrunn i habitus vil individer, ifølge Bourdieu (1995:37), ha ulike prinsipper for å klassifisere omgivelsene: “[...] én væremåte eller gjenstand kan bedømmes på ulike måter – som fornem av én, som pretensiøs eller prangende av en annen, som vulgær av en tredje”. Det er imidlertid viktig å påpeke at selv om habitus strukturerer smak og atferd, så er habitus samtidig strukturert av de materielle forholdene vi omgir oss med. Selv om habitus er av relativt varig karakter, er den ikke uforanderlig.

Det sosiale rommet består av ulike felt. Ifølge Ærø (2007), er feltet der vi som personer eller institusjoner agerer. Felt kan på denne måten også betegne ulike steder og områder, eller for eksempel boligmarkedet. Samspillet mellom felt og habitus blir ofte forklart gjennom analogien til et spill eller en idrettskamp. Man må være oppmerksom på både med- og motspillere, det kreves fleksibilitet og improvisasjon. Bourdieus poeng er at atferd ikke kan reduseres til et sett av teoretiske regler man lykkes ved å følge. Habitus kan slik sett forstås som en slags følelse av hvordan spillet i et felt fungerer. Man føler seg gjerne komfortabel med de sosiale situasjonene, eller fysiske situasjoner, når det er et samsvar mellom ens

habitus og feltet man befinner seg i. Motsatt, hvis man føler seg ukomfortabel, ønsker man seg bort, både sosialt og romlig.

I Bourdieus teorier forstås kapitalbegrepet som noe mer enn det rent økonomiske og viser til ulike ressurser som aktører og institusjoner har tilgang på. Bourdieu (1997) identifiserer tre kapitalformer, henholdsvis økonomisk, sosial og kulturell kapital. *Økonomisk kapital* kan forstås som tilgang på økonomiske verdier i form av penger, eller andre verdier som kan omsettes til penger, for eksempel fast eiendom. *Sosial kapital* handler om de ressurser og makt man kan trekke på ved hjelp av nettverk og sosiale forbindelser. *Kulturell kapital* kan ifølge Bourdieu (1997), deles inn i tre former. Institusjonalisert kulturell kapital handler om utdanning, det vil si tilegnet kompetanse og kunnskap som et resultat av skolegang og studier. En annen form kan identifiseres gjennom materielle ting – som malerier, bøker, instrumenter og lignende. Bourdieu (1997) vektlegger imidlertid den kulturelle kompetansen som ligger i å skaffe seg tilgang til, og verdsette, denne typen objektifisert kulturell kapital, ikke bare å eie den. En tredje form for kulturell kapital handler om det å være kultivert, en egenskap det tar tid å tilegne seg, og som gjerne skjer gjennom sosialisering og oppvekst. Bourdieu (1997) kaller dette for en kroppsliggjort ("embodied") kulturell kapital.

Bourdieu's artikkel "Et steds betydning" (1996) er hentet fra "Symbolsk makt" og handler om hvordan "det sosiale rommet viser seg i det fysiske rommet" (1996:150). Ifølge Bourdieu kjempes det en kamp om steders relative kvaliteter og om de fordeler det kan ha å bo bestemte steder. Interessant i forhold til denne oppgaven er ikke forklaringen Bourdieu har på den ujevne fordelingen av materielle goder i rommet, men hvordan han knytter sammen sted og sosial status ved hjelp av sine begreper om habitus og kapital. Utbyttet ved å tilkjempe seg et rom kan, ifølge Bourdieu, handle om det en kan spare ved å være plassert i nærheten av ønskede personer og goder, samt det man kan vinne i form av posisjon eller rang. Sosial status vil for eksempel kunne oppnås gjennom en prestisjefylt adresse. Det å oppta plass i seg selv, som det å ha en stor eiendom, vil også være forbundet med prestisje og status.

For å få tilgang til et rom man ønsker seg, er man ifølge Bourdieu (1996), avhengig av kapital. Motsatt holdes de som har lite eller ingen kapital på avstand. Dette kan være både fysisk og symbolsk. Bourdieu mener at man rent fysisk kan oppta et bosted uten å bo der i egentlig forstand. Årsaken kan være at man ikke deler habitus med den sosiale gruppen som

er dominerende i området eller nabolaget. Man er i Cresswells terminologi ”out of place”. Bourdieu stiller spørsmål ved hvorvidt fysisk tilnærming (for eksempel ved å være naboer) nødvendigvis innebærer sosial tilnærming (ha sosial omgang). Han begrunner sin skepsis i at ”[...] ingenting [er] vanskeligere å tåle enn fysisk nærhet til mennesker en står langt fra sosialt (det oppleves som påtrengende eller forvirrende)” (1996:156).

En persons habitus har slik sett betydning for hvor man bosetter seg og dermed hvem man bor i nærheten av. Med utgangspunkt i en forståelse av sted som noe sosialt konstruert og skapt av sosiale relasjonene og praksiser, bør rekkefølgen kanskje snus; ens habitus legger føringer på *hvem* man velger å bo i nærheten av, og dermed *hvor* man bor. Hillier og Rooksby (2005) trekker paralleller mellom habitus og ”sense of place”. De mener at siden habitus kan beskrives som en følelse av egen (og andres) plass og rolle i verden, kan den betraktes som en kroppsliggjort (og kognitiv) ”sense of place”. En persons bosted og vedkommendes identitet knyttet til bostedet, vil slik sett kunne ses i sammenheng med personens habitus. Om denne deles av menneskene der man bor, vil man mest sannsynlig også oppfattes som ”in place”.

2.4 Stedsmyter og representasjoner

Tani (2001) peker på at til tross for at mennesker forstås som svært differensierte og sammensatte, har vi allikevel en tendens til å utvikle et felles system av mening basert på svært stereotype forestillinger om steder. Holloway og Hubbard (2001) og Shields (1991) mener forklaringen på dette skyldes en menneskelig trang til å kategorisere og forenkle den komplekse verden omkring oss slik at vi lettere kan forstå og forholde oss til omgivelsene. I boken ”Places on the margin” drøfter Shields (1991) den betydningen bruk av forestillinger (images) og stereotypier har for vår opplevelse av sted. Han er opptatt av hvordan vi tillegger steder kulturell og symbolsk betydning, og på denne måten gjør dem til forenklede utgaver av de virkelige stedene. Shields hevder at kompleks sosial interaksjon, innenfor og mellom steder, over tid fører til at det oppstår ulike assosiasjoner og meninger knyttet til stedene. Til sammen danner disse assosiasjonene og meningene det han kaller for stedsimage, hvilket han definerer som:

“The various discrete meanings associated with real places or regions regardless of their character in reality. Images, being partial and often either exaggerated or understated, may be accurate or inaccurate. They result from stereotyping, which over-simplifies groups of places within a region, or from prejudices towards places or their inhabitants” (1991:60).

Tani (2001) er, i likhet med Shields, også opptatt av forestillinger (images), men inkluderer i tillegg begrepet omdømme (reputation), som hun definerer som en kombinasjon av felles forestillinger, stereotype meninger og mytiske generaliseringer av elementer som mennesker mentalt knytter til et spesielt sted. Hun mener et steds omdømme kan forstås som et produkt av den offentlige diskurs (public opinion), mens forestillinger gjerne representerer de mer subjektive stedsopplevelsene. Oppbygging av et steds omdømme er noe som skjer over lang tid, hvilket gjør et omdømme ganske stabilt, til forskjell fra de mer personlige forestillingene som raskt endres. Et sted kan endre seg radikalt, ifølge Tani, uten at omdømmet endres deretter. Med bakgrunn i en studie av en bydel i Helsinki, som på begynnelsen av 1990-tallet ble kjent for å være et område hvor det ble drevet utstrakt prostitusjonsvirksomhet, peker hun på hvordan stedets omdømme hadde betydning for beboerne lenge etter at prostitusjonsvirksomheten forsvant.

Et steds omdømme, slik Tani (2001) definerer det, har mye til felles med begrepet om stedsmyter. Holloway og Hubbard (2001:116) definerer stedsmyter som: “Powerful stories which shape our physical (bodily) and imaginative journeys into both familiar and unfamiliar places and spaces”. I tillegg til å påvirke de fysiske, konkrete opplevelsene vi har av steder når vi besøker dem, vektlegger de også hvordan stedsmyter, i form av kraftfulle fortellinger, er med på å påvirke de mentale, forestilte “reisene” vi kan gjøre til kjente, men også ukjente steder. Ukjente steder fremstår som kjente for oss fordi vi kobler dem til disse fortellingene eller stedsmytene.

Holloway og Hubbard (2001) peker på hvordan stedsmyter er relasjonelle konstruksjoner som ofte tar en hierarkisk form. Ulike steder sammenlignes og oppfattes som bedre eller dårligere enn andre. By sammenlignes med bygd og sentrum med periferi. ”Bygda” og ”byen” referer imidlertid til en rekke steder og kan, ifølge Holloway og Hubbard, av den grunn kalles allmenne myter (generic myths). Slike myter støtter opp om mer generelle fortellinger, for eksempel om ”den idylliske landsbygda” eller ”den bråkete, skitne og fæle byen”. Berg og Lysgård (2004) viser i denne sammenheng til hvordan konstruksjonene av det rurale og det urbane står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre. Mytene rundt det

urbane ville ikke kunnet eksistere uten sitt motstykke representert ved myten om det rurale, og motsatt.

Steder og stedsmyter kommuniseres gjennom *representasjoner*. Ifølge Holloway og Hubbard (2001) skiller representasjoner seg fra stedsmyter ved at de som regel har en avsender eller forfatter. Grunnleggende sett tar representasjoner utgangspunkt i det språket og meningsfellesskapet som deles av en kulturell gruppe. Representasjoner kan ”leses” i form av en bok, et maleri, TV-program og kart, og samtidig si mye om samfunnet, eller individet som produserer og konsumerer dem. Representasjoner kan, ifølge Holloway og Hubbard (2001), i tillegg være med på å skape, opprettholde og forsterke myter, selv om dette kanskje ikke var avsenderens intensjon. Litteraturen og de teoretiske perspektivene på representasjoner er omfattende. Det geografiske utgangspunktet handler om å; ”[...] focus on the partial and selective nature of representations, exploring how this selectivity contributes to the production of place in people’s imaginations by emphasizing some things and ignoring others” (Holloway og Hubbard 2001:144). Ifølge Holloway og Hubbard, er det viktig å merke seg at det foregår en like stor seleksjon med hensyn til ”objektive” representasjoner (avisartikler og nyhetsinnslag), som med mer ”subjektive” representasjoner (sanger, romaner eller bilder). Begge typer av representasjoner er med på å forme de assosiasjoner mennesker har til steder, som igjen kan påvirke deres syn på og atferd i forhold til steder.

Holloway og Hubbard (2001) vektlegger, i likhet med Shields, at stedsmyter, uavhengig av hvorvidt de har rot i virkeligheten, utgjør representasjoner som mennesker forholder seg til. De peker på at stedsmyter for det første påvirker hvordan mennesker ser omgivelsene sine. For det andre kan stedsmyter påvirke hvordan mennesker handler og engasjerer seg i disse omgivelsene, og for det tredje hvordan vi ser på mennesker som kobles til mytene.

2.5 Oppsummering og avrunding

I dette kapitlet har jeg trukket frem ulike teoretiske perspektiver som vil kunne bidra til å belyse hvordan utvalget av innbyggere på Rykkinn opplever bostedet sitt. Målsetningen om å undersøke hvordan ulike innbyggere oppfatter og eventuelt identifiserer seg med bostedet, minner om den humanistiske tilnærmingen ”sense of place”, som vektlegger den subjektive og følelsesmessige dimensjonen av sted. ”Location”-perspektivet, som fokuserer på stedets geografiske plassering, og en mest mulig objektiv beskrivelse av de fysiske forholdene,

kommer til syne gjennom presentasjonen av Rykkinn i kapittel 1 og 5. Rykkinn kan også belyses gjennom forståelsen av sted som en arena eller setting for sosial interaksjon ("locale"). Mer overordnet har jeg valgt å ta utgangspunkt i den relasjonelle tilnærmingen, hvor steder oppfattes som prosesser og gjenstand for forandring og påvirkning. Som sosiale konstruksjoner skapes steder gjennom de sosiale relasjonene og møtene mellom disse. Stedet Rykkinn vil fremstå med ulik betydning for ulike individer.

Identitet og sted henger sammen. Mennesker identifiserer seg med steder på ulike måter. Man kan identifisere seg med, mot, eller la være å identifisere seg med et sted. Man kan i tillegg identifisere seg med ulike nivåer av steder. Med tanke på Rykkinns lokalisering i Bærum, er dette et interessant perspektiv. Begrepet "valgt tilhørighet" forklarer tilknytning til et sted med bakgrunn i individuelle valg. Begrepsparet in "place/out of place" handler i likhet med Bourdieus habitusbegrep om hvordan kulturelle regler og symboler gjør det mulig å skille grupper av mennesker fra hverandre. Identifikasjon og tilhørighet handler i stor grad om følelsen av å tilhøre et fellesskap – å definere et "vi". Samtidig innebærer dette en avgrensning – en eksklusjon av "de andre" som da er å betrakte som "out of place".

Våre forestillinger om steder, og den mening de har for oss, påvirkes og endres av de representasjoner som omgir oss til enhver tid. Vi stereotypifiserer og forenkler virkeligheten for å lettere kunne forstå og forholde oss til den. Ulike representasjoner av Rykkinn, i media, bøker og TV-innslag, kan blant annet sies å spille på stedsmyter og forestillinger som er med på å tillegge stedet et kulturelt og symbolsk innhold. Uavhengig av om disse er sanne eller ikke, er de av betydning for menneskene som bor der.

3. Forstaden som fenomen

Forstaden er, ifølge Røe (2009), et omstridt sted. Han peker på hvordan forstaden, eller ”suburbia”, kan diskuteres som fenomen, enten det gjelder dens sosiale, kulturelle, eller miljømessige sider. Han viser til at det i tillegg finnes mange ulike forstadstyper, og at det diskuteres hvorvidt de ulike typene utgjør gode leve- og oppvekstområder. Noen enkel definisjon på hva som karakteriserer en forstad er derfor vanskelig å finne.

Jeg vil i dette kapitlet forsøke å gi et nærmere innblikk i ulike aspekter ved forstaden og forstadslivet. Selv om oppgaven primært retter seg mot den norske forstaden, vil perspektiver hentet fra den angloamerikanske litteraturen benyttes, da denne er mest dominerende på området. Ifølge Røe (2009) har det også vist seg at mange trekk ved den amerikanske forstadsutviklingen over tid kommer til syne i europeiske og norske forsteder. Mens forskningen i USA, Storbritannia og Australia tradisjonelt har fokusert på de utflytende eneboligområdene i byenes ytterkanter, også kalt *suburbia*, har den norske forstadsforskningen i hovedsak vært rettet mot drabantbyområder i byenes ytterkanter. Da Rykkinn deler mange felles trekk med planleggingen og utbyggingen av drabantbyene, har jeg valgt å bruke mest plass på denne forstadstypen.

3.1 Forstadens historie

I mye av forstadslitteraturen fokuseres det på den historiske utviklingen. Ifølge Harris og Larkham (1999) har nyere forskning avkreftet myten om forstaden som et relativt nytt fenomen. Forfatterne peker på hvordan forstadsutbyggingen i USA lenge ble forbundet med 1950-årenes etterkrigstid, mens det i Storbritannia var mellomkrigstidens forsteder man oppfattet som de første. I Norge er det gjerne den store drabantbyutbyggingen i etterkrigstiden som trekkes frem når det snakkes om forstadsutbygging. Forstedene har imidlertid røtter langt tilbake i tid. Harris og Larkham (1999) peker på hvordan det i middelalderens byer eksisterte forsteder, hovedsakelig forbeholdt fattige, samt typer av industri som var uønsket i bykjernen. Ifølge Røe (2009) har det eksistert forsteder omtrent så lenge det har eksistert byer.

Da forstaden oppfattes som et komplekst og sammensatt fenomen, har man sett på forstedene i et historisk perspektiv og delt forstadsutviklingen inn i ulike perioder, for å forstå forstadsfenomenet. Ifølge Baldassare (1992) reflekterer utbredelsen av forstaden fundamentale endringer i bysamfunnet. Industrialisering, immigrasjon, inntektsøkning og transportteknologi er alle faktorer som har bidratt til suburban vekst og utvikling. Hayden (2002) mener å identifisere ulike historiske epoker i den nord-amerikanske forstadsutbyggingen, henholdsvis "borderlands" rundt 1820, "picturesque enclaves" rundt 1850, "streetcar buildouts" rundt 1870, "mail-order and self-built suburbs" rundt 1900, "sitcom suburbs" rundt 1950, "edge nodes" rundt 1960, og "e-space fringes" rundt 1990. Hun understreker at selv om disse forstadstypene utviklet seg på spesifikke tidspunkt i historien, er de alle å finne igjen i dag, i eldre eller nyere utgaver. Det er her viktig å påpeke at forstedene, til tross for at de inndeles i ulike "forstadstyper", kontinuerlig endres som steder. Gentrifisering og fortetting er eksempler på prosesser som preger forstedene på ulike måter, slik at de sjelden fremstår som de samme i dag som da de ble bygget.

Myhre (2008) daterer den viktigste perioden for suburbanisering i Oslo-regionen til perioden 1945–1970-tallet. Det var blant annet i denne perioden den storstilte drabantbyutbyggingen i Norge fant sted. Han understreker imidlertid at Oslos forstadsutbygging tok til lenge før dette. Satsningen på bevaring av Oslomarka fikk konsekvenser i form av forstadsvekst, slik at bebyggelsen beveget seg utover i nabokommunene allerede før 1900. I likhet med utviklingen i andre land, peker Myhre (2008) på hvordan de første forstedene rundt Oslo var knyttet til stasjoner langs jernbane og trikk. Kolsås- og Østeråstrikken var for eksempel viktige ferdselsårer som knyttet Bærum til Oslo. Da privatbilen etter hvert ble mer og mer vanlig, spredte forstadsbebyggelsen seg uavhengig av skinnegang. Lavere transportkostnader og utviklingen av telekommunikasjon førte til at funksjoner som tidligere tilhørte byen, nå kunne spres utover et mye større areal. Moderne teknologi bidro på denne måten til at forstedene vokste både i størrelse og antall funksjoner.

I tillegg til myten om forstadsutbyggingen som et relativt nylig fenomen, peker Harris og Larkham (1999) på hvordan middelklassens boligstrøk har kommet til å dominere forestillingene om forstaden. De viser at på tross av at nord-amerikanske forsteder alltid har vært preget av sosial diversitet, har både akademikere og andre holdt frem middelklassens "eierskap" til forstadsfenomenet. Fishman mener at fremfor å se fremveksten av suburbia som en uunngåelig konsekvens av situasjonen i datidens byer, eller som et resultat av

arkitekter og byplanleggeres rolle, er den å betrakte som en "collective creation of the bourgeois elite in late eighteenth century London" (1987:9). Suburbia vokste, ifølge Fishman, ut i fra et kulturelt middelklasseideal hvor den moderne familien skulle frigjøres fra; "the corruption of the city, restored to harmony with nature, endowed with wealth and independence yet protected by a close-knit, stable community" (1987:5). Harris og Larkham (1999) viser imidlertid til at det eksisterte mange forsteder som hovedsakelig var dominert av arbeiderklassen på 1800- og 1900-tallet. De viser også til situasjonen i de europeiske byene, med unntak av byer i Storbritannia, hvor eliten forble i bykjernen, mens de sosialt marginaliserte ble forvist til forstedene. Dette kan også sies å gjelde for de tidlige norske forstedene, mens drabantbyområdene bygget i etterkrigstiden kom til å tiltrekke seg mennesker fra ulike samfunnslag (Hansen og Brattbakk 2005).

Selv om områder som går under betegnelsen forstad preges av store variasjoner med henblikk på sosiale klasser, historie og kultur, er det, ifølge Harris og Larkham (1999), likevel mulig å identifisere fem trekk som går igjen i beskrivelser av forstaden i den nord-amerikanske, britiske og australske litteraturen:

- Områdets perifere lokalisering i relasjon til et dominerende urbant sentrum
- Et delvis (eller helt) boligmessig preg
- Lav tetthet, ofte assosiert med desentraliserte bosettingsmønstre og høy eierandel
- En distinkt kultur eller levemåte
- Egen lokal identitet, ofte forankret i lokale styrever

Man skal imidlertid være forsiktig med på overføre disse trekkene til nordiske forhold. Røe (2009) peker på at mange av forstadsboligene som ble bygget i Norge på 1950-, 60- og -70-tallet, var flerfamiliehus (rekkehus og tomannsboliger) og blokkbebyggelse. Han peker også på at norske og europeiske forsteder bar preg av en større grad av offentlig planlegging, sammenlignet med den amerikanske "urban sprawl", som var en konsekvens av en omfattende veiutbygging som gjorde bykjernen mer tilgjengelig for mennesker bosatt i stadig større avstand fra sentrum. I USA er det gjerne de endeløse rekkene av identiske eneboliger som har blitt den dominerende representasjonen av "suburbia", mens man i Norge også gjerne knytter forstadsbetegnelsen til de mer kompakte drabantbyene.

3.2 Myter om forstadslivet

Fra intellektuelt hold har forstaden vært gjenstand for sterk sosial kritikk i en årrekke. Allerede på 1920-tallet ble det amerikanske suburbia angrepet i form av å representere et ”hjem for det trangsynte” (Stilgoe 1988, i Cupples 2009:24). Kritikken rammet både arkitektur og utforming, samt menneskene som bodde der. Sosiologen Herbert Gans’ studier av forstadskulturen i ”Lewittown” representerer imidlertid et unntak fra dette perspektivet. Gans ønsket å undersøke den fremvoksende forstadskulturen gjennom å bosette seg i den da nyoppførte forstaden ”Lewittown” på Long Island utenfor New York. Det to år lange feltarbeidet resulterte i boka ”The Lewittowners” (Gans 1967), hvor han konkluderer med at forstadsbeboere ikke er så kjedelige og sosialt uengasjerte som kritikerne hevdet. Kulturen var, ifølge Gans, svært ”levende” også i suburbia.

Den angloamerikanske forskningen har på mange måter bidratt til å nyansere bildet av forstaden. Myten om forstedene som klassemessige homogene og formmessig ensartede har blitt avkreftet, og man har større forståelse for forstadens mangfold og kompleksitet i dag. På tross av dette har mytene rundt forstad og forstadsliv ikke forsvunnet. Dette kommer spesielt tydelig frem i skjønnlitteratur, film og dagspresse. På den ene siden fremstår forstaden som en utopisk idé om et demokratisk samfunn basert på familieverdier, mens den på den andre siden oppfattes som et fysisk og sosialt miljø preget av konformitet og fremmedgjøring.

Ifølge Harris og Larkham (1999) har mange av mytene røtter i spesifikke kulturelle idealer og forestillinger. Som et eksempel viser de til hvordan den pittoreske tradisjonen som preger den engelske landsbygda er dypt rotfestet i et estetisk ideal, og at dette idealet kom til å ligge bak mye av den kritikken som ble rettet mot de tidlige forstedene. Mytene har på denne måten blitt forevige (eller skapt) gjennom reaksjoner Harris og Larkham (1999:7) omtaler som ”intemperate, ill-informed, and rooted in a false image of an ideal agrarian landscape”. Sterke ideer om hva forstaden burde være har slik sett gjort forstadsbegrepet problematisk. Ifølge Silverstone (1997) defineres forstaden ofte ut i fra hva byen og landsbygda *ikke* er. Kanskje er det nettopp denne mellomposisjonen, det at forstaden sjelden behandles på egne premisser, som gjør at de sterke mytedannelsene oppstår?

3.3 Drabantbyen

Da Rykkinn kan sies å representere et område som ble planlagt og bygget i tråd med flere av de tankene og ideene som lå til grunn for utbyggingen av drabantbyene, ønsker jeg å gå litt nærmere inn på drabantbyen, som representerer én type forsteder. Rykkinnns historie kan settes i en større kontekst og ses i sammenheng med de ideologier og planleggingsmodeller som vant frem mot slutten av 60-tallet.

3.3.1 Definisjon

Ifølge Hansen og Brattbakk (2005) er drabantbyer:

“[en] betegnelse på relativt store boligområder som bygges under ett utenfor eller i ytterkanten av storbyene. De er ment å utgjøre en atskilt enhet med visse felles funksjoner” (2005:27).

Definisjonen er ikke veldig spesifikk, og kan sannsynligvis inkludere en rekke boligområder. Det Hansen og Brattbakk synes å legge vekt på er den helhetlige planleggingen, at området er bygget under ett, og at området har en viss selvstendig karakter slik at det er mulig å skille drabantbyen fra de omkringliggende områdene. I forbindelse med forskningsprosjektet “Endringsprosesser i norske drabantbyer” utarbeidet Hansen og Brattbakk (2005:27) i tillegg et sett av kriterier for å identifisere de enkelte drabantbyene som skulle inngå i studien:

- Bebyggelsen har en betydelig andel blokkbebyggelse (samt rekkehus)
- Helhetlig planlegging – område er planlagt og utbygd som en enhet
- Distinkt område som lar seg avgrense og kan karakteriseres som et sted
- Befolkningstetthet på minst 1500–2000 mennesker
- Området har et visst utvalg av privat og offentlig service, men er først og fremst knyttet til byens sentrum – administrativt, næringsmessig og transportmessig
- Utbygd i etterkrigstiden
- Er lokalisert utenfor bykjernen i en viss avstand til sentrum

Sammenligner vi disse kriteriene med de fem karakteristika Harris og Larkham (1999) mener er betegnende for forstaden (suburbia), ser vi blant annet forskjeller med tanke på boligtype og tetthet. Mens drabantbyen kjennetegnes av blokkbebyggelse som innebærer høy tetthet, blir forstaden beskrevet med utgangspunkt i lav tetthet og desentraliserte bosettingsmønstre, noe som gjerne forbindes med eneboliger. Desentralisert bosettingsmønster står i tillegg i

kontrast til drabantbyens helhetlig planlagte karakter, samt som et distinkt område som lett lar seg avgrense. Felles for både drabantby og forstad er den perifere lokaliseringen i forhold til bykjernen. Harris og Larkham (1999) ser ut til å ha lagt mer vekt på det man kan kalle det sosiokulturelle aspektet ved området idet de inkluderer elementer som lokal identitet, egen kultur og levemåte. Hansen og Brattbakk (2005) fokuserer i større grad på de målbare aspektene, sannsynligvis fordi det gjør utvelgelse og avgrensning enklere.

3.3.2 Historie og idégrunnlag

På den tiden da drabantbyene ble planlagt, fantes det lite forskning på utforming av boligområder, men derimot sterke ideologier. Ifølge Hansen (1999) var hagebyen og funksjonalismen de to dominerende retningene som begge hadde som forutsetning at det skulle bygges boliger “i nytt land”, på jorder utenfor bykjernen eller i sanerte byområder, samt en vektlegging av lys, luft og grønne områder. Det som skilte retningene, ifølge Hansen, var prinsippene for utforming av bebyggelsen og arealene utenom husene. Funksjonalistene anså masseproduserte boliger i form av frittstående lamellblokker, der lys og utsikt for hver enkelt leilighet ble godt ivaretatt, som den beste løsningen. Det var også disse ideene som fikk hegemoni, antakelig fordi de så godt lot seg kombinere med rask og rimelig produksjon (Hansen 1999).

Ifølge Mazanti (2001) blir ofte drabantbyutbyggingen sidestilt med funksjonalismen og den funksjonalistiske byggestilen. Retningens grunntanke, formulert av funksjonalismens far, arkitekten Le Corbusier, var å dyrke friheten. En optimal utfoldelse av denne friheten krevde imidlertid en styring. Styringsredskapet ble ansett for å være den vitenskapelig baserte rasjonalitet, man skulle bruke fornuften fremfor det følelsesmessige. Et annet grunnprinsipp var idealet om sunnhet, orden og harmoni. Sunnhet skulle ivaretas ved å skape boligområder med mye plass, lys og luft, samt bygge i nærhet til naturen. Orden og harmoni skulle realiseres ved hjelp av et soneinndelingsprinsipp, som besto i en romlig avskillelse mellom de ulike soner for arbeidsplasser og boligområder. Begeistringen for den industrielle produksjonsmetode og dens rasjonalitet kom også, ifølge Mazanti, til uttrykk gjennom en egen arkitekturtradisjon kalt Bauhaus-skolen. Funksjonalismens boligbygging skulle forenes med den industrielle masseproduksjon ved hjelp av formelen; form følger funksjon. Menneskelig atferd og det hverdagsliv som skulle foregå i de nybygde områdene, ble derfor

forsøkt forstått ut i fra de samme rasjonelle metodene som man anvendte i industriproduksjonen (Mazanti 2001).

Mazanti (2001) peker imidlertid på hvordan den nordiske tradisjonen ikke fulgte den ”rene” funksjonalismen, slik den var representert ved Le Corbusier. I den nordiske funksjonalismen spilte idealet om likhet en sentral rolle, noe som kan ses i sammenheng med den fremvoksende velferdsstaten. Tanker om fellesskap og kollektiv gav drabantbyen en idémessig forankring tilbake til hagebyen, gjennom idéen om nabolag (Mazanti 2001). Ifølge Ulltveit-Moe (1995:4) var naboskapsidealet et prinsipp som skulle ”tilrettelegge for sosialt fellesskap og mellommenneskelig kontakt gjennom å skape definerte bebyggelsesgrupper med bestemte servicefunksjoner som nabolagets samlende sentrum”. Nabolagene skulle på denne måten fungere som sosiale, demokratiske og praktiske anordninger, hvor målet var å fremme sosial kontroll og politisk stabilitet ved å skape tilhørighetsfølelse til lokalsamfunnet og stedet. At en slik måte å bygge på kunne legitimeres ut i fra både sosiale og økonomiske argumenter, var ifølge Ulltveit-Moe (1995) ideens store styrke.

At de nye drabantbyene ikke var forankret i noen ”historie” men som regel oppsto på bar mark, var ifølge Mazanti (2001) et problem blant planleggere og arkitekter. For å sikre en utvikling preget av fellesskap og stabilitet forsøkte man derfor å styre beboersammensetningen på en slik måte at de som flyttet inn i de nye områdene var kjennetegnet ved en sosiokulturell og sosioøkonomisk homogenitet og verdimeessig konformitet (2001:91). Man ønsket å speile de ulike aldersmessige og sosioøkonomiske gruppene i samfunnet og på denne måten skape en fellesskapsånd. En slik planleggingsmodell hvilte med andre ord på troen om at:

“[...] man kunne bygge, planlægge og skabe steder, som på forhånd kunne give beboerne en følelse av stedstilhørighet og stedsidentitet. Det vil blandt annet sige et sted med historie, symbolsk innhold og eksistensiell mening” (Mazanti og Pløger 1999, i Mazanti 2001:91)

Mazanti (2001) viser til hvordan etterkrigstidens forstadsutbygging hvilte på forestillinger og idealer om at man gjennom det fysiske kunne skape det sosiale. Den rasjonelle viten om det menneskelige liv ble dermed brukt til å skape rammer og forestillinger rundt ”det gode liv”.

3.3.3 Kritikk av drabantbyene

Innenfor den internasjonale byforskningen kom den første kritikken av den rasjonelle og instrumentelle planleggingsmodellen i løpet av 1960-årene. Kritikken handlet først og fremst om hvordan den industrielle masseproduksjonens prinsipper ikke lot seg overføre direkte til menneskelig atferd (Mazanti 2004).

Den første kritikken som rammet de norske drabantbyene var imidlertid først og fremst av estetisk karakter. Bygningsformen ble oppfattet som visuelt kjedelig og monoton. Synet på det fysiske miljøet som determinerende for de sosiale relasjonene var rådende også her, noe som førte til at arkitekturen fikk spille en stor rolle. Guttu (2003:289) siterer i denne sammenheng forslagene gitt av det såkalte ”tilsynsrådet for byens utseende”, hvor “inntrukne balkonger, takarker, karnapper, varierte vindustyper, gjennomfarget puss og estetisk bevisst variasjon av bygningshøyden” var ment å ”reparere” bomiljøet. Etter hvert var det de manglende fellesanleggene som fikk skylden for et stadig økende ungdomsproblem. Fritidsleder Herman von der Lippe beskrev drabantbyungdommens situasjon slik:

“En livsløs, uspenningende gate der gatelykten over møtestedet er nesten eneste aggresjonsobjekt. Intet varmt sted alle dystre vinter- og høstkvelder, ikke ly for regn, ikke kino, absolutt ingen muligheter til utfoldelse” (i Guttu 2003:293).

I 1969 kom Ammerudrapporten, som representerte et vendepunkt i synet på drabantbyutbygging og bomiljø. Rapporten la vekt på hvordan utformingen hadde tatt utgangspunkt i uholdbare teorier og modeller, forutsetninger om befolkningen som ikke stemte, og uten vilje til eller forsøk på, å lære av tidligere erfaringer (Hansen 1999). Forfatterne etterlyste, kort fortalt, et større innslag av *samfunnsvitenskap* i samfunnsplanleggingen (Guttu 2003).

Guttu (2003) viser til hvordan naboskapsprinsippene ble kritisert fordi de hvilte på forutsetninger om en relativt statisk alderssammensetning i de nye områdene. Drabantbyene hadde til å begynne med en høy andel småbarnsfamilier. Etter hvert som barna vokste til, skapte dette et stort press på barnehager og skoler. Etter endt skolegang flyttet barna gjerne ut, hvilket førte til overkapasitet i de ulike institusjonene igjen. En slik vekslings mellom over- og underkapasitet viste seg derfor som en svært uheldig konsekvens. Den samme statiske tenkningen kom også til syne i den funksjonelle oppdelingen av områdene. Nærbutikker og andre sosiale tilbud kom ikke bare sent i utbyggingen, men var også offer for det Guttu kaller “dynamikken i mobilitet og marked”. Økende bilbruk endret folks mobilitet

utover på 60-tallet. I tillegg skjedde det store strukturendringer i varehandelen. På bakgrunn av disse forholdene ble drabantbyene kritisert for å ikke være fremtidsrettet.

Synet på by- og boligkvaliteter ble snudd på hodet i tiåret mellom 1960 og 1970. Ammerud-rapporten ble av mange tolket som et angrep på høy og kompakt bebyggelse, og som et svar på denne kritikken, ble bebyggelsesformen “tett-lav” lansert som et alternativ. I Norge fikk den navnet “tett småhusbebyggelse” og ble fremstilt som en bedre løsning sammenlignet både med blokk- og eneboligbebyggelse. Ifølge Guttu (2003) ble tetthet vurdert som noe positivt, som både kunne hindre byspredning, og som grunnlag for service og et rikere sosialt miljø. Den lave bebyggelsesformen sikret i tillegg de kvaliteter som var forbundet med eneboligen. Ifølge Martens (2000) ble en blanding av lavblokker og tett småhusbebyggelse mer og mer vanlig fra begynnelsen av 1970-tallet. Fra myndighetenes side ble det satt en stopper for bygging av høyhus og planleggerne tok etter hvert også mer hensyn til den økende bilbruken. 70-tallets satsning på tett småhusbebyggelse klarte imidlertid ikke å gjøre utbredelsen av denne type bebyggelsesform spesielt stor på landsbasis (Martens 2000).

Ifølge Guttu (2003) hersker det ingen tvil om at det fantes sosiale problemer i de nye drabantbyene som ble bygget på 60- og 70-tallet. Han nevner blant annet massebygging og masseflytting kombinert med økte bokostnader og en stram prioritering av boliger på bekostning av fellesfunksjoner, som noen av årsakene til dette. Hansen (1999) påpeker at selv om det ikke er systematisk dokumentert, kan det synes som om drabantbyene generelt gjennomgår en syklus med innkjøringsproblemer for deretter å fremstå som etablerte og stabile. Han hevder at de norske drabantbyene, med utgangspunkt i de som finnes i Oslo, imidlertid ikke har blitt preget av sosiale problemer i samme alvorlige grad som etterkrigstidens drabantbyer i andre europeiske storbyer. Forhold som kan ha vært med på å motvirke dette er ifølge Hansen, drabantbyenes utforming, varierte beboersammensetning, eie-leie-forhold og den norske velferdspolitikken.

Hansen (1999) peker på hvordan drabantbyene i Oslo ble utbygget med en forholdsvis variert hus- og boligsammensetning. Blokker og rekkehus ble bygget i samme område, ofte med et etablert eneboligfelt i nærheten. En variert boligsammensetning er noe som igjen kan ha påvirket beboersammensetningen, som står som den andre forklaringen på fraværet av spesielt store problemer. Kommunen regulerte andelen sosialt vanskeligstilte husholdninger, slik at den ikke skulle overstige en viss prosent. I tillegg, på grunn av det stramme bolig-

markedet i etterkrigsårene, var boligene i drabantbyene ettertraktet, uansett klasse. Oslo oppnådde slik sett en relativt balansert befolkning i drabantbyene i motsetning til andre europeiske byer.

En tredje forklaring tar utgangspunkt i eie-leieforhold. Mens blokkområder i mange andre land som regel er eid og forvaltet av offentlige utleieselskaper, ble nesten alle nybygg i Oslo organisert som borettslag. Beboerne ble andelseiere med eget ansvar for vedlikehold og forvaltning av boligen, noe Hansen mener kan ha vært en viktig årsak til at boligene er velholdte og veldrevne. Han legger imidlertid til at betydningen av eie-leieforholdene er et sterkt omdiskutert tema.

En fjerde og siste forklaring på de relativt små sosiale problemene i norske drabantbyene, er ifølge Hansen, den norske velferdspolitikken. I norsk boligpolitikk var det i hele etterkrigstiden en målsetning om at alle skulle få eie sin egen bolig. I motsetning til mange andre land, satset Norge imidlertid ikke på noen offentlig utleiesektor. Politikken bygde på styring og regulering av en privat boligforsyning, og tilbudene til vanskeligstilte ble løst gjennom avtaler mellom kommunen og private utbyggere. Hansen peker i tillegg på Husbankens rolle, idet svært mange boliger ble bygget med oppføringslån derfra.

3.3.4 Norske drabantbyer i dag

Hansen og Brattbakk (2005) har gjennomført en større studie av endringsprosesser i norske drabantbyer. Studien retter spesielt søkelyset mot drabantbyenes fysiske egenskaper, sosiale endringsprosesser og rennomé. Med tanke på fysiske forhold, peker de på at det ikke har skjedd store forandringer. Områdene fremstår i hovedsak slik de ble bygget. Det har imidlertid skjedd forandringer i beboersammensetningen det siste tiåret, blant annet i form av en sterk økning av andelen med innvandrerbakgrunn. Utdannings- og inntektsnivået er også betydelig lavere enn i den totale storbybefolkningen, og forskjellene synes å øke. Et annet trekk Hansen og Brattbakk trekker frem, er de store interne forskjellene drabantbyene imellom. Som nevnt i kapittel 1 har enkelte drabantbyområder svekket sin relative posisjon betydelig, mens andre kommer styrket ut. I de mest sentrumsnære og eldste drabantbyene, mener de også å spore ”gentrifierings”- lignende tendenser.

I følge Hansen og Brattbakk (2005) gir studien støtte til oppfatninger om at områders attraktivitet ikke bare påvirkes av det faktiske tilbud, men også av det bildet som skapes av

området i media. De peker på at drabantbyene i dag blir vurdert som lite attraktive av Oslos befolkning, noe som i stor grad skyldes det medieskapte bildet av drabantbyer som utrygge steder, med mye bråk og sosiale problemer. Hansen og Brattbakk peker imidlertid på at dette bildet er noe som ikke deles av drabantbybeboerne selv. Disse har et generelt positivt syn på både øvrige beboere og tryggheten i områdene.

3.4 Representasjoner av forstaden

Selv om forstadsbeboeres opplevelse av eget bosted primært formes av det daglige livet som leves i forstaden, er utenforståendes oppfatninger og forestillinger – representasjoner av forstaden, ikke uten betydning. Ifølge Røe (2009) har diskurser om forstaden og representasjoner av forsteder betydning for omdømme utad, og for hvordan beboere føler tilhørighet og stolthet innad. Han peker også på at disse diskursene ikke er uten betydning for dannelsen og reproduksjonen av normer for hverdagslivet i forstedene.

Shields (1991) ønsker å forklare hvorfor det er slik at enkelte steder oppfattes som sentrale og andre som marginale, ikke i en geografisk, men i en sosial og kulturell forstand. Han peker på at enkelte steder anses som perifere i kulturelle systemer hvor steder rangeres i forhold til hverandre. Slike steder bærer ofte et stigma, eller har et omdømme som gjenspeiler deres marginale og ufordelaktige plassering i det kulturelle systemet. Drabantbyer kan stå som eksempel på steder som har vært (og er) oppfattet som marginale, idet de ofte har et negativt omdømme og lav attraktivitet. Mazanti og Pløger (1999) peker i likhet med Shields på at det ikke alltid er konkrete målbare sosiale problemer som er årsak til et steds negative omdømme. De viser til at mange boligområder marginaliseres og stigmatiseres gjennom en diskursiv konstruksjon av deres symbolske betydning gjennom medier, forskning og politiske dokumenter, fremfor å bygge på beskrivelser av stedets sosiale mening fra de som har erfaringsbasert kjennskap til området (1999:54). Ifølge van der Burgt (2006) defineres området da på bakgrunn av en *indirekte erfaring*.

Elias (1994, i van der Burgt 2006:50) mener den negative stemplingen av et område kan anses som et eksempel på hvordan en etablert gruppe i samfunnet definerer og utøver makt ovenfor en gruppe mennesker som betraktes som "outsidere". Han viser også hvordan en etablert gruppe har en tendens til å tilskrive "outsider"-gruppen som helhet de dårlige egenskapene som hovedsakelig bare finnes blant et mindretall - "de verste". Motsatt formes

den etablerte gruppens selvoppfatning av de mest eksemplariske egenskapene man finner blant denne gruppens ”beste” medlemmer. Som en konsekvens av å bo i et stigmatisert område tyr mange derfor til såkalte stigmahåndteringsstrategier. I følge van der Burgt (2006) går disse ofte ut på å unnvike og distansere seg fra naboene sine, da man ikke vil assosieres med de ”dårlige” menneskene stigmaet viser til. En annen strategi er å opprette såkalte mikrohierarkier innenfor boligområdet, og på denne måten avlede oppmerksomheten fra seg selv. Enkelte grupper, som problemfamilier og/eller innvandrere blir dermed innenfor mikrohierarkiet tildelt rollen som syndebukker. Distanseringsstrategiene skaper dårlig grobunn for utvikling av et fungerende lokalsamfunn. Ifølge van der Burgt kan de paradoksalt nok føre til en bekreftelse av omgivelsenes negative forestillinger, da stigmatiseringen faktisk produserer det den egentlig bare påsto å speile.

Thuen (1993) peker på hvordan stedets rennomé gir grunnlag for å klassifisere innbyggerne. I de fleste byer og kommuner finnes det områder som anses som attraktive i stor eller liten grad. Attraktiviteten har en tendens til å gjenspeile seg i beboernes sosiale klasse. Thuen peker videre på at når steder har renommé, blir innbyggerne opptatt av å forsvare det mot undergraving og devaluering, eller eventuelt av å bidra til at det oppgraderes. Thuen viser her til hvordan borettslag og velforeninger har forsøkt å hindre innflytting av personer som ikke var ansett som ”den rette sorten”. Et nærliggende eksempel er hvordan lokalbefolkningen enkelte steder har kjempet mot lokaliseringen av asylmottak i sine nærområder.

Representasjoner av forstaden har også betydning for de som bor i, eller flytter til, forsteder som ikke stigmatiseres. Røe (2009) viser til betydningen av menneskers kulturelle kapital og hvordan man gjennom denne fortolker representasjoner av steder og relaterer det til eget boligvalg og livsstil på ulike måter. Han peker på hvordan arkitekter og eiendomsmeglere i dagens norske boligmarked stadig retter boligprosjekter og prospekter mot spesifikke grupper som besitter en bestemt kulturell kapital. I denne sammenheng trekkes det også på forskningen som har blitt gjort på gentrifisering, estetisering og livsstil. Studier av gentriferingsprosesser har hatt en tendens til å fokusere på middelklassens gentrifisering av områder i indre by. Prosessen har blant annet blitt oppfattet som uttrykk for en ny type middelklasse, kjennetegnet av en livsstil og et sett av preferanser som gjør indre byområder spesielt attraktive som bosted. Forskningsmessig har oppmerksomheten i hovedsak vært rettet mot flyttingen *til* disse områdene, og hva som betegner gruppen av mennesker som velger å flytte dit, de såkalte ”gentrifiers”.

Bridge (2003) er imidlertid opptatt av de, som etter å ha bodd i et gentrifisert område, velger å flytte ut i forstaden. Han stiller spørsmålet om det å flytte til forstaden betyr at man gir avkall på den distinksjon og de strategier man tidligere forholdt seg til, slik at man plutselig opphører å være en “gentrifier”? På bakgrunn av en studie i Bristol-området, hevder Bridge at de urbane gentrifiererne flytter ut i forstaden blant annet fordi utdanning og skole (institusjonalisert kulturell kapital) fremstår som viktigere enn estetikk (objektivisert kulturell kapital), når de får barn. Røe (2009) mener det her kan argumenteres for at gentrifiererne i tillegg kan ta med seg den kroppsliggjorte kulturelle kapitalen (smak og preferanser) og fortsette å etterspørre den objektiviserte kulturelle kapitalen (design, interiør og arkitektur) når de har bosatt seg i forstedene:

“Det skjer en slags kulturell transformasjon, godt hjulpet av design-, interiør- og livsstilsmagasiner, der visse symbolske sider ved bylivet opprettholdes, samtidig som nye forstadsbaserte estetiseringer skapes. Dermed kan man tenke seg at det dannes en ny middelklassehabitus, med nye former for distinksjoner som utøves og materialiseres i forstadens sosiale og romlige felt” (Røe 2009:54).

Slike prosesser viser tydelig hvordan forstedene er gjenstand for endring. Ifølge Røe vil representasjoner av forstaden, forstadstyper og forstadsboliger ha betydning for transformasjonen av eksisterende forstadsområder og byggingen av nye.

3.5 En forstadsidentitet?

Som nevnt har steder betydning for oss i den forstand at vi knytter ulike meninger og bånd til forskjellige steder vi både kjenner og ikke kjenner. Ifølge Røe (2009) vil mange som flytter til en forstad allerede ha noen bilder av eller erfaringer med stedet på forhånd, enten til stedet eller menneskene som bor der. Hvis dette ikke er tilfelle vil et arbeid med å konstruere stedet starte fra bunnen av. Røe peker videre på at en slik konstruksjon både vil innebære en tilknytning til det materielle (for eksempel en spesiell type arkitektur), og til det sosiale. Gjennom en biografisk prosess vil det skapes en tilhørighet og en identifikasjon med et sted, samt en identifikasjon med en stedstype.

Cupples (2009) mener at de dominerende mytene rundt forstaden fortsetter å påvirke både hverdagsliv og akademia, og at mytene også er med på å gi forstadsbeboere et sett kulturelle referanser som de forholder seg til når de skaper sine identiteter. Ifølge Hubbard og Holloway (2001) representerer forstaden et alternativ til livet i sentrum av byen, samt verdier

som familieliv, stabilitet og trygghet ved å være et sted hvor folk bosetter seg, får barn og blir en del av et lokalsamfunn. Som Røe (2009) påpeker; forstedene bærer først og fremst preg av å være bosteder, og betraktes gjerne som det ideelle sted for barnefamilier, med god avstand til byens trafikk og sosiale problemer. Chaney (1994) er også opptatt av hvordan familielivet som livsstil kommer til uttrykk gjennom forstaden. Han mener at mange, idet de ”flykter” fra byen og det byen representerer, trekkes mot forstaden av et ønske om å nettopp tilegne seg en slik livsstil. Han kobler forstadens fokus på familieliv til utviklingen av en ”konsument-kultur”:

”As families create their life-worlds through the design of possessions and activities, their suburban sites inevitably become the engine of consumer culture. This is because the suburban home becomes a privileged site for the display of life-style and other aspects of cultural status” (Chaney 1994:160).

Det er viktig å presisere at Chaney her sikter de mer typiske amerikanske forstadsområdene, som har en lavere tetthet og et større eneboligpreg, sammenlignet med for eksempel de norske drabantbyene. Forstaden, eller suburbia, blir med andre ord et sted hvor man ved hjelp av hus og hjem ønsker å uttrykke hvem man er og hva slags livsstil man fører. De ting man anskaffer seg og den smaken man utviser gjennom tingene, inngår som en del av ens identitet. Ifølge Chaney kan forstaden som boligområde slik sett ikke oppfattes som et nøytralt område: ”It is a set of choices about how the creative author (of these choices) is to be seen” (1994:160).

Forstaden blir på denne måten knyttet til identitetskonstruerende prosesser. Hva som er viktig for den enkelte innflytter eller familie kan, ifølge Røe (2009), variere. For mange er den sosiale kapitalen viktigst. Noen har allerede et sosialt nettverk på stedet man flytter til. Andre er oppvokst på stedet selv og ønsker de samme oppvekstmulighetene for egne barn. Den sosiale kapitalen kan dessuten vokse med økende botid. Røe peker også på kulturell kapital som en viktig identitetskonstruerende faktor. Tilhørighet til et område vil her i større grad handle om hvorvidt stedet har en karakter man ønsker å assosieres med. Denne karakteren kan utgjøres av en særegen arkitektur, beliggenhet og/eller befolknings-sammensetning. Røe nevner blant annet Ullevål Hageby i Oslo som et eksempel på et slikt område med en særegen stil mange ønsker å knyttes til.

Røe (2009) peker også på hvordan overlappingen mellom det materielle og sosiale sted i dag er redusert som følge av økt hverdagsreisemobilitet og kompleksitet i organiseringen av

hverdagslivet. Han viser til at forstadsbeboere reiser stadig lengre for å få gjennomført sine daglige gjøremål, samtidig som folk flytter oftere enn før. Mange har kanskje også flere boliger som de veksler på å bo i. Savage et al. (2005) hevder, som nevnt tidligere, at folks forhold til bostedet i større grad enn før preges av en ”valgt tilhørighet”. Botid og opparbeidede sosiale relasjoner kommer på denne måten til å spille en mindre rolle for hvorvidt man føler tilhørighet til et sted. Ifølge Røe (2009) blir i stedet de symbolske sidene, eller den kulturelle kapitalen ved et sted, viktig som identitets- og tilhørighetsskapende faktorer.

3.6 Oppsummering og avrunding

Mytedannelsene knyttet til forstad og forstadsliv har ofte redusert forstaden til en enkel forestilling om hva forstaden som sted representerer. Mens det amerikanske ”suburbia” lenge har blitt assosiert med et liv preget av det kjedsommelige, overfladiske og konforme, har de norske drabantbyene blitt forbundet med dårlige bomiljø og sosiale problemer. Forskning har imidlertid avkreftet mange myter om forstaden, som viser seg langt mer mangfoldig og kompleks enn tidligere antatt. Selv om amerikanske, europeiske og nordiske forsteder deler visse trekk med tanke på historie, fremvekst, form og funksjon, er ulikhetene også mange. I Norge er det spesielt drabantbyene som har fått mye oppmerksomhet. Planleggerne av drabantbyene hentet mye av sin inspirasjon fra datidens rådende ideologier, hovedsakelig funksjonalismen, men også hagebybevegelsen. Etterkrigstidens boligkrise skulle løses ved å bygge boliger i ”nytt land”, på jorder utenfor bykjernen eller i sanerte byområder, med en vektlegging av lys, luft og grønne områder. Fra å representere rammen om det gode liv, falt drabantbyene i unåde etter relativt kort tid. Både estetiske og boligsosiale sider har i etterkant blitt sterkt kritisert.

Et valg om å flytte til en forstad innebærer identitetskonstruerende prosesser. En tilhørighet til forstaden kan skapes på flere måter. Botid, etablering av sosiale relasjoner, såkalt sosial kapital, er viktig for manges følelse av tilhørighet. Samtidig har økende hverdagsreise-mobilitet og kompleksitet ført til at man ikke er like stedbundet som før. Mange vil på denne måten *velge* en tilhørighet til stedet. Forstaden og innbyggernes kulturelle kapital blir dermed viktige identitetskonstruerende faktorer.

Rykkinn har flere ganger blitt omtalt som Bærums drabantby. Det finnes også mange likheter mellom planleggingen og utformingen av Rykkinn og drabantbyenes historie. Uavhengig av hva Rykkinn bør defineres som, kan drabantbylitteraturen bidra med et interessant perspektiv, både med tanke på idégrunnlag og utforming, samt som et bakteppe for hvordan stedet oppleves av innbyggere i dag. Mer generelt vil Rykkinn kunne ses i lys av å være en forstad i Oslo-regionen. Representasjoner av Rykkinn, i form av avisoppslag, bøker og TV, er ikke uten betydning for de som bor der, og for de som vurderer å flytte dit.

4. Metodiske valg

I samfunnsvitenskapene skilles det gjerne mellom kvantitativ og kvalitativ forskning. Kvantitativ forskning har sitt fokus på tallfestede størrelser som utbredelse og antall, mens den kvalitative tilnærmingen handler om forståelse og meningsutdyping. For å tilegne meg kunnskap om hvordan mennesker bosatt på Rykkinn opplever bostedet sitt falt det seg naturlig å velge en kvalitativ forskningsstrategi idet den kjennetegnes av ”ønske om å få innsikt i sosiale fenomener slik de forstås av de personene som forskeren studerer” (Thagaard 2003:11).

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hvilke metodiske valg jeg har foretatt i arbeidet med denne oppgaven og hvordan disse har påvirket prosessen fra begynnelse til slutt. Jeg vil først gjøre rede for hva kvalitativ forskning handler om. Deretter følger en beskrivelse av, og refleksjon rundt, undersøkelsens utvalg, valg av forskningsintervju, samt hvordan jeg har analysert datamaterialet. Videre følger en diskusjon rundt oppgavens vitenskapelige kvalitet og hvordan dens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet har blitt ivaretatt. Noen etiske betraktninger følger til slutt.

4.1 Kvalitativ forskning

Kvalitativ forskning søker kontekstuelle forklaringer og en dypere forståelse av sosiale fenomener. Forskeren ønsker seg såkalte ”tykke beskrivelser” og fyldige data, noe som best oppnås gjennom en nær og direkte relasjon med de personer som studeres (Kvale 1997). Fordi målsettingen er å få innsikt i, eller oppnå forståelse av det som studeres, viser Thagaard (2003) til den sentrale rollen fortolkning spiller. Et viktig trekk ved fortolkende teoretiske tilnærminger handler om å forstå verden slik de som studeres, oppfatter den. I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan et utvalg innbyggere på Rykkinn opplever, oppfatter og erfarer bostedet sitt. Det er med andre ord deres personlige meninger og tanker rundt Rykkinn som sted, jeg ønsket å få et innblikk i. Slik sett har denne fremgangsmåten mye til felles med den humanistiske tilnærmingen, beskrevet i kapittel 2.1.2. Det er intervjupersonenes subjektive innenfra-perspektiv som er interessant å belyse, ikke hvordan virkeligheten objektivt sett er.

Den kvalitative forskningen særpreges av en fleksibilitet som muliggjør justeringer og endringer underveis. Skulle det dukke opp uforutsette, interessante perspektiver har man stor frihet til å følge opp disse. På denne måten er man ikke låst til problemstillingen eller undersøkelsesopplegget man har utarbeidet på forhånd. Muligheten metoden har til å tilpasse eventuelle nye tema som dukker opp underveis i datainnsamlingen anså jeg som nyttig for mitt prosjekt, fordi jeg i utgangspunktet satt med begrenset kunnskap om Rykkinn som sted.

Ifølge Thagaard (2003) følger kvalitativ forskning en syklisk modell som preges av et gjensidig påvirkningsforhold mellom utforming av problemstilling, innsamling av data og analyse og tolkning. De ulike delene i forskningsprosessen foregår med andre ord parallellt. Til sammenligning har man i kvantitativ forskning gjerne en eller flere hypoteser utledet på bakgrunn av teori som deretter testes opp i mot empirien. Dette medfører en mindre fleksibel forskningsprosess med få muligheter for endring (Thagaard 2003). Kvalitative og kvantitative metoder er slik sett basert på en ulik forskningslogikk, noe som får konsekvenser for både prosessen og resultatet. Mens kvalitative metoder søker å gå i dybden på spørsmål om hva, hvorfor og hvordan, er man i kvantitativ forskning interessert i hvor mange og hvor stor andel. Ved å kun vektlegge kvantifiserbare data "mister" den kvantitative forskningen imidlertid mye av den informasjonen kvalitative metoder klarer å fange opp. En av fordelene med kvantitative metoder er at resultatene er statistisk generaliserbare. Kvalitativ forskning kan ikke generalisere, men gi dypere innsikt i sosiale fenomener. Bruk av kvalitative og kvantitative metoder er imidlertid ikke gjensidig utelukkende. De representerer ytterpunktene og mange foretrekker en kombinasjon av de to da de gir ulike typer data.

4.2 Undersøkelsens utvalg

4.2.1 Avgrensning

Når man skal definere et utvalg må man først finne ut *hvem* det er man ønsker å studere. Kvalitativ forskning baserer seg på strategiske utvalg, noe som innebærer at vi velger intervjupersoner som er strategiske i forhold til problemstillingen (Thagaard 2003). Hensikten med denne studien er å undersøke et utvalg personers opplevelse av å bo på Rykkinn. Mine utvalgsriterier handlet derfor i hovedsak om bosted. Intervjupersonene måtte være bosatt på Rykkinn, og ha tilhørende postnummer 1348 eller 1349 i sin adresse.

Thagaard (2003) viser til det hun kaller ”kategoribaserte utvalg”, som brukes for å oppnå bredde i utvalget. Dette innebærer at man på forhånd bestemmer seg for å inkludere visse kategorier, for deretter å rekruttere informanter som passer til hver av kategoriene. I arbeidet med denne oppgaven ønsket jeg å inkludere personer fra de ulike boligtypene som finnes på området. Rykkinn bærer preg av en nokså karakteristisk bebyggelse og kan inndeles i underområder basert på boligtype. Om det er andre karakteristika enn boligtype som skiller personer bosatt i de ulike underområdene fra hverandre kan jeg ikke vite noe om, fordi data om slike forhold på grunnkrets nivå er for sensitive til å publiseres offentlig. Det ville likevel være naturlig å anta at det eksisterer sosioøkonomiske forskjeller mellom enebolig og blokkbeboere da førstnevnte boligtype er mer kapitalkrevende. Jeg ønsket derfor å snakke med både blokkbeboere og personer fra eneboligområdet, på bakgrunn av et ønske om et så rikt datamateriale som mulig. De 15 personene jeg intervjuet fordelte seg forholdsvis likt mellom enebolig, blokk, rekke- og terrassehus. På denne måten fikk jeg også ”dekket” området godt ved at intervjupersonenes adresser lå nokså spredt utover Rykkinn-området.

Av uvisst årsak var det flest kvinner som sa seg villig til å la seg intervju. For å unngå at utvalget fikk et stort flertall av kvinner, var jeg bevisst på å utelukkende rekruttere menn i de siste ringerundene. En jevn kjønnsbalanse i utvalget begrunner jeg i ønsket om et så allsidig og variert datamateriale som mulig. Jeg valgte også å inkludere personer med innvandrerbakgrunn av samme årsak. Ifølge Ritchie og Lewis (2003) avhenger et utvalgs størrelse av antall kategorier det er ment å representere. Det er svært viktig å påpeke at denne oppgaven ikke har som mål å gjøre noen strukturert sammenligning av de ulike kategoriene boligtype, kjønn og etnisk bakgrunn. Disse er kun med som en måte å sikre at jeg får en viss bredde og variasjon i utvalget. Mine intervjupersoner har kun ett felles kjennetegn som plasserer dem i samme kategori, nemlig bostedsadresse på Rykkinn.

Ifølge Thagaard (2003) kan størrelsen på utvalget vurderes i forhold til et ”metningspunkt”. Dette punktet har man nådd når man opplever at intervjuene ikke lenger bidrar til ytterligere forståelse av det som studeres. Hun peker på at antall intervjuer heller ikke bør være større enn at det er mulig å gjennomføre dyptpløyende analyser. Jeg opplevde ganske tidlig i intervjuprosessen å ane konturene av et mønster i datamaterialet. Man kan imidlertid aldri vite hva et nytt intervju vil bringe av informasjon. Jeg valgte å sette strek ved 15 intervjuer fordi jeg innenfor rammene av en masteroppgave innså at jeg ikke hadde kapasitet til å håndtere et større datamateriale.

Fordi det ikke alltid er like lett å rekruttere personer til kvalitative studier, er fremgangsmåten for å velge ut intervjupersoner basert på den tilgjengelighet de har for forskeren (Thagaard 2003). Thagaard viser hvordan dette kan skape skjevheter i utvalget og påpeker at personer med høyere utdanning i større grad sier seg villige til å delta i kvalitative undersøkelser enn personer med lav utdanning. Det er også gjerne slik at de som føler at de mestrer sin livssituasjon takker ja til å delta i undersøkelser, mens de som representerer de mer problematiske sidene lar være. At personer med spesielle kjennetegn sjelden deltar i kvalitative undersøkelser kan på denne måten ha konsekvenser for resultatet. Med tanke på utdanning mener jeg å ha en nokså jevn fordeling i utvalget. Både personer med høy og lav utdanning er inkludert. Hvorvidt mine intervjupersoner representerer en gruppe mennesker som føler seg generelt ”fornøyd” med sin livssituasjon og trives med å bo på Rykkinn, er det vanskeligere å si noe om. I løpet av rekrutteringsfasen opplevde jeg imidlertid flere som takket nei til å la seg intervju. Årsakene til dette syntes som oftest å handle om manglende tid og interesse. Slik sett kan det tenkes at det endelige utvalget til en viss grad består av personer som opplever problemstillingen som relevant og interessant, og at dette igjen er personer som har et forhold til bostedet som er annerledes enn personer som ikke ønsket å la seg intervju.

4.2.2 Rekruttering

Jeg kontaktet mine intervjupersoner per telefon. Ved hver oppringning ble det gjort en kort presentasjon av studien, herunder hvorfor og hvordan et intervju gjennomføres. Dersom personen sa seg villig til å delta ble han/hun bedt om å oppgi en epost-adresse slik at et mer utfyllende informasjonsskriv³ kunne sendes til gjennomlesning i forkant av intervjuet. Informasjonsskrivet inneholdt opplysninger om intervjupersonens rettigheter, samt forskers plikter i henhold til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjenestes (NSD) retningslinjer. Hvert informasjonsskriv inneholdt i tillegg en samtykkeerklæring, som hver intervjuperson skrev under på før selve intervjuet startet. Dette for å sikre at intervjupersonene var godt informert om undersøkelsen de deltok i, og hvilke rettigheter de hadde.

³ Se vedlegg 1

Rekrutteringen foregikk parallellt med intervjuprosessen slik at ”snøballmetoden” kunne benyttes. Det vil si at intervjupersonene ble bedt om å foreslå andre personer jeg kunne kontakte for intervju (Thagaard 2003, Ritchie og Lewis 2003). Problemet med snøballmetoden er at den kan redusere mangfoldet i utvalget ved at intervjupersonene foreslår personer som ofte har de samme karakteristika som dem selv (Ritchie og Lewis 2003). I mitt tilfelle brukte jeg denne metoden med den hensikt å faktisk utvide mangfoldet i utvalget mitt, spesielt med tanke på å finne frem til personer med lang botid og personer med innvandrerbakgrunn. Det opplevdes som enklere å spørre seg frem via personer jeg allerede hadde intervjuet fremfor å kontakte personer helt tilfeldig per telefon.

I resten av tilfellene ble tilfeldige personer oppringt med utgangspunkt i søketjenester som telefonkatalogen.no, register for eiendomsoverdragelser⁴, karttjenesten på Finn.no og offentlige skattelister på internett. Register for eiendomsoverdragelser gir informasjon om når boliger blir kjøpt og solgt, og var dermed et praktisk hjelpemiddel for å finne frem til personer med lang eller kort botid. Skattelistene gav informasjon om fødselsår, og dermed muligheten til å ringe personer i ulike aldersgrupper, samt utelukke barn og personer i svært høy alder.

Intervjuene ble foretatt over en tidsperiode fra 19. august til 3. desember 2008. Av de 15 intervjuene jeg gjennomførte ble 11 gjennomført hjemme hos intervjupersonen mens fire ble gjennomført på intervjupersonens arbeidsplass. Å få komme hjem til intervjupersonene var en god opplevelse. Jeg fikk et innblikk i hjemmene deres og muligheten til å notere meg litt om hva slags smak og stil de ulike intervjupersonene hadde, for dermed kunne danne meg et bedre bilde av personene. At intervjuet fant sted på Rykkinn, var etter min mening svært hensiktsmessig. Intervjuguiden inneholdt mange spørsmål om selve området og jeg opplevde stadig at det ble pekt og vist ut av vinduer, verandaer og balkonger. I tillegg virket det som om intervjupersonene følte seg komfortable med å være på ”hjemmebane”.

4.2.3 Presentasjon av intervjupersonene

Nedenfor følger en kort presentasjon av de ulike personene som har blitt intervjuet i forbindelse med denne oppgaven. Jeg gjør oppmerksom på at alder, botid, antall barn, samt

⁴ <http://www.bt.no/forbruker/eiendom/eiendomsok/>

barnas kjønn enkelte ganger er noe endret slik at personene ikke vil kunne gjenkjennes av leseren. Endringene vil etter min mening ikke påvirke resultatet.

Reidun er i begynnelsen av femtiårene og kommer opprinnelig fra et mindre sted på Vestlandet. Etter å ha bodd flere steder på Rykkinn gjennom en periode på over tjue år, bor hun nå i en enebolig på den delen av Rykkinn som kalles Berger. Reidun er gift og har voksne barn.

Gro kommer opprinnelig fra en større by på Vestlandet. Hun flyttet inn i en blokkleilighet på Rykkinn for to år siden, med mann og to små barn. Gro er i begynnelsen av trettiårene, har utdanning på mastergradsnivå og arbeider i Oslo.

Jakob kommer opprinnelig fra et lite sted i Midt-Norge. Han er gift, har barn og har bodd i rekkehus på Rykkinn i litt over femten år. Jakob har en profilert yrkesbakgrunn og er aktiv i lokalmiljøet. Jakob arbeider i Oslo.

Signe er i midten av trettiårene og oppvokst et annet sted i Bærum kommune. Hun flyttet inn i et rekkehus på Rykkinn for fem år siden, og er i dag gift og har to små barn. Signe arbeider i Oslo.

Karsten kommer opprinnelig fra et mindre sted i Nord-Norge. Han er gift, har barn og har bodd i blokkleilighet på Rykkinn i syv år. Karsten er i slutten av trettiårene og har en lederjobb i næringslivet.

Elise er i begynnelsen av førtiårene og er født og oppvokst i Bærum kommune. Hun er gift og har barn i skolealder. Hun flyttet inn i en blokkleilighet i Bjørnebærstien for litt over femten år siden.

Vebjørn er pensjonist og har bodd flere steder på Rykkinn siden slutten av 1970-tallet. I dag bor han alene i en trygdebolig.

Agnes er født og oppvokst i Bærum kommune. Hun er i begynnelsen av førtiårene, gift og har tre barn. Hun har bodd i rekkehus på Rykkinn i nesten tjue år.

Muhammad er i begynnelsen av sekstiårene og kommer opprinnelig fra et øst-afrikansk land. Han har bodd i ulike land og flere steder i Norge, før han for noen få år siden flyttet inn i en blokkleilighet på Rykkinn. Muhammad er gift og har mange barn.

Hedda er i midten av trettiårene, oppvokst på Rykkinn, og har med unntak av en periode på noen år, bodd på Rykkinn hele sitt liv. Hun bor i en enebolig med mann og barn.

Tormod kommer opprinnelig fra et annet sted i Oslo-regionen. Han er i slutten av trettiårene, skilt og har bodd to steder på Rykkinn i løpet av en periode på tjue år. I dag bor han i en blokkleilighet.

Turid er i midten av femtiårene og oppvokst et annet sted i Bærum kommune. Hun er gift og har voksne barn. Turid har bodd i en blokkleilighet på Rykkinn i snart ti år.

Ameneh er i slutten av trettiårene og kommer opprinnelig fra et land i Midtøsten. Hun er gift og har to barn i tenåringsalder. Familien bor i en blokkleilighet på Rykkinn i fem år.

Jørgen kommer opprinnelig fra et mindre sted i Nord-Norge. Han er i begynnelsen av femtiårene, skilt og bor i en terrasseleilighet på sjette året. Jørgen er industriarbeider.

Solveig kommer opprinnelig fra Oslo. Hun er pensjonist, gift og har voksne barn. Solveig bor i en enebolig på Berger.

4.3 Det kvalitative forskningsintervjuet

Kvalitativ forskning benytter seg av en rekke metoder for innsamling av data. Ifølge Ritchie og Lewis (2003) er imidlertid intervju en av de mest brukte. Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å innhente beskrivelser av intervjupersonenes opplevelser og erfaringer, samt å tolke meningen med det som blir sagt, og måten det blir sagt på (Kvale 1997). Den nære relasjonen og kontakten som oppstår mellom forsker og intervjuperson gir et særlig godt utgangspunkt for innsikt i intervjupersonens erfaringer, tanker og følelser (Thagaard 2003, Kvale 1997). Med en problemstilling som søker å gå i dybden av hvilke refleksjoner og erfaringer folk gjør seg om det å bo på Rykkinn, fant jeg det kvalitative forskningsintervjuet som best egnet for min studie.

Jeg satt med begrenset kunnskap om Rykkinn før jeg valgte å gjøre stedet til utgangspunkt for denne oppgaven. Jeg hadde aldri besøkt stedet, eller kjente noen som bodde der. Jeg hadde imidlertid hørt om stedet i forbindelse med Harald Eias innslag på NRK-programmet ”Åpen Post”, og hadde en viss idé om hvordan stedet så ut. At jeg ikke var kjent med og i

området kan ha både positive og negative sider. Thagaard (2003) peker på at når forskeren kjenner lite til den gruppen som studeres, kan han eller hun lettere stille spørsmål som er selvfølgelig for intervjupersonene. Siden jeg ikke var kjent i området, virket det også som at intervjupersonene gjerne ønsket å gi meg en ”innføring” i hvordan ting hang sammen på Rykkinn. Jeg opplevde at de tok frem ark og tegnet området for meg. Flere fortalte om episoder som hadde hendt, eller konflikter som hadde pågått – forhold som kan ha blitt utelatt hvis jeg ikke var så ”ny”. Dette anså jeg som en stor fordel. En negativ side ved å ikke kjenne til stedet fra før kan ha vært at jeg gikk glipp av interessante tema, rett og slett fordi jeg ikke kunne vite hva jeg burde ha spurt om.

Dybdeintervjuet blir ofte beskrevet som en form for konversasjon eller samtale. Selv om det finnes likheter mellom et dybdeintervju og en normal samtale er rollene mellom forsker og informant ganske annerledes (Ritchie og Lewis 2003). Da det er forskeren som styrer intervjuet ved å definere situasjonen og stille spørsmålene, er et forskningsintervju ikke en gjensidig form for interaksjon mellom to likeverdige (Kvale 1997). Thagaard (2003) fremhever også tosidigheten ved det kvalitative intervjuet. Det har på den ene siden et instrumentelt preg ved at forskeren innhenter informasjon om ulike tema gjennom en samtale. På den andre siden er intervjuet en mellommenneskelig prosess som preges av forholdet mellom intervjuer og intervjuperson. Ifølge Kvale (1997) må intervjueren etablere en atmosfære hvor den intervjuede føler seg trygg nok til å snakke fritt om sine egne opplevelser og følelser. I flere av intervjuene fikk jeg oppleve hvor vanskelig det kan være å mestre denne tosidigheten. Enkelte av intervjupersonene signaliserte tydelig at de ønsket bekreftelse på sine uttalelser i form av min mening om saken. Andre stilte spørsmål i retur som jeg av frykt for å legge føringer på det videre intervjuet fant det vanskelig å svare på. Jeg opplevde av denne grunn at min rolle som forsker, kombinert med et ønske om å skape en så god og mellommenneskelig atmosfære som mulig, ikke alltid var like enkel å håndtere.

Thagaard (2003) påpeker betydningen av forskerens posisjon i forhold til intervjupersonene. Alder og kjønn kan her spille en viktig rolle for hvordan man oppfattes, noe jeg fikk oppleve da en av intervjupersonene, en mann i begynnelsen av 60-årene med innvandrerbakgrunn, ønsket å møte meg på det man kan kalle et nøytralt sted på Rykkinn, og ikke i eget hjem, av hensyn til at jeg var en ung kvinne. Det er imidlertid vanskelig å si noe om hvorvidt min posisjon, i den forstand at jeg var en ung kvinne, påvirket selve intervjuet i noen retning.

4.3.1 Intervjusituasjonen

Ifølge Kvale (1997) bør intervjupersonene gis en kontekst for intervjuet gjennom informasjon både før ("briefing") og etter ("debriefing") intervjuet. Før hvert intervju spurte jeg intervjupersonen om han/hun hadde lest informasjonsskrivet jeg hadde sendt via e-post i forkant av intervjuet. Hvis nei, forklarte jeg litt nærmere hva studien gikk ut på, og lot intervjupersonen få tid til å lese gjennom skrivet. Hvis ja, gjentok jeg vektleggingen av anonymitet og retten til å trekke seg ubegrunnet. Jeg forklarte deretter litt hvordan intervjuet var lagt opp slik at intervjupersonene fikk en idé om hva som skulle komme. Som en avslutning til hvert intervju gav jeg intervjupersonen muligheten til å stille spørsmål eller komme med andre kommentarer og betraktninger. Kvale peker på at det kan være lurt å vente med flere forklaringer om intervjuundersøkelsen til etter intervjuet. Dette for å unngå å påvirke intervjupersonens svar. Jeg lot for eksempel være å svare på spørsmål om hvor mange jeg hadde intervjuet fordi jeg anså det som sannsynlig at intervjupersonen ville tilpasse svarene sine ut ifra hvor stor kjennskap til stedet han/hun antok jeg hadde fra før. På tross av at jeg etter hvert ble ganske kjent i og med området, forsøkte jeg å fremstå som forholdsvis "ny" foran hvert intervju. På denne måten fikk jeg intervjupersonene til å fortelle og forklare trekk ved stedet, som jeg tror de ville utelatt dersom de visste hvor kjent jeg etter hvert hadde blitt i området.

På grunn av en ganske omfattende intervjuguide hadde jeg på forhånd bestemt meg for å bruke båndopptaker under intervjuene. Ifølge Kvale (1997:101) er fordelene med båndopptaker at intervjueren da kan "konsentrere seg om intervjuets emne og dynamikk". Jeg var opptatt av å få en god kontakt med intervjupersonene, noe jeg anså som enklere hvis intervjuet kunne forløpe mer som en samtale ansikt til ansikt, gjerne i sofaen med en kaffekopp. Hvis man har tenkt å bruke sitater i presentasjonen av resultatene, har man også disse ordrett på bånd. En annen fordel ved bruk av båndopptaker er at også ordbruk, tonefall, pauser og lignende blir registrert (Kvale 1997). Dette kan være til stor hjelp i tolkning- og analysearbeidet. Selv om bruk av båndopptaker var spesifisert i informasjonsskrivet, merket jeg at enkelte opplevde dette som uvant og litt ubehagelig. Ifølge Thagaard (2003) kan bruk av båndopptaker være med på å gi intervjuet et litt formelt preg. Jeg hadde allikevel inntrykk av at ubehaget forsvant og at båndopptakeren ble glemt ettersom vi kom godt i gang. Hvorvidt enkelte holdt tilbake informasjon, fordi de følte det ubehagelig at alt de sa ble festet

på tape, er det vanskelig å si noe om. Dette kan midlertid ha vært en svakhet ved bruk av båndopptager.

Thagaard (2003) trekker blant annet paralleller til Goffmans begreper om rolle, regi og dramaturgi og viser hvordan intervjusituasjonen kan betraktes som en sosial forestilling. Den samme terminologien benyttes av Kvale idet han beskriver intervjuet som "en scene hvor kunnskap produseres gjennom interaksjon mellom intervjuer og intervjuperson" (Kvale 1997:75). Etter min mening er dette en god sammenligning. Intervjusituasjonen gav en forestilling av å være en avslappet samtale. "Bak sceneteppet" forsøkte jeg imidlertid aktivt å legge rammene til rette for at intervjupersonen skulle åpne seg og fortelle mest mulig innenfor de tema jeg var interessert i. Man må "som skuespilleren i en teaterforestilling [...] basere seg på sine følelsesmessige reaksjoner for at resultatet skal bli vellykket" (Thagaard 2003:91). Den kvalitative intervjueren er med andre ord et forskningsverktøy i seg selv (Ritchie og Lewis 2003).

4.3.2 Intervjuguiden

Parallellene til teaterscenen og det dramaturgiske ved intervjusituasjonen kan også overføres til selve intervjuguiden (Thagaard 2003). Ifølge Thagaard kan rekkefølgen på temaene som omfattes av intervjuguiden være avgjørende for om intervjupersonen føler seg fortrolig nok til å åpne seg. Hun peker på at det er en fordel å starte med nøytrale emner som det er enkelt å si noe om, for deretter gradvis øke det emosjonelle nivået som man igjen bør nedtone ved intervjuets avslutning. Dette kaller hun intervjuguidens dramaturgi. Min intervjuguide⁵ er hentet fra forskningsprosjektet "Suburbanisme i Osloregionen", ledet av min veileder Per Gunnar Røe. Den er utformet på nevnte måte, og starter med enkle spørsmål rundt intervjupersonens utdanning, arbeid og familiestatus. Videre følger tema som oppvekst, flyttehistorie og tanker rundt boligen. Deretter handler spørsmålene om sosiale relasjoner, stedstilhørighet og stedets omdømme, tema som nok kan karakteriseres som de mest personlige i denne intervjuguiden. Intervjuene avrundes med mer generelle spørsmål rundt stedets fremtidsutsikter.

⁵ Se vedlegg 2

Ifølge Kvale (1997) kan utformingen av en intervjuguide spenne fra en grov skisse over tema til et detaljert oppsett med nøyaktige formuleringer. Mitt valg falt på det som kalles en halvstrukturert intervjuguide, idet den inneholder en skisse over flere hovedtema, samt flere forslag til spørsmål under disse igjen (Kvale 1997). Årsaken til dette var ønsket om en kombinasjon av struktur og fleksibilitet. Jeg ville gjerne høre hva alle intervjupersonene mente om de samme temaene, men samtidig ha muligheten til å følge opp interessante tråder og avsporinger underveis. I løpet av intervjuet passet jeg på å dekke alle temaene, men ikke nødvendigvis alle delspørsmålene. Rekkefølgen på tema og spørsmål i intervjuguiden ble fulgt så fremt intervjupersonen ikke tok initiativ til noe annet. Her lærte jeg raskt at det lønner seg å la intervjupersonen fullføre tankerekken sine, selv om samtalen kommer over på tema som hører hjemme på et senere tidspunkt i intervjuguiden. Jeg erfarte at tilgangen til den mest verdifulle informasjonen oppnås når intervjupersonen får lov til å assosiere fritt og engasjere seg i samtalen.

Ifølge Kvale (1997:77) bør spørsmålene være ”lette å forstå, korte og fri for akademisk sjargong”. De første intervjuene gav meg raskt en erfaring om hvilke spørsmål som fungerte og hvilke jeg måtte omformulere slik at intervjupersonene oppfattet meg riktig. Jeg fant det også hensiktsmessig å tilpasse språket etter hvordan intervjupersonene selv snakket. Målet var å legge meg så tett opp mot deres dagligtale som mulig for å unngå å fornærme intervjupersonene på noen måte. Et mindre alvorlig, men humoristisk illustrerende eksempel i denne sammenheng var da jeg i samtale med en av de første intervjupersonene, kom til å bruke ordet ”rekreasjon”. Et av spørsmålene i intervjuguiden handlet nemlig om ulike tilbud og muligheter på Rykkinn, og jeg var interessert i å vite hva intervjupersonen blant annet mente om ulike rekreasjonsmuligheter. Intervjupersonen, som var en relativt ung mann med sans for humor, forsto godt hva jeg mente. Han benyttet imidlertid hver mulighet han fikk gjennom resten av intervjuet til å trekke inn ordet ”rekreasjon”, som for å liksom understreke min formelle og akademiske måte å stille spørsmål på.

4.4 Analyse av datamaterialet

Analyse viser til det arbeidet forskeren gjør for å utvikle en forståelse av datamaterialet (Thagaard 2003). Som nevnt tidligere står de ulike fasene i kvalitativ forskning i et forhold med gjensidig påvirkning. Dette gjelder også analysen som i stor grad starter idet forskeren

går i gang med det første intervjuet. Forskeren vil i løpet av intervjuet tolke det som blir sagt og dermed ta med seg tolkningene videre i prosessen (Kvale 1997). Her er det ifølge Thagaard (2003) viktig å skille mellom hva som er forskerens egne tolkninger og hvilke utsagn som tilhører intervjupersonene, noe jeg har lagt vekt på å vise når sitater presenteres i kapittel 6 og 7.

4.4.1 Transkripsjon

Etter hvert intervju måtte lydopptaket transkriberes. Det er enklere å få oversikten over en strukturert tekst, og ifølge Kvale (1997) er denne struktureringen i seg selv en begynnelse på analysen. Kvale peker på at transkriberingsmåte avhenger av hvordan teksten skal brukes. I mine transkripsjoner valgte jeg å gjøre enkelte redigeringer. Hvis intervjupersonen hadde en svært usammenhengende måte å snakke på, omformulerte jeg deler av språket for å gjøre utsagnene mer forståelige. Det er som kjent en stor forskjell på muntlig og skriftlig språk. Jeg har i presentasjonen lagt vekt på å gjengi intervjupersonenes utsagn så ordrett som mulig, men av integritetshensyn gjort enkle redigeringer slik at språket ikke skal oppleves som stigmatiserende.

Det første kravet ved transkribering av intervjuopptak er at det faktisk er blitt gjort et opptak (Kvale 1997:101). Her kan jeg føye meg i rekken av fortvilte intervjuere som har mistet verdifull informasjon på grunn av teknisk feil. Det var heldigvis kun snakk om ett intervju, men uheldigvis et svært godt et. Jeg vurderte muligheten for å skrive ned det jeg husket og beholde intervjuet, men av hensyn til datamaterialets troverdighet bestemte jeg meg tilslutt for å anse det som tapt.

At analysen skal føre frem til en helhetlig forståelse av dataens meningsinnhold, innebærer ikke, ifølge Thagaard (2003), at alt datamateriale skal studeres samtidig. Hun peker på at det i praksis er nødvendig å dele opp analysen, men samtidig være oppmerksom på å ha helhetsperspektivet i bakhodet når hver enkelt del studeres. I og med at kvalitative data sjelden kan inndeles i klart avgrensede enheter er det derfor viktig at analysen utformes i samsvar med fortolkende teoretiske perspektiver.

4.4.2 Person- og temasentrert tilnærming

Jeg startet analyseprosessen med en gjennomgang av datamaterialet hvor jeg markerte deler av teksten jeg oppfattet som relevant for min problemstilling. Allerede her ville min tolkning være med på å påvirke resultatet, idet jeg bevisst utelot enkelte deler. For å få en bedre oversikt over intervjupersonene, deres bakgrunn, opplevelser og synspunkter, skisserte jeg deretter opp et skjema hvor jeg plasserte historier og utsagn jeg hadde markert i forhold til ulike kategorier. Thagaard (2003) kaller prosessen med å utarbeide kategorier for koding, en prosess som innebærer å reflektere hva datamaterialet handler om. Kodeord jeg brukte i denne sammenheng var blant annet ”fysisk organisering” og ”interne forhold”. I førstnevnte kategori plasserte jeg deler fra datamaterialet som omhandlet intervjupersonenes beskrivelser av hvordan de opplever den fysiske organiseringen av bostedet. Under ”interne forhold” fokuserte jeg på å samle de data jeg hadde som angikk intervjupersonenes oppfatninger og forestillinger av de ulike nabolagene, eller underområdene, på Rykkinn. Ifølge Thagaard kan en slik kodeprosess oppfattes som ”en interaksjon mellom forskerens for forståelse og tendenser i datamaterialet”. Kodeprosessen var samtidig med på å bidra til at min forståelse for meningsinnholdet i kategoriene ble utviklet.

Kodingen gir grunnlag for å identifisere mønstre i datamaterialet som deretter må tolkes for å forstås. Thagaard (2003) viser til hvordan tolkning innebærer å sette fenomenene som studeres inn i en større sammenheng. Man knytter gjerne teoretisk relevante begreper til de ulike kategoriene på en måte som bidrar til en større forståelse av teksten. For å få en tolkning som representerer datamaterialet som helhet må man sammenlikne tolkningene av de enkelte enhetene. Hun presiserer at det er tolkningene som sammenlignes, og ikke egenskaper ved enheten.

Ifølge Thagaard (2003) er kategoriinndeling et fellestrekk for person- og temasentrerte analyser. Temasentrerte analyser har på den ene siden ofte en målsetning om å sammenligne informasjon fra de ulike intervjupersonene. Hvis dette er målet, bør kategoriene inneholde utfyllende informasjon fra alle intervjupersonene. Personsentrerte analyser på den andre siden, stiller ikke slike krav til sammenlignbarhet og kan derfor basere seg på større ulikhet med hensyn til hvor mye informasjon som kommer fra hver enkelt intervjuperson. I min oppgave har jeg ikke til hensikt å gjøre noen streng sammenligning mellom intervjupersonenes oppfatninger av de ulike tema. Intervjuguiden er utformet med tanke på å oppnå

en helhetlig forståelse av hver enkelts opplevelse av nåværende bosted. I tillegg til tema, vil også den enkelte personen være utgangspunkt for analysen. Ifølge Thagaard er en slik kombinasjon av tema- og personsentrerte tilnærminger viktig for å ivareta helhetsforståelsen i kvalitativ forskning.

Temasentrerte analyser blir, ifølge Thagaard (2003), kritisert for å ikke ivareta et helhetlig perspektiv. For å kunne gjøre en sammenligning av intervjupersonenes tanker om et tema, vil tekstbiter nødvendigvis løsrives fra sin opprinnelige sammenheng. I denne oppgaven har jeg blant annet valgt å presentere hver enkelt av intervjupersonene på forhånd, som en slags referanseramme for å redusere denne ”løsrivingen” av historier og utsagn fra sin kontekst.

4.5 Presentasjon av andre informasjonskilder og data

I tillegg til intervjuundersøkelsen, har jeg i denne oppgaven også tatt utgangspunkt i et antall skriftlige kilder som omhandler Rykkinn. Jeg var interessert i stedets historie og ønsket å undersøke hvordan boligområdet ble planlagt og utbygget, samt hvilke ideer som lå til grunn. Jeg fant raskt ut at det ikke foreligger noen samlet oversikt som omhandler stedets historie. I og med at Rykkinn ble ansett som et nyskapende boligprosjekt på begynnelsen av 1970-tallet, var muligheten imidlertid tilstede for at prosjektet kunne være beskrevet i tidsskrift som har med boligbygging og arkitektur å gjøre. Etter å ha lett gjennom samtlige utgaver og årganger av tidsskriftene ”Plan og arbeid” (1966 - 1980), ”Byggekunst” (1968 -1979), ”Arkitektnytt” (1968 - 1979), samt ”Norske Arkitektkonkurranser” (1967 - 1975), satt jeg igjen med tre artikler som omhandlet planleggingen og utbyggingen av Rykkinn. Det er blant annet disse som ligger til grunn for presentasjonen av Rykkinn i kapittel 5.

I jakten på mer informasjon om Rykkinns historie, oppsøkte jeg Bekkestua bibliotek. Her ble jeg tilbudt å lete gjennom lokalavisa Budstikka på mikrofilm. Jeg valgte å starte med året 1969, fordi jeg antok at jeg ville finne informasjon som omhandlet utbyggingens første fase. Etter å ha lett igjennom alle avisutgaver fra dette året, satt jeg igjen med flere interessante artikler og notiser som omhandlet Rykkinn-utbyggingen. Dett var imidlertid et svært møysommelig arbeid. Jeg innså derfor at å gjennomgå flere årganger ville kreve mer tid enn jeg hadde til rådighet.

I tillegg til informasjon om selve planleggingen og utbyggingen av Rykkinn, var jeg interessert i avisartikler og annet skriftlig materiale hvor Rykkinn som sted ble omtalt. Gjennom det nettbaserte nyhetsarkivet Atekst kunne jeg søke frem relevante avisartikler, også noe tilbake i tid. Atekst viser søkeresultater i Aftenposten (Morgen og Aften), Dagbladet, VG, Dagsavisen, Klassekampen og Dagens Næringsliv. Artikler som omhandlet Rykkinn ble også funnet i samtlige av disse avisene. I tillegg fant jeg artikler i Samtiden og Ny Tid. De fleste artiklene handlet imidlertid om Frobenius' roman "Teori og praksis", enten i form av intervjuer, bokomtaler eller debattinnlegg. Jeg har valgt å sette de avisartiklene som jeg har brukt direkte i oppgaven i fotnoter. Jeg vil imidlertid argumentere for at det resterende materialet har vært med på å bidra til min bakgrunnsforståelse.⁶

4.6 Kvalitetssikring

For å kvalitetssikre samfunnsvitenskapelig forskning har begrepssettet reliabilitet, validitet og generalisering tradisjonelt vært mye brukt, men da opprinnelig knyttet til kvantitativ forskning. Ifølge Thagaard (2003) har disse begrepene et så ulikt innhold i den kvalitative forskningen at det vil være mer hensiktsmessig å benytte betegnelsene *troverdighet*, *bekreftbarhet* og *overførbarhet*, da disse i større grad fremhever den kvalitative tilnærmingens særpreg. Prinsippet om subjektivitet i kvalitative studier gjør at begrepene ikke kan følge de samme fastlagte kriterier som i kvantitative studier. Forskeren må derfor argumentere for og vise at forskningen holder god vitenskapelig kvalitet (Thagaard 2003). Jeg har i denne oppgaven derfor valgt å bruke Thagaards begreper.

Troverdighet handler om hvorvidt forskningen er utført på en tillitsvekkende måte. Det bør være klare skiller mellom hvilken informasjon som kommer fra intervjupersonene og hvilke kommentarer forskeren har lagt til selv. Ifølge Thagaard (2003) bør forskeren ha et reflektert forhold til ulike faktorer som kan ha påvirket datamaterialets kvalitet. Dette kan være data-innsamlingens kontekst, forholdet mellom forsker og informant, grad av åpenhet under intervjuene og selve utviklingen i forskningsprosessen. I dette kapittelet har jeg redegjort for de valg jeg har tatt gjennom forskningsprosessen, opplevelser som har preget forholdet mellom meg som forsker og intervjupersonene, samt ulike faktorer som kan ha bidratt til å

⁶ Se vedlegg 3

påvirke datamaterialet. På bakgrunn av dette mener jeg å kunne forsvare oppgavens troverdighet.

Mens troverdighet i hovedsak retter seg mot fremgangsmåten, handler *bekreftbarhet* om tolkningsprosessen. Egne tolkninger bør gjøres til gjenstand for kritisk refleksjon. Bekreftbarhet handler også om posisjonering i forhold til det miljøet som studeres. Hvorvidt man kjenner til dette miljøet fra før, eller kommer som en utenforstående har, ifølge Thagaard (2003), betydning for den forståelsen man som forsker utvikler. I dette kapitlet har jeg redegjort for mitt kjennskap til Rykkinn og intervjupersonene. Jeg har også lagt vekt på å vise hvordan jeg har gått frem i analysearbeidet. En studies bekreftbarhet kan også ses i sammenheng med hvorvidt den forståelse og de tolkninger man har gjort støttes av annen forskning. I kapittel 7 trekker jeg blant annet inn empiriske studier som på ulike måter kan sies å bekrefte mine tolkninger på bakgrunn av lignende forhold.

Overførbarhet er knyttet til hvorvidt resultatene kan sies å være relevante i andre sammenhenger. Med resultater menes her fortolkningen, og ikke beskrivelser av mønstre i datamaterialet (Thagaard 2003). Kvalitativ forskning følger ingen fastlagte kriterier for å sikre overførbarhet. Det blir derfor opp til forskeren å argumentere for hvorvidt tolkningene gir grunnlag for dette. I kvantitativ forskning stiller man til sammenligning visse krav til utvalget slik at det rent statistisk skal speile den populasjonen man forsker på. Utvalget må blant annet være av en viss størrelse og sannsynligheten for å bli inkludert i utvalget må være like stor for alle personene i populasjonen. Hadde jeg hatt et representativt utvalg, ville resultatene i min studie ha gjort seg gjeldende for hele Rykkinnns befolkning. Fordi kvalitative undersøkelser som regel er basert på tilgjengelighetsprinsippet, vil kravene til representativt utvalg ikke kunne oppfylles. Å overføre resultatene fra utvalg til populasjon vil dermed være en feilslutning. Dette betyr allikevel ikke at kvalitative studier ikke har noen overføringsverdi. Ifølge Thagaard, kan tolkninger som er basert på studier i én sammenheng, også ha relevans i andre sammenhenger. Mine funn kan kanskje ha verdi for studier gjort i lignende kontekster, for eksempel studier av stedsidentitet og tilhørighet i ulike forstadsområder og drabantbyer. Et mål kan være at tolkningen man har gjort vekker gjenklang hos lesere med kjennskap til det som studeres. Jeg kommer tilbake til vurderinger av oppgavens overførbarhet og relevans i kapittel 8.

4.7 Etiske betraktninger

Kvalitativ forskning og intervjuundersøkelser har også etiske sider. Disse er ikke knyttet til noen enkelt del, men følger hele forskningsprosessen fra valg av problemstilling til presentasjon av endelige resultater. Ifølge Thagaard (2003) har de valgene forskeren foretar i løpet av forskningsprosessen, konsekvenser for personene som blir studert. Hun trekker frem tre hovedprinsipper med tanke på forskerens etiske ansvar i kvalitative studier, henholdsvis; informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter.

Det første hovedprinsippet, *informert samtykke*, skal gi intervjupersonen muligheten til å vurdere fordeler og ulemper med å delta i undersøkelsen. Intervjupersonen har krav på å få vite hva som er formålet med undersøkelsen, samt informeres om muligheten til å trekke seg når som helst uten å oppgi noen grunn. I informasjonsskrivet jeg sendte til mine intervjupersoner, ble formål og rettigheter beskrevet. Informasjon ble også gitt muntlig i forkant av hvert intervju. Informasjonsskrivet inneholdt i tillegg en samtykkeerklæring som alle intervjupersonene ble bedt om å skrive under på. Dette gjorde meg mer sikker på at et informert samtykke var gitt.

Det finnes enkelte utfordringer knyttet til informert samtykke i kvalitativ forskning, blant annet begrensninger knyttet til hvor mye informasjon forskeren kan gi (Thagaard 2003). Ny kunnskap og innsikt i løpet av prosessen kan føre til endring av plan og formål underveis (Kvale 1997). Ifølge Thagaard (2003) kan imidlertid for mye detaljert informasjon om undersøkelsen påvirke intervjupersonenes svar. Dette kan medføre et etisk dilemma for forskeren. Da jeg startet hadde jeg lite kjennskap til Rykkinn og var forberedt på at fokuset ville kunne endre seg underveis i intervjuprosessen. Jeg valgte derfor et forholdsvis bredt utgangspunkt med tanke på å innsnevre dette etter hvert som jeg tilegnet meg større kunnskap og innsikt i intervjupersonenes opplevelser av Rykkinn. Dilemmaet, slik jeg opplever det, handlet slik sett om at informert samtykke ble gitt med et lite spesifisert utgangspunkt. Intervjupersonene stilte imidlertid ikke spørsmål ved dette, eller gav uttrykk for at de ønsket en nærmere redegjørelse for studiens konkrete problemstillinger. Slik Thagaard påpeker, kan et informert samtykke umulig baseres på fullstendig informasjon. Dette som følge av den fleksibiliteten som nettopp preger kvalitative studier.

Forskeren har også et ansvar i forhold til *konfidensialitet*, som er det andre hovedprinsippet med tanke på etisk ansvar i kvalitative studier. Konfidensialitet innebærer at man

anonymiserer intervjupersonene ved publisering slik at deres identitet ikke kan avsløres (Thagaard 2003, Kvale 1997). Intervjupersonene i min studie ble informert om at de ikke ville bli gjenkjent i den ferdige oppgaven og at lydopptakene ville bli slettet ved prosjektets slutt. Personopplysninger som kan bidra til å gjenkjenne enkeltpersoner har i oppgaven blitt endret. Dette gjelder opplysninger som navn, alder, lokalt oppvekststed, antall barn og enkelte ganger barnas kjønn. Rykkinn er et forholdsvis stort boligområde med ca. 15 000 innbyggere. Jeg vil derfor ikke karakterisere området som lite og gjennomskiktig. Intervjupersonene er i tillegg rekruttert nokså tilfeldig og deler ingen spesielle kjennetegn som gjør dem lettere å identifisere. Thagaard (2003) påpeker også at forskeren må være varsom ved behandlingen av informasjon slik at ingen andre får tilgang til materialet og intervjupersonenes identitet forblir skjult. Her anså jeg det som spesielt viktig at intervjupersonenes navn, adresse og telefonnummer ble oppbevart separat fra lydopptak og transkripsjoner.

Et tredje hovedprinsipp er *konsekvenser* av en intervjustudie. Thagaard (2003) legger primært vekt på konsekvenser undersøkelsen kan ha for intervjupersonene, mens Kvale (1997) i tillegg trekker frem eventuelle konsekvenser for den større gruppen de representerer. Forskerens etiske ansvar hviler uansett på at ingen skal være skadelidende som en konsekvens av undersøkelsen. Kvale (1997) påpeker at den åpne og intime intervju-situasjonen kan virke forførende og dermed få enkelte til å si ting de senere angrer på. Han beskriver videre at balansegangen mellom det å oppfordre til personlige uttalelser og følelsesuttrykk, men samtidig unngå at intervjuet ender i noe som kan ligne på en terapeutisk samtale, kan være vanskelig å håndtere. Noen få ganger fikk jeg følelsen av å være på tynn is med tanke på hvor fortrolig jeg ble innviet i intervjupersonenes verden. Å manøvrere bort fra situasjoner hvor samtalen har havnet i et lite fruktbart spor, opplevdes som vanskelig idet jeg var redd for å gi intervjupersonen følelsen av avvisning, eller å ikke bli tatt på alvor. I all hovedsak opplevde jeg en fin og åpen kontakt med intervjupersonene. Flere gav også uttrykk for at de hadde fått noe igjen selv, enten det var utløp for egne tanker, eller at de hadde lært noe nytt.

5. Rykkinn – en forhistorie

Rykkinn historie som boligområde går tilbake til slutten av 1960-tallet, da planleggingen og utbyggingen av de første delområdene ble satt i gang. Området er derfor å betrakte som et forholdvis nytt sted. Første del av dette kapitlet er ment å gi et innblikk i hvordan Rykkinn som sted ble planlagt og utbygd, samt hvilke føringer som lå til grunn for de valgte utbyggingsforslagene. I den andre delen av kapitlet ønsker jeg å presentere det jeg har valgt å kalle to representasjoner av Rykkinn, henholdsvis Harald Eias humoristiske kortfilm ”Fakta om Rykkinn” fra 1998/1999, og Nikolaj Frobenius’ roman ”Teori og Praksis” fra 2004, samt deler av debatten som fulgte i kjølvannet av utgivelsen. Representasjonene, sammen med den historiske fremstillingen, er slik sett med på å belyse ulike sider ved stedet Rykkinn, og bidra til en bakgrunnsforståelse for den påfølgende analysen i kapittel 6 og 7.

5.1 Planlegging og utbygging

I mars 1966 vedtok Bærum kommunestyre å gjennomføre ekspropriasjon av de ubebygde delene av området som i dag ligger innenfor Rykkinnfelts-reguleringen. Firmaet Andersson og Skjånes A/S fikk i oppgave å utarbeide en reguleringsdisposisjonsplan for det 1000 mål store området, en plan som ble vedtatt av kommunestyret i juni 1968 (Arkitektnytt 1969). Ekspropriasjonen ble ansett som et markant brudd med tidligere praksis i Bærum Høyre, og med den lå forslaget til en byutviklingsplan for vestområdet i Osloregionen. En slik samlet utbygging med bymessig bebyggelse som på Rykkinn, forutsatte en aktiv oppfølging fra kommunens side og innebar en tetthet i bebyggelsen som brøt med den tidligere villa – og forstadsbebyggelsen (Thue 1984, i Skeie 1998:221).

I reguleringsplanen ble sydøstre del av Rykkinnfeltet disponert for blokkbebyggelse og et sentralt forretningssenter. De nordre delene ble avsatt for atrium- og rekkehusbebyggelse, mens sydvest-området ble regulert for eneboliger. Samlet antall leiligheter i blokker var 1211, mens eneboliger, rekke- og atriumhus utgjorde ca. 800 enheter (Arkitektnytt 1969). Kommunen arrangerte entreprisekonurranser om utbyggingen. Disse ble vunnet av Ragnar Evensen A/S og Selvaagbygg. Evensen vant konkurransen om blokkutbygging på felter med

til sammen 700 boliger. Selvaagbygg skulle bygge nesten 3000 leiligheter fordelt på flere felt med ulik bygningstype (Skeie 1998).

Bærum kommune forsøkte å organisere utbyggingen på en åpen og minst mulig byråkratisk måte. Det ble opprettet en egen gruppe med fire personer som ble gitt utstrakt myndighet og som fattet alle viktige beslutninger. På utbygningsområdet ble det satt opp et eget kontor som alltid var bemannet og tilgjengelig for naboer og andre som hadde spørsmål angående utbyggingen. Bærum kommune tok i reguleringsplanen hensyn til vegetasjon og særmerker i området. I et tilfelle ble faktisk reguleringsplanen endret fordi man ville bevare en fire meter høy enerbusk. Gamle eplehager og steingjerder ble bevisst tatt vare på, da disse vitnet om områdets historie som gammelt jordbruksland. Veiene på Rykkinn ble i tillegg gitt navn med opphav i stedets gårdshistorie (Skeie 1998).

5.1.1 Småhusbebyggelse i nordvest

For det nordvestre området av Rykkinn arrangerte Bærum kommune i 1970-71 en total-entreprensekonkurranse om utbygging, hvor programmet var utformet med henblikk på småhusbebyggelse. De fleste konkurrentene leverte da forslag til bebyggelsesplaner basert på rekkehus, og Selvaagbygg vant konkurransen med et forslag som tok utgangspunkt i en kombinasjon av lave terrassehus, rekkehus og atriumhus. Tomteprisene stod som en vesentlig hindring for å holde prisene nede, og for å få mest mulig ut av området utviklet Selvaagbygg en helt ny type terrassehus. Planen bygget blant annet på en idé hvor all parkering ble overbygget med terrassehus i to etasjer med underetasje. Nederste underetasje var til parkering. Adkomst med bil gikk via garasjene under terrassehusene, og såkalte "bilbrygger" i tilknytning til disse. Innen i området ble det laget en hovedgangvei som tangerte disse bilbryggene. Fra hovedringveien ville man i nord ha forbindelse med bussholdeplass og turveiundergang, og i sør et skolesenter, barnehage og butikk (Byggekunst 1975).

Med de nye terrassehusene som hadde to etasjer og to underetasjer, kunne også antall leiligheter økes uten at man brøt med dimensjonen på tradisjonelle rekkehus. Selv om løsningen holdt seg innenfor programmets krav til byggehøyde, vakte terrassehusene likevel en del diskusjon da selve idégrunnlaget var hentet fra typisk blokkbebyggelse (Byggekunst 1975). Terrassehusene gav store velutstyrte leiligheter og utbyggingen som helhet en god

økonomi som førte til lave priser. På Rykkinn ble det blant annet tatt i bruk helt ny teknologi når det gjaldt visse typer av bygningsmaterialer, som ledninger og rør (Skeie 1998).

Lengst vest i området ble det i sin helhet innpasset et sykehjem i underetasjen i en vanlig boligblokk. Sykehjemmet ble bygget etter initiativ fra Selvaagbygg, med Bærum kommune som byggherre. Sykehjemmet var tenkt som et ledd i en større sammenheng, et supplement til et boligmiljø hvor alle aldersgrupper skulle være representert. Gode bomiljøer ble ikke skapt kun på grunnlag av et godt fysisk miljø, men også på bakgrunn av en allsidig befolkningssammensetning. Et sykehjem i et boligmiljø ville ikke bare være et hjem for storparten av pasientene, men også være en del av en service overfor eldre mennesker i nærheten. Sykehjemmet ville i tillegg ha mulighet for god kontakt med omgivelsene og miljøet, noe som kunne motvirke inaktivitet og isolasjon av de eldre. På grunn av den korte veien mellom hjem og arbeidsplass greide man i tillegg å trekke gifte sykepleiere tilbake til arbeidslivet og dermed nødvendig kvalifisert personell til sykehjemmet (Egner 1972). Byggearbeidene på det nordvestre feltet ble igangsatt i 1972 og avsluttet i 1974 med byggingen av en grendeskole (Byggekunst 1975).

5.1.2 Blokkbebyggelse i sydøst

Deler av Rykkinnfeltets sydøstre områder ble besluttet satt bort i totalentreprise. 700 leiligheter skulle bygges her, hovedsakelig fordelt på et antall lavblokker (Skeie 1998). Deltagerantallet i konkurransen var satt til syv og ved anbudsfriestens utløp leverte samtlige anbydere prosjekter som ble godkjent som komplette. Prosjektene ble deretter gjennomgått av en bedømmelseskomité, Norges byggforskningsinstitutt, Bærum kommunes tekniske etater, samt byggelederfirma Fritz Holm. En egen utstilling ble arrangert i forbindelse med bedømmelsen. Her fikk blant annet Bærum formannskap anledning til å se modellene, tegningene og beskrivelsene før det tok standpunkt til bedømmelseskomiteens innstilling (Arkitektnytt 1969).

Fra Bærum kommune sin side var rammene for konkurransen bevisst lagt opp på en måte som skulle unngå at løsningene ikke ville låse seg i tradisjonelle spor, men frembringe nye opplegg og løsninger, materialer og konstruksjoner. Kravene var allikevel relativt stramme med hensyn til den byplanmessige standard. Bedømmelseskomiteen foretok blant annet en todeling av det de kalte ”byplan-reguleringsbegrepet” i sitt vurderingsarbeid. Første punkt la

stor vekt på lokalisering og utforming av de ulike anlegg som boligblokker, kjøre- og gangsystem, parkering samt andre serviceinnretninger som barneparkering, lekeplasser, fellesarealer og friarealer. I tillegg ble det lagt vekt på hensynet til eksisterende vegetasjon, samt bevaring, innpassing og utnyttelse av landskapsmessige trekk (Arkitektnytt 1969).

Ekstern og intern tilgjengelighet og brukbarhet utgjorde det andre punktet i byplanreguleringsbegrepet. Under ekstern tilgjengelighet er faktorer som kontakt til bussholdeplass, skoler og daginstitusjoner vurdert. Videre skulle det tas hensyn til de besøkendes muligheter for parkering, muligheter for å orientere seg i området, hensyn til søppelbil og annen servicekjøring, samt mulighetene for en rasjonell snøbrøyting. Under den interne tilgjengelighet ble kontakten mellom bolig og garasje, bolig og lekeplasser, bolig og andre boliger vurdert ut i fra fysiske, sikkerhetsmessige og hensiktsmessige kriterier. Her ble også eventuelle sosiale kontaktmuligheter trukket inn, blant annet muligheter for de ulike generasjoner til å møtes. Viktige kriterier var også variasjon i leilighetsstørrelsene og god innbyrdes plassering av de ulike rommene, samt trafikkareal i forhold til nyttbart areal. Et av hovedkriteriene var også økonomiperspektivet.

Vinneren av entreprisekonkurransen var Ragnar Evensen A/S. Positivt vurdert ble planløsningen som ”åpner for nye alternativer i blokkbebyggelse”, og konstruksjonssystemet som gav ”friere planløsninger med leilighetsvariasjoner innen samme blokk” (Arkitektnytt 1969). Ifølge arkitektene var det satset på en bevisst integrering av leilighetstyper ”for å unngå en ensidig aldersfordeling i området og i hver oppgang”. En del av leilighetene i første etasje kunne i tillegg beboes av bevegelseshemmede. Trafikkreguleringen ble løst slik at det er ingen krysning mellom gangvei og bilvei. Hovedgangveien mellom husene skulle føre all gangtrafikk og sykling til og fra skole, forretningssenter, daghjem og friområder. Utstyrt med sandkasser og parkbenker fikk den tilnavnet ”den grønne gate”. Beboernes biltrafikk skulle foregå via kjøretunneller inn i kjellerne.

Blokkområdet på Rykkinn ble ytterligere utvidet med Selvaagbyggs oppføring av boligblokker med totalt 496 leiligheter langs Paal Bergs vei, øst for Evensen-blokkene (Arkitektnytt 1969). Disse ble oppført på området som firmaet selv eide og solgt for samme lave pris som boligene i det nordvestre feltet. Boligene her ble derimot ikke organisert i borettslag, men solgt som selveiere, noe som resulterte i at de etter et år kunne selges med over 100 prosents fortjeneste (Skeie 1998). Vestli og Rykkinn betegnet et høydepunkt for

rasjonell masseproduksjon av boliger i Norge. Her utviklet Selvaagbygg en samlebåndsproduksjon, hvor faglærte og ufaglærte bygningsarbeidere fikk sin spesialiserte oppgave i alt fra skogrydding til vask og klargjøring av leilighetene før innflytting. I tillegg til selve boligbyggingen tok Selvaagbygg sikte på å skape komplette boligområder med servicetilbud og infrastruktur (Skeie 1998). I følge Budstikka, la Bærum kommune i tillegg vekt på at alle skulle flytte inn i fullt ferdige områder:

“Når nøkkelen settes i døren er også alle parkmessige arbeider på utsiden ferdig, lekeplassene er opparbeidet etc. Dermed håper man at det fra første dag vil kunne skapes et godt og trygt boligmiljø”⁷

Fakta A/S gjennomførte i 1972 en intervju-undersøkelse på oppdrag fra Bærum kommune, som handlet om bolig- og trivselsforhold på Rykkinn. Undersøkelsen berørte en rekke tema, som bolig, holdning til alderssammensetningen i området, naboskap til turterreng, service-tilbud, syn på Kolsåsbanens forlengelse, omgangsformer og fritidsaktiviteter. Totalt ble det gjennomført 400 intervjuer med personer over 15 år bosatt på Rykkinn. Undersøkelsen er kvantitativ og ifølge Fakta A/S tilsier utvalgskriteriene at ”vi her har å gjøre med et tilnærmet representativt utsnitt av den voksne Rykkinn-befolkningen” (1972:5). Gjennom undersøkelsen kom det frem at Rykkinn-beboerne på begynnelsen av 1970-tallet trivdes godt på det nybygde området, alt tatt i betraktning. 85 prosent oppgav at de trivdes meget eller ganske godt, en av ni var mellomfornøyd, mens bare fire prosent totalt trivdes nokså dårlig eller meget dårlig.

⁷ ”Bryn/Rykkinn-utbyggingen viser ny vei i boligplanleggingen”. Budstikka 22.08.1969

Figur 6: Kart over Rykkinn. "Selvaagfeltet" og "Evensenfeltet" er påtegnet. Kilde: geoNorge.no
B: Rykkinn skole, avd. Berger, G: Rykkinn skole, avd. Gommerud.

5.2 Andre representasjoner av Rykkinn

Utbyggingen av Rykkinnområdet har mange fellestrekk med utbyggingen av de store drabantbyene på 1950- og 60-tallet. Av den grunn har Rykkinn flere steder blitt betegnet som en drabantby. Hansen og Brattbakk (2005) peker på det medieskapte bildet av drabantbyene og hvordan dette har bidratt til å gi disse områdene et generelt negativt omdømme. Drabantbyene blir gjerne oppfattet som utrygge steder, med mye bråk og kriminalitet. I denne sammenheng ønsker jeg å trekke inn det som kan kalles to representasjoner av Rykkinn, som begge kan sies å spille på det medieskapte negative omdømmet drabantbyene har fått. Harald Eia omtaler Rykkinn i et innslag som ble sendt i programmet "Åpen post" på slutten av 1990-tallet. Nikolaj Frobenius har i sin roman "Teori og praksis" lagt handlingen til Rykkinn og beskriver hvordan området gikk fra å være et nybygget område for småbarnsfamilier, til å bli et sted preget av store sosiale problemer. Eias og Frobenius' "fortellinger" er interessante i den forstand at de begge tar utgangspunkt i Rykkinns problematiske rykte og historie, samt knytter dette til drabantbyen. Fortellingene kan betraktes som representasjoner av Rykkinn, som på grunn av stor mediadekning sannsynligvis har kunnet nå ut til et stort publikum.

5.2.1 "Fakta om Rykkinn"

En person som har satt Rykkinn på kartet er sosiolog og komiker Harald Eia. Eia vokste opp på Rykkinn og erfarte, i likhet med Frobenius, hvordan stedet utviklet seg over tid. I innslaget "Fakta om Rykkinn", sendt i forbindelse med humorprogrammet "Åpen Post" på NRK, sesong 1998/1999, presenterer han hjemstedet sitt på en noe utradisjonell måte⁸:

"To mil utenfor Oslo ligger Rykkinn, en drabantby med litt over 15 000 innbyggere (18 000 hvis du tar med Belsetfeltet). For et utrent øye kan Rykkinn se ut som en tilfeldig samling av rekkehus og blokker, men i virkeligheten er Rykkinn et komplisert samspill, hvor alt er gjensidig avhengig av hverandre.

Mange på Rykkinn går på trygd. Trygden utbetales på Postkontoret på senteret. Fra Postkontoret er veien til Lotto-kupongen i kiosken kort. Overskuddet fra Lottoen kommer tilbake til Rykkinn i form av idrettsanlegg som for eksempel svømmehallen. Visste du at ingen bruker svømmehallen mindre per innbygger enn Rykkinn-folk? Lottopengene har også blitt brukt til en kunstgressbane som heller ikke brukes, med unntak av en ungdomsgjeng som pleier å kjøre moped der.

Så hva gjør Rykkinn-folket på fritiden? Er de her på biblioteket kanskje? Nei. Bare i Øst-Finnmark låner de færre bøker per innbygger enn på Rykkinn [...] Nei, skal du treffe Rykkinn-folk må du gå på apoteket. Bare Modum Nervesanatorium kan konkurrere med Rykkinn om hvem som spiser mest piller. Apotekeren har blitt en velstående mann og har sponset disse flotte leskurene rett utenfor ungdomsklubben. Og ingen står flere timer i leskur enn Rykkinn-ungdommen. Ingenting er tilfeldig på Rykkinn boligbyggefelt. Veiene på feltet har fått sine navn ut fra et bærkonsept. Og slik fikk man Jordbærstien, Bjørnebærstien, Einebærstien og Heggebærstien, hvor jeg vokste opp. Noen ildsjeler forsøkte å plante en hegg i Heggebærstien, men den døde. I Jordbærstien har det forresten flyttet inn en del innvandrere i det siste. Og dermed har prisene på naboileilighetene sunket, ikke så rent lite. Men Bærum Flerkulturelt senter har laget noen antirasistiske informasjonsbrosjyrer som garantert vil få prisene opp igjen.

Rykkinn-samfunnet er et system i balanse, men det er sårbart. Og om vi fjerner én del, for eksempel dette léskuret, vil det kunne ødelegge hele Rykkinn. Og gjør vi det så ødelegger vi ikke bare selve Rykkinn, men litt av Belset også. Og husk, det kan skje at dine barnebarn en dag, hvis de gjør det dårlig på skolen og i yrkeslivet, selv flytter til Rykkinn. Tenk litt på det".

Det hersker liten tvil om at innholdet ovenfor er av en underholdningsmessig og såkalt "kunstnerisk" karakter. Eias representasjon av Rykkinn er imidlertid interessant i den forstand at den, på grunn av Eias popularitet, vil kunne fungere som en referanse, både for stedets innbyggere og omverdenen. Hva Eia selv faktisk mener om oppvekststedet sitt er mindre relevant. "Fakta om Rykkinn" er, uavhengig av intensjonen, en representasjon som i

⁸ Innslaget er transkribert: <http://www.youtube.com/watch?v=-DIVULLs6QE>

stor grad spiller på de gamle fordommene og mytene knyttet til Rykkinn som en drabantby preget av sosiale problemer.

5.2.2 "Teori og praksis"

En annen personlighet som kan sies å ha gjort Rykkinn kjent er forfatteren Nikolaj Frobenius. Han gav i 2004 ut "Teori og praksis", en roman med klare selvbiografiske trekk hvor han skildrer hovedpersonen Nikolajs oppvekst på Rykkinn da området ble bygget på begynnelsen av 1970-tallet. Frobenius beskriver tanken bak utbyggingen av Rykkinn som "en sosialdemokratisk drøm om et godt hjem for middelklassen" og resultatet som "det var her kardemommeloven gikk i stykker".⁹ I en anmeldelse ble romanen beskrevet som "både en kritisk kommentar til det voldsomme, modernistiske arkitekturprosjektet som var byggingen av Rykkinn, [...] og en historie om en merkelig malplassert barndom mellom Stian Kristensens vei og KI-senteret, i svært konstruerte gater midt ute på bondelandet, et sted som etter hvert skal bli preget av store sosiale problemer".¹⁰

Gjennom historien om Nikolaj (eventuelt Frobenius selv) retter Frobenius sterk kritikk mot planleggingen og utbyggingen av Rykkinn. Han kritiserer det han kaller den sosialdemokratiske enhetstanken som lå til grunn for planleggingen av drabantbyene, og dens mål om å oppheve de sosiale forskjellene. Resultatet av drabantbyprosjektet var, ifølge Frobenius, utviklingen av en egen menneskevariant. I boken skildrer han Nikolajs far Magnus som svært opptatt av å skille seg ut fra den typiske drabantbyboeren. Naboene beskrives som forsiktige og kjedelige, med mange likhetstrekk i retning myten om stereotype amerikanske forstadsfamilier:

"Bilvask hver søndag. Plenklipping hver torsdag. Skitur og søndagsmiddag. Vindusvask mandag. Kortklippede gutter og jenter med fletter. Fotball og strikk. Rene hender. Ikke skjegg. Ikke opera. Ikke for mange busker. Ikke bar overkropp. Ikke pels på mannfolk. Ikke pipe. Ikke nakenbading i hagebassenger" (2004:61).

Romanen vakte stor oppsikt og møtte motbør, blant annet fra historiker Vidar Enebakk som også er vokst opp på Rykkinn. Han rettet i Arr (4/2004) sterk kritikk mot det han mener er en fordomsfull og feilaktig fremstilling av Rykkinn. Enebakk kritiserer Frobenius for å skaffe

⁹ Aftenposten 10.10.2004

¹⁰ Ny Tid 11.12.2004

seg en privilegert tilgang til ”teorien” om Rykkinn, blant annet ved å skrive inn Nikolajs far som en arkitekt, sterkt engasjert i utbyggingen og byplanlegging generelt. Ifølge Enebakk er den såkalte ”teorien” preget av Frobenius’ egne politiske fordommer uten rot i virkeligheten. Ved å vise til sin egen far som jobbet i Selvaagbygg og som faktisk var med på å bygge Rykkinn, mener Enebakk å ha tilgang til et mer korrekt historisk bilde. Han mener Frobenius tar feil idet han kaller utbyggingen av Rykkinn for et sosialdemokratisk prosjekt. Ifølge Enebakk handlet det i virkeligheten ganske enkelt om ”rasjonell” boligbygging – teorien som lå til grunn var tanken om at alle skulle få muligheten til å *eie* egen bolig. Enebakk kritiserer også Frobenius for å tilskrive Rykkinn all skyld for de sosiale problemene som oppsto, som om strukturene fullt ut determinerte beboerne. Ifølge Enebakk var virkeligheten ikke på langt nær slik det går frem av Frobenius’ fremstilling. Han sikter blant annet til sin egen gode barndom og oppvekst på Rykkinn, samt undersøkelsen gjort av Fakta A/S i 1972, som viser utstrakt trivsel blant innbyggerne på området.

Frobenius svarer på kritikken gjennom et essay i Samtiden (2005). Her påpeker han blant annet Enebakks forsøk på å gjøre teksten hans til noe den ikke er ved å kalle boken en ”roman” i anførselstegn. Han viser til den ekstensive fotnoten han har inkludert innledningsvis, hvor han gjør leseren oppmerksom på bokens status som roman. Hele poenget med romanen er, ifølge Frobenius; ”at den var roman-aktig, subjektiv, avvikende, forstyrrende, løgnaktig og kanskje oppløftende og rørende og morsom, og i hvert fall ikke noe som lignet på en objektiv beskrivelse av Rykkinn, [...]”. I Aftenposten¹¹ hevder han ”Hvis vi skal stille objektivt etterrettelige krav til romaner, kan vi like gjerne avskrive hele den norske litteraturen”. Ifølge Frobenius vil dermed det å lese ”Teori og praksis” som en historiebok være å misforstå fullstendig.

Enebakk poengterer i sin artikkel i Arr (2004) at det er denne hybriden mellom roman og selvbiografi som skaper problemer. Ifølge Enebakk gjør bokens diffuse sjanger det enkelt for Frobenius å forsvare seg, idet han bare kan henvise til skjønnlitteraturens fiksjon. Samtidig gjør han det nærmest umulig for andre å kritisere bokens historiefremstilling. Enebakk retter derfor kritikken mot forlagets strategi og Frobenius’ mange fremstøt i media som ”har produsert og sementert en fordomsfullog feilaktig fremstilling av Rykkinn, som de fleste

¹¹ Aftenposten 24.02.2005

derfra vil ha seg frabedt” (2004:95). På dette punktet kan Frobenius, ifølge Enebakks argumentasjon, ikke lengre bare henvise til ”sin fiffige fotnote”.

Essayet i Samtiden har etter min mening et tilsynelatende fellestrekk med romanen idet det også her er vanskelig å skille mellom Frobenius’ subjektive opplevelse (eventuelt fiksjon) og historiske fremstilling. Frobenius beveger seg langt bort fra fotnoten idet han kritiserer Enebakk og andre for kun å være opptatt av Rykkinn som ren idyll, og bevisst lukke øynene for en side ved Rykkinnns historie som ifølge ham selv; alle fra Rykkinn kjenner til. Han nevner her slagsmålene, innbruddene, overdosene, heroinen og gulsotten, og skriver at ”alle som gikk omkring på Rykkinn med to øyne i hodet, så det”. Han påpeker Enebakks personlige motiver for å overse dette, som sønn av sin far og del av den ”standen” som bygget Rykkinn. Å late som det ikke har skjedd er, ifølge Frobenius, moralsk forkastelig, og en svært dårlig egenskap for en historiker. Slik sett kan det se ut som om Frobenius faktisk mener det han uttrykker gjennom ”Teori og praksis”.

5.3 Oppsummering

Utbyggingen av Rykkinn tok til i 1969, og var på mange måter et nyskapende boligprosjekt i norsk sammenheng. I tillegg til selve boligbyggingen var man også opptatt av å skape et komplett boligområde med servicetilbud og infrastruktur. Bærum kommune spilte en aktiv rolle i planlegging- og utbyggingsprosessen, hvor man var opptatt av at organiseringen skulle gjøres på en så åpen og minst mulig byråkratisk måte. Selvaagbygg A/S fikk i oppgave å gjennomføre utbyggingen av Rykkinnns nordvestre område, som ble utformet i tråd med det på den tiden nye ”tett-lav” prinsippet. Med Ragnar Evensen A/S i spissen, ble den sydøstre delen av området utbygget med et større antall lavblokker. Her ble det blant annet lagt vekt på forhold som sosiale kontaktmuligheter, variasjon i leilighetsstørrelsene, samt hensyn til eksisterende vegetasjon og utnyttelse av terrenget. Det ble i tillegg utarbeidet et differensiert og separert trafikksystem.

Utbyggingen av Rykkinn deler mange av ideene som lå til grunn for 1950- og 60-tallets store drabantbyutbygging. Dette synes også å være årsaken til at mange har valgt å bruke denne betegnelsen om Rykkinn. Representasjoner av Rykkinn, eksemplifisert gjennom Frobenius’ roman ”Teori og praksis” og Eias ”Fakta om Rykkinn”, kan sies å spille på folks forestillinger om drabantbyer. Med tanke på at drabantbyene i dag generelt blir vurdert som

lite attraktive (Hansen og Brattbakk 2005), er drabantbybetegnelsen, samt representasjoner av Rykkinn som spiller på denne, interessante sider å belyse i forhold til hvorvidt de har noen betydning for ulike beboeres konstruksjon av sted og stedsidentitet.

6. Fortellinger fra Rykkinn

Som nevnt i kapittel 1 tar denne oppgaven sikte på å undersøke et utvalg beboeres opplevelse av og identifikasjon med bostedet sitt. For å besvare denne problemstillingen ønsker jeg derfor å fokusere på intervjupersonenes opplevelse av forhold som vil kunne inngå i deres tolkninger av bostedet. Disse forholdene vil omhandle henholdsvis områdets beliggenhet, sosiale forhold og den fysiske organiseringen av Rykkinn. Videre ønsker jeg å belyse intervjupersonenes oppfatninger og syn på ulike representasjoner av stedet. Da Frobenius' roman og Eias humorinnslag som omhandler Rykkinn kan tenkes å ha vært med på å påvirke Rykkinns generelle omdømme, vil det også være interessant å se på hva intervjupersonene mener om disse "fortellingene". Forholdene nevnt ovenfor er basert på kategorier jeg hadde utarbeidet på forhånd. Jeg vil imidlertid også inkludere to tema som viste seg interessante underveis i intervjurundene. Intervjupersonenes opplevelse av Rykkinn som et sted i Bærum, samt opplevelser av Rykkinns interne sosiale organisering, var her to sider ved stedet som særlig utmerket seg. Jeg mener disse er av betydning for hvordan intervjupersonene tolker og oppfatter bostedet sitt, og ønsker av den grunn å gi en utfyllende presentasjon av disse forholdene.

Dette kapitlet er av en mer empirisk karakter enn det påfølgende. Jeg har valgt å gjøre det slik for å ha muligheten til å belyse det *meningsmangfoldet* som finnes blant mine intervjupersoner rundt ulike forhold ved Rykkinn. Dette kapitlet danner slik sett et utgangspunkt for kapittel 7, der jeg ved hjelp av teoretiske perspektiver ønsker å belyse hvordan intervjupersonenes oppfatninger av og forestillinger om Rykkinn kan forstås.

Utsagnene som presenteres er ment å illustrere karakteristiske trekk ved intervjupersonenes oppfatninger, men det er viktig å merke seg at mønstre og tendenser i materialet kun gjelder den gruppen av personer som har blitt intervjuet i forbindelse med denne studien. Hvorvidt de ulike tankene og opplevelsene beskrevet her deles av den resterende befolkningen på Rykkinn, kan jeg ikke si noe om.

6.1 Beliggenhet, sosiale forhold og fysisk organisering

Som beskrevet i kapittel 5, var Rykkinn et svært helhetlig planlagt boligprosjekt. I tillegg til de rent byggetekniske nyvinningene, ble området også utformet med tanke på sosiale forhold, som en differensiert alderssammensetning, kontaktmuligheter mellom ulike generasjoner og barnevennlighet. Hvorvidt planleggingen kan sies å samsvare med de behovene dagens innbyggere på Rykkinn måtte ha, er imidlertid ingen selvfølge. I kapittel 3 var jeg inne på hvordan forstaden som sted stadig er i endring. Røe (2009) peker blant annet på hvordan overlappingen mellom det materielle og sosiale sted i dag er redusert som følge av økt hverdagsreisemobilitet og kompleksitet i organiseringen av hverdagslivet. På bakgrunn av dette ønsker jeg derfor å belyse hvordan intervjupersonene opplever ulike sider ved Rykkinn, representert gjennom områdets beliggenhet, sosiale forhold og den fysiske organiseringen.

6.1.1 “Jeg kan jo skryte av alle dyrene vi har rundt her”

Rykkinnss beliggenhet, i nærhet til skogen og naturen, ble trukket frem som en viktig årsak til å velge Rykkinn som bosted. Eineåsen, et skogs- og turområde i Rykkinnss nordlige ende, synes å være mye brukt både til tur og trening, sommer og vinter. Hedda, som har vokst opp på Rykkinn, forteller at hun opplever det som ”utrolig befriende at man nesten bare kan ta på seg skiene utenfor døra, stort sett overalt, [og] gå på ski mange mil innover”. Hun sammenligner disse forholdene med hvordan venninnen og hennes barn har det på Bekkestua, hvor ”ungene trasker langs fortauet og bilveier med sånne refleksvester og små flagg for å synes”, og forteller hvor glad hun er for å slippe dette.

Turid forteller at hun er veldig glad i å gå i skogen og være ute i naturen. Hun peker på hvordan ”mye trær og mye grønt”, samt at det ligger ”bondegårder rett her nede” skaper en følelse av å bo ganske landlig, til tross for at hun bor i en forholdsvis tett blokkbebyggelse. Solveig, som har bodd på Rykkinn siden begynnelsen av 1970-tallet, mener Rykkinn ligger i et veldig fint naturområde. Som for å understreke dette forteller hun:

Solveig: [...] Jeg kan jo skryte av alle dyrene vi har rundt her. Nå har vi grevling i hagen, det er jo en plage men. Den endevender plenen hver natt. Og gaupe har vi jo, nede på Skui. [...] For noen år siden var det gaupe som hadde tatt rådyr. Det har vi også her. Og rev. Vi satt akkurat og snakket om det i går om alle dyrene som vandrer rundt her [ler]. Og så har vi fasaner. De har vi i haven hele vinteren. Det er idyll [ler].

Selv om intervjupersonene i stor grad fremhever Rykkinn's landlige kvaliteter, er nærheten til sentrale byområder også ansett som viktig. Flere forteller at de reiser til Oslo eller Sandvika hvis de ønsker seg bredere utvalg av varer og tjenester. *Kombinasjonen* av å kunne bo sentralt og landlig på samme tid, blir av mange trukket frem som en svært viktig årsak til å bosette seg på Rykkinn:

Solveig: Du slipper å være midt i trafikk og stress kan du si, samtidig som du har en kort vei til å oppsøke det hvis du ønsker det. Jeg synes det er utrolig fint å ha begge deler.

Sandvika syntes imidlertid å være av vel så stor, om ikke større betydning enn nærheten til Oslo. De av intervjupersonene som ikke studerte eller arbeidet i Oslo gav uttrykk for at de sjelden hadde noen grunn til å velge Oslo fremfor Sandvika når de skulle til “byen”. Det måtte i så fall være på grunn av spesielle arrangementer, teater og konserter. Enkelte forteller at de hadde trodd de kom til å bruke Oslo mye mer enn det de faktisk gjorde, men at de endte opp med å kun besøke Oslo et par ganger i året. Uavhengig av hvor mange ganger Oslo i realiteten ble besøkt, syntes selve muligheten til å reise dit å ha en verdi i seg selv.

6.1.2 “Det er jo litt sånn Bakkebygrenda her da”

Da Rykkinn ble planlagt og utbygd for førti år siden, var tanken at området skulle kunne fungere for mennesker i alle faser av livet. Størrelsen på leilighetene ble bevisst variert, og det ble bygget alt fra barnehager til sykehjem. Målsetningen var at en differensiert alderssammensetning skulle bidra til et godt bomiljø. På begynnelsen av 1970-tallet var Rykkinn's befolkning imidlertid svært homogen. Bolig og trivselsundersøkelsen utført av Fakta A/S, rapporterte i 1972 at: “antall barn under 15 år pr. husstand er langt høyere for Rykkinn enn for landet som helhet, hvilket [...] viser at vi har med en ung og barneproduserende gjennomsnittsfamilie å gjøre” (Fakta A/S 1972:8). At så mange småbarnsfamilier flyttet inn på Rykkinn samtidig, fikk konsekvenser for både befolkningen og institusjonene. Som nevnt i kapittel 3.3.3, var en relativt statisk alderssammensetning i de nye drabantbyene et problem. Etter hvert som barna vokste, ble presset på barnehager og skoler stort. Alderssammensetningen brakte slik sett med seg en uheldig konsekvens i form av en veksling mellom under- og overkapasitet i de ulike institusjonene.

Hedda, som flyttet til området med sine foreldre da hun var rundt fire år, forteller om hvordan hun opplevde å vokse opp på Rykkinn på begynnelsen av 70-tallet:

Hedda: Vi var veldig mange som begynte i første klasse husker jeg. [...] Jeg tror det var seks førsteklasse med da nesten 30 elever i hver klasse. Det var ganske mange til den skolen å være. Så det var trangt, vi måtte ha mye sånn landskapsundervisning. Utrolig mye støy på skolen, veldig mye uro i læringssituasjonen fordi det var åpne landskaper, å ja, og vi hadde alltid mye vikarer. [...] Da broren min begynte, han er da seks år yngre enn meg, når han begynte i første klasse, så klarte de så vidt å fylle opp to klasser. [...] Jeg vil si at jeg synes det var slitsomt å få med seg undervisning og jeg kan tenke meg at de lærerne måtte syntes det var forferdelig å ikke ha plass, ikke ha klasserom, måtte undervise i store lokaler. De hadde kanskje tre klasser i et stort landskap, og så sto de der og jodla og skreik.

Heddass opplevelse illustrerer de problemene som oppsto på grunn av den statiske alderssammensetningen. På spørsmål om Rykkinn har endret seg vesentlig på den tiden hun har bodd der, svarer hun at det blant annet har blitt færre barn, samt at det virker roligere.

I likhet med Hedda, gir også flere av de andre intervjupersonene uttrykk for at Rykkinn i dag huser en allsidig og sammensatt befolkning. Mennesker i ulike livsfaser synes likevel å prege visse deler av Rykkinn. Ifølge Signe har det i hennes nabolag vært et generasjonsskifte, noe hun mener å merke på barnehagedekningen, som for noen år siden var veldig god, men som nå har blitt dårligere. Karsten forteller derimot (i en humoristisk tone) om hvordan hans nabolag er ”penetrert med gamlinger”, og mener de praktiske leilighetene som ligger i akkurat det området er årsaken til at eldre velger å bosette seg der. Han mener også å se at flere av de som vokste opp på Rykkinn flytter tilbake igjen, og overtar boligene til eldre som faller bort.

På det sosiale området blir Rykkinn videre beskrevet som et svært barnevennlig sted hvor det er trygt og godt å vokse opp. Alle lekeplassene, barnehagene, skolene, idrettsanleggene, samt grøntarealer og trafikkikkerhet er faktorer som, ifølge intervjupersonene, bidrar til dette. Gro, som bor i en blokkleilighet med mann og to små barn, nevner barnevennligheten som en av årsakene til at valget falt på Rykkinn som bosted:

Intervjuer: Var det et spesielt type sted dere lette etter?

Gro: Vi så jo etter noe som passet for barn. Og det gjør det jo her. Det er veldig barnevennlig. Med lekeplasser og mange andre barn som bor rundt her. Liten vei til skole og barnehage og den biten der da.

At det er så mange barnefamilier som bor i området, slik at det ikke skorter på lekekamerater og sosialt fellesskap, er en kvalitet hun synes å sette stor pris på. Om det sosiale miljøet i nabolaget forteller hun:

Gro: [...] Alle naboene sitter ute og vi har et par tre barn rundt om her som vi leker med og. Så det er veldig sosialt. Vi hilser og prater med naboene hver eneste dag. Sitter og prater litt på benken og. De følger opp barna. Det er faktisk mest eldre og familier som er akkurat rundt her så det er veldig rolig. Alle kjenner alle og det er veldig koselig.

Elise sammenligner Rykkinn med stedet hun selv vokste opp på, et sted hvor hun som barn så vidt fikk lov til å gå ut av porten på grunn av en trafikkert vei i nærheten. I tillegg er hun opptatt av det sosiale miljøet i form av lekekamerater for barna:

Elise: [...] Vi bor jo mye tettere her, oppå hverandre og inntil hverandre, det er liksom sånn at uansett på året og i sommerferien, så er det stort sett noen hjemme. De (barna) går ikke mye aleine. Det kan nesten bli litt for mye noen ganger, for plutselig vet de ikke hva de skal gjøre når de ikke har noen å leke med. Men det har de litt godt av. Men nei, jeg synes Rykkinn er innmari fint.

På spørsmål om det blir arrangert ulike sammenkomster i nabolaget eller området generelt, blir både felles feiring av 17. mai og Rykkinn-dagene trukket frem som eksempler. Ifølge Jakob blir det arrangert både hage- og gatefester i hans nabolag, og han regner ut at han deltar på slike arrangementer mellom tre og fem ganger i året. Han kan blant annet fortelle at første lørdagen i februar hvert år samles en foreldregruppe og arrangerer fest, selv om barna nå har blitt større. Agnes, som bor i rekkehusområdet øverst på Rykkinn, beskriver også sitt nabolag som preget av et sterkt sosialt samhold:

Agnes: Vi har jo 17. mai og sommerfest som er for de i nabolaget og så er det noen naboer som er veldig flinke til å ta initiativ. Bare sånn som det var i sommer, det kan høres litt feil ut for det er jo ikke sånn her hele tiden, men de sendte ut melding med sånn ”de av dere som er hjemme, kom bort til oss, vi lager pizza”. [...] Så det er litt sånn on and off. I perioder synes jeg det er veldig mye, mens på vinteren kan det gå lange perioder uten at du ser noen i det hele tatt. Men det er litt Bakkebygrenda her da, det er hyggelig det da.

Mens Agnes forteller at hun har god kontakt med naboene, sier Solveig at kontakten med de nærmeste naboene som regel bare er ”sånn over gjerdet”. I hennes nabolag er det mange eneboliger, noe som, ifølge Solveig, spiller en rolle for hvor sosial man er ovenfor naboene:

Solveig: Jeg har en sønn som bor i rekkehus, og det er kanskje mest ideelt når du har småbarn, for de har en utrolig fin kontakt med naboer. Når du bor sånn som vi har gjort så blir du nok noe mer skjermet for samkvem med andre kan du si. [...] Selvfølgelig søker du ut, men boformen sånn da, det gjør at du er litt mer for deg selv. På godt og vondt.

Ameneh, som flyttet til Rykkinn med mann og barn for litt over fem år siden, har en litt annen historie å fortelle. På spørsmål om det arrangeres sosiale sammenkomster i nabolaget hennes, svarer hun ja, men at hun selv ikke deltar fordi hun er redd for å bli stående alene. Hun forteller at hun skulle ønske hun kunne fått bedre kontakt med naboene, men at hun synes det er vanskelig:

Ameneh: [...] jeg har bodd her i seks år, men hilser ikke på de i gangen en gang. Jeg synes naboer er viktig, spesielt når vi bor i samme oppgang. Da kunne vi i det minste hilse på hverandre.

Intervjuer: Har du forsøkt å hilse, og så får du ingen respons?

Ameneh: Å hilse fra den kulturen jeg kommer fra er veldig viktig. Det er høflighet og hvis du ikke hilser, er det det verste du kan gjøre ikke sant. Men her i Norge, da føler jeg det er sånn at det ikke er viktig for folk om du hilser eller ikke. Jeg har opplevd at folk den ene dagen kommer og hilser og snakker med meg, mens dagen etter når de ser meg, så bryr de seg ikke om meg i det hele tatt. De hilser ikke på meg en gang ikke sant. Da blir jeg litt forvirra, skal jeg hilse eller skal jeg ikke gjøre det? Da har det blitt sånn at jeg velger å ikke hilse da.

Intervjupersonene forteller med andre ord om ulik grad av sosial tilknytning og kontakt med mennesker i nabolaget.

6.1.3 “Jeg synes det er helt unikt”

Flere av intervjupersonene har meninger om den fysiske organiseringen av området. På spørsmål om hvordan Rykkinn fungerer med tanke på at det ble bygget på en annen tid, svarer Karsten, familiefar og næringslivsleder med åtte års botid på Rykkinn:

Karsten: Veldig bra! Jeg tror aldri man ville klart å gjort en sånn øvelse i moderne tid, aldri! Aldri i verden!

Intervjuer: Så du er imponert?

Karsten: Ja, når du går rundt på Rykkinn så tror du, uansett hvor du går hen, at her er de nærmeste husene. Uansett hvor du går så er det veldig lite folk. En skulle tro at det liksom svømmer med masse folk, men det virker til en hver tid som om man er i et lite nabofelt. Alt er felt perfekt ned i terrenget. [...] Jeg synes det er helt unikt. Så gjennomført, planmessig.

Tormod, som bor i blokk, forteller at han er svært glad i marka og elsker å trene. Det han setter pris på med Rykkinn er hvordan ”sånne nær-ting er lagt til rette så man ikke bruker så mye tid på logistikk”. Etter noen år i arbeidslivet har han begynte å studere igjen. Bilen, som han tidligere brukte mye, er dermed blitt parkert i garasjen, og han har nå ”fått smake på den kollektivtilværelsen og det med å bære plastposer og sånn”. På spørsmål om Rykkinn's utforming bidrar til at hverdagen oppleves som enkel, svarer han:

Tormod: Ja, jeg synes det. Det er ganske bra for du har denne Rykkinn-ringen. Den kan du sikkert lese litt historie om. Rykkinn-eksperimentet, det ble gjort slik at alle som bor her skal ha kort vei til butikk og skole, og at barna skal slippe å krysse noen hovedveier. Det er faktisk veldig genialt og det merker jeg nå som jeg ikke bruker bilen så mye. Den har jeg stort sett i garasjen. Det er ganske kort vei til bussen uansett i hvilken retning jeg går. Så da kan jeg bare planlegge å gå forbi butikken på vei hjem fra skolen.

Flere av intervjupersonene referer til de planlagt korte avstandene mellom hjem, butikk og skole, samt trafiksikkerheten for barn, når de skal beskrive hvordan Rykkinn fungerer i dag. Jakob, som har bodd på Rykkinn i litt over 15 år, mener, i likhet med Tormod, at planleggingen resulterte i et praktisk område:

Jakob: Det er jo veldig praktisk i forhold til all kommunikasjon og infrastruktur. Når du bor her så har du liksom gangavstand til alt. I hvert fall sånn som vi bor, så har vi tre minutter til

butikken, skolen ligger nær. Vi ser fire barnehager fra verandaen. To minutter opp til skogen. Jeg går ut et minutt før bussen går da, for bussholdeplassene ligger jo strødd rundt. Det er veldig praktisk det da. Ekspressbusser til byen hvert kvarter i rushtida. Det er veldig sånn velfungerende, så det er en god plan. Har jeg inntrykk av. Absolutt. Det eneste vi mangler er vinmonopol. Men det er jo på Kolsås, så vi tørster jo ikke i hjel.

At det ser pent ut i nærmiljøet blir også trukket frem som viktig. Hedda peker på hvordan de på Stabekk, og andre steder i Bærum, stadig fortetter boligområdene for å selge flere tomter, og mener at ”bare det å hogge ned to, tre bjørketrær gjør at det blir så kaldt”. Hun beskriver Rykkinn som frodig og grønt og uttrykker at ”her på Rykkinn er det veldig pent”. Rykkinn ble også beskrevet som et rolig og fredelig sted. Signe, som flyttet til Rykkinn med mann og barn for fem år siden, forteller at hun tidligere bodde ved siden av en svært trafikkert vei. Denne erfaringen gjorde sitt til at ”muligheten for å ha vinduet oppe om natten” ble et viktig kriterie når valget av nytt bosted sto for tur.

6.2 Representasjoner: ”Folk ser jo ikke forskjell på fakta og fiksjon”

Både Harald Eias ”reportasje” fra hjemstedet sitt, hvor han på en humoristisk måte fremstiller Rykkinn som en nokså mislykket og sosialt marginalisert drabantby, samt Frobenius’ roman ”Teori og praksis”, har bidratt til å gjøre Rykkinn kjent utenfor Bærums grenser. Eias humorinnslag og Frobenius’ roman er, som nevnt i kapittel 5, å betrakte som eksempler på to representasjoner av Rykkinn. De formidler hvert sitt bilde av stedet. Både Eia og Frobenius kan sies å spille på eksisterende stedsmyter i sine representasjoner av Rykkinn.

De fleste av intervjupersonene hadde hørt om Harald Eia og hans fremstilling av Rykkinn gjennom programmet ”Åpen Post” på NRK. Til tross for Eias latterliggjøring og harseling med både eget og andres hjemsted, syntes intervjupersonene å uttrykke en form for stolthet fremfor irritasjon over dette. Agnes peker på at enkelte kanskje vil hevde at en sånn type reportasje bidrar til å forsterke Rykkinns rykte, men mener at ”hvis man går rundt og tror at det bare er sprøytenarkomane rundt på hele Rykkinn, da har man jo kanskje et lite problem ved å ikke ha noe perspektiv selv”. Hun synes å oppfatte Eias innslag som ganske harmløst og mener det skinner igjennom at Eia ”er en sånn mann som setter pris på stedet han kommer fra”:

Agnes: [...] Jeg synes jo han bare er så utrolig morsom. Fantastisk festlig! Og den Rykkinn-reportasjen han hadde, den var jo gjort med sånn snert og ironi. Han tok jo absolutt alt på

kornet. Det er sikkert mange som tenker sånn ”Uhuuu” og synes det er dumt. At han liksom skulle hetse ned på Rykkinn og alt sånt. Men jeg tenker tvert i mot, at for å kunne lage noe med en sånn ironiserende vri så må du faktisk like det. [...] Det har jo vært [tilfelle] alle de tingene han setter fokus på, det er jo riktig det. Bare at han gjør det så overtydelig, slik det er i folks bevissthet, så jeg synes han tar ting virkelig på kornet. [...] Så jeg tenker i hvert fall, jeg tror absolutt at det ikke var meningen hans å hetse. Du kan ikke lage en slik reportasje uten samtidig ha en god følelse for det du driver med.

Karsten har heller ingen ting å utsette på Eias versjon av Rykkinn, og bryr seg i likhet med Agnes ikke noe om hvorvidt den måtte falle noen tungt for brystet. Han mener imidlertid at innslaget ikke er spesielt for Rykkinn, men kunne tatt utgangspunkt i hvilken som helst drabantby i Norge i dag:

Intervjuer: Har du sett de sketsjene til Harald Eia?

Karsten: Ja, ja, ja.

Intervjuer: Hva synes du om de?

Karsten: Jeg er helt sikker på at han har truffet blink, og det er en rød tråd i det han holder på med. Med harselering og sarkasme og sette ting i en ytterlighet. Det er jo det han er god på. Så det må han bare fortsette med. Det hadde blitt helt feil med en sketsj hvor han ikke kjørte det helt ut. At det falt noen tungt for brystet, det får så være. Det har noe med hvor trygg man er på seg sjøl og. Og hva man står for. Men at det suller mye narkomane og sniffing og tull og tøys, det er jeg helt sikker på. Det må han bare fortelle. Men jeg kan jo ikke bekrefte eller avkrefte. Jeg mener at den der sketsjen den kunne gjenspeila hvilken som helst drabantby i Norge i dag. Bergen eller Stavanger eller Tromsø eller Rykkinn, hva vet jeg.

Flere av intervjupersonene hadde også kjennskap til Frobenius' roman. Som beskrevet i kapittel 5 handler ”Teori og praksis” om Nikolaj (eventuelt Frobenius selv) sin oppvekst på Rykkinn på begynnelsen av 70-tallet. Romanen er tydelig kritisk til drabantbyprosjektet generelt og utbyggingen av Rykkinn spesielt. Frobenius' fremstilling av Rykkinns historie fikk en del oppmerksomhet i media, og det oppsto en debatt rundt sannhetsverdien av det han beskrev i boken. Gjennom debatten som pågikk i aviser og tidsskrift kom det frem at flere Rykkinn-beboere følte seg tråkket på tærne på grunn av det dystre, ufordelaktige bildet som ble tegnet av hjemstedet deres. Som eksempel på en type representasjon som tydelig baserer seg på et bilde av Rykkinn som et sted preget av store sosiale problemer, var det derfor interessant å høre hva de ulike intervjupersonene mente om romanens innhold, men samtidig også hvordan de tolket de reaksjoner som kom, og hva de trodde var årsaken til at romanen provoserte så mange mennesker.

Jakob er opptatt av å ikke blande fakta og fiksjon. Han mener en slik sammenblanding forklarer hvorfor både Frobenius' og Eias fremstillinger av Rykkinn ble og blir møtt med negative reaksjoner:

Intervjuer: Du hadde lest boka til Frobenius. Hva tenker du om hans fremstilling av Rykkinn?

Jakob: Jeg synes det var en kanonbok jeg. Men da leste jeg romanen som en roman. Og ikke som en virkelighetsbeskrivelse, som folk gikk i fella på da og på en måte leste det som en dokumentar. Det var ikke noen dokumentar, det var en roman som jeg syntes var utrolig bra. Jeg syntes det var interessant, for hovedpersonen bodde i nabogata mi, ikke sant. Så jeg kunne se for meg hva som skjedde der, og det var den og den bussholdeplassen. Og så kom jo den klassiske debatten, men det var jo en roman.

Intervjuer: Ja, en ”løgnaktig selvbiografi”.

Jakob: ja, ikke sant. Det var jo en debatt og han ble invitert og måtte forklare seg nede på grendehuset der og. Typisk. Jeg syntes det var en kanonbok altså. Men om jeg hadde lest samme bok om ikke jeg hadde bodd der, det vet jeg ikke. Jeg synes det var veldig bra at det blir gjort da. Debatten i seg sjøl er jo bra. At det blir en debatt er jo positivt selv om man er ganske uenig i det som blir sagt. Det er jo informerende når han da stiller opp.

Intervjuer: Så du tenker ikke at han er en i rekka som sverter Rykkinn rykte?

Jakob: Nei, overhodet ikke! Nei, nei, nei.

Intervjuer: Mange reagerte jo på det.

Jakob: Ja, men folk ser jo ikke forskjell på fakta og fiksjon. Samme med Eia da. Han har jo brukt det som et humoristisk grep. Men han mener jo ikke dette innerst inne. Mye av det han sier har jo blitt tatt som at han hater Rykkinn, og det blir jo brukt ikke sant, dette som ligger ute på YouTube, og kjørt og kjørt og kjørt. Men det er jo bare en gimmick. Men det ser jo ikke folk. Nei, det må vi tale.

Karsten anså derimot bokens innhold som en ”mer eller mindre sannferdig historie”. Han er imidlertid mest opptatt av folks rett til å fortelle sin historie og ønsket derfor ikke å forsvare verken Frobenius’ fremstilling, eller reaksjonene som kom:

Karsten: Jeg tror at hukommelsen og erindringa svekkes og forandres over tid og jeg synes det er feil av et samfunn hvis man ikke tør å løfte ting litt opp. Det her var vel mer eller mindre en sannferdig historie. At det aller meste av denne boka var en realitet var nok og riktig. Men hvor mange som var eksponert for det, det kan man jo stille spørsmål om. Sånn at det kollektive, altså interessen for flertallet, at det liksom skal være dagsorden for hvordan man skal tolke ting, det blir helt feil. Så om det var en narkoman eller noen outsiders, så må de for all del få lov til å fortelle sin historie og sette det litt på spissen uten et sånt jævla hylekor. Det synes jeg er hyklerisk, det er nesten så jeg mistenker de for at det er litt mer sannferdig enn det egentlig er. Det har noe med at keiseren er naken å gjøre, men ingen vil se det egentlig. Jeg synes det er kjempebra at det skapte så engasjement, men ikke dermed at man skal bli kjeppjaga med fakler og ljå, for at han forteller såne ting.

Også Agnes hadde lest boka. Hun hadde i tillegg deltatt på folkemøtet som ble arrangert i forbindelse med debatten som fulgte i kjølvannet av ”Teori og praksis” på Rykkinn bibliotek. Hun forteller at hun ble overrasket over engasjementet blant folk og i hvilken grad de lot seg provosere av Frobenius’ bok. Hun er enig med Karsten i at det må være rom for alles opplevelser av Rykkinn, også de mindre positive. At ikke alle opplevde Rykkinn ”like sånn Hakkebakkeskogen eller Bråkmakergata som det egentlig var tenkt” var, ifølge Agnes, en riktig fremstilling. Solveig, som har bodd på Rykkinn siden området var nytt, sier seg enig i at det til tider var noe turbulens, men kaller allikevel Frobenius’ bok for ”ganske subjektiv”:

Solveig: Jada, det var jo også et veldig begrenset område og hans opplevelser. Vi var klar over at det var uro i enkelte miljøer en stund, eller noen år.

Intervjuer: Men hvorfor tror du at boka vakte så stor oppsikt og at folk ble sinte på ham?

Solveig: Nei, det var kanskje de som syntes det var bra her og som da ikke ville at man skulle rakke ned på dem, men det er klart at det var en del ting å sette fingern på, det tror jeg nok. Men den [boka] var ganske subjektiv.

I likhet med Solveig, relaterer Elise boka til sine egne opplevelser av Rykkinn slik hun opplevde området på 1970- og 80-tallet. Mens Solveig forteller at de var klar over uroen i enkelte miljøer, er Elise helt uenig i Frobenius' fremstilling. På spørsmål om hun hadde hørt om, eller lest boka svarer hun:

Elise: Ja, den har jeg lest, faktisk. Jeg skulle lese den, jeg bestemte meg for det.

Intervjuer: Hva tenker du om den?

Elise: Nei, altså, det som var litt fint med den var at det var litt fakta. Rene fakta om hvordan det var bygd opp her og sånn.

Intervjuer: Den fikk jo en del oppmerksomhet?

Elise: Fikk den det? Det var mange som ikke likte den, jeg fikk med meg det. Svigerforeldrene mine skulle i hvert fall ikke lese den for det var bare noe tull. Nei, jeg kjenner meg ikke igjen i det han skriver der. Nå er jo ikke jeg oppvokst her da. Jeg syntes det var en dårlig bok. Nå syntes ikke jeg Skyskraperengler var noe bra heller da, den måtte vi lese på skolen.

Intervjuer: Det er ikke ditt inntrykk av Rykkinn?

Elise: Nei. Jeg var jo her veldig mye [nevner aktiviteter hun var med på som barn og ungdom], og jeg kan ikke si det var sånn den gangen heller. Det var hærverk noen steder, men ikke sånn som han beskriver. Sånn så ikke jeg Rykkinn den gangen i alle fall.

Hedda, som vokste opp på Rykkinn, hadde derimot ikke hørt om ”Teori og praksis”. Da jeg fortalte at en forfatter fra Rykkinn hadde skrevet en bok, og lagt handlingen til 1970- og 80-tallets Rykkinn, ble hun svært interessert med tanke på at hun selv vokste opp og var en del av miljøet på den tiden. Etter å ha fått en kort oppsummering av boken og debatten som fulgte, blir hun tankefull og stusser veldig på at ”noen har sett narkomane overalt, mens andre, eller at jeg ikke har sett noen ting”. Hun forteller at hun fra før av var klar over at Rykkinn var kjent for, og fortsatt ble forbundet med, en viss turbulens på denne tiden, men at dette var noe hun først hadde fått med seg i ettertid:

Hedda: Jeg hørte om det i ettertid ja. Jeg hørte aldri spesielt mye om det når jeg vokste opp. Men det var kanskje fordi jeg ikke tenkte på det. Så det var først etter at jeg ble voksen nesten at jeg [hørte]: ”Er ikke det der det er så bråkete og sånn da?” – ”Åja, jo... det er vel kanskje det”. At man ikke helt har fått det med seg da. Mine venninner, eller de som jeg omgikk, vi var veldig stille og forsiktige, kanskje litt outsiders da. I forhold til de man vil kalle en sånn hard kjerne som kanskje prøvde ut mer sånn festing og røyking og fyll og sånn. [...] Det var kanskje derfor jeg ikke opplevde noe bråk med det heller. [...] Men jeg vet jo at andre har opplevd at det har vært mye bråk. Jeg har jo gått masse kveldsturer opp igjennom, på kryss og tvers her på Rykkinn, og jeg har aldri sett så mye som en narkoman, aldri sett en full person.

Både Heddas og andres utsagn illustrerer hvordan ulike personer kan oppleve samme sted på vidt forskjellige måter. Mens enkelte av intervjupersonene gir Frobenius rett i sin beskrivelse, blir den avfeiet av andre som ”ganske subjektiv”. Intervjupersonene synes

imidlertid ikke å la seg provosere eller irritere av slike representasjoner som stiller bostedet deres i et dårlig lys.

6.3 Rykkinn som et sted i Bærum: “Det er på en måte litt befriende å bo her”

Ifølge Signe har medias ensidige fokus på Rykkinn som problemområde gjort noe med folks oppfatninger og forestillinger av Rykkinn's posisjon i kommunen:

Signe: Jeg tror det er mange i Bærum som helst skulle sett at Rykkinn ikke var en del av Bærum, at det var et sånt skille. At der begynner Buskerud eller et eller annet [ler].

Selv om utsagnet er fortalt i en humoristisk tone, viser det likevel at Signe har en oppfatning om at enkelte anser Rykkinn som noe annerledes, sammenlignet med andre steder i Bærum, og da på en negativ måte. Flere av intervjupersonene forteller om hvordan de selv, eller andre de kjenner, har møtt på, (og fortsatt møter), utenforstående med holdinger til stedet som vitner om det samme. Enkelte forteller om reaksjoner de fikk da de flyttet til Rykkinn, andre om hvilke fordommer barna deres ble møtt med på videregående skole hvor elever fra hele Bærum samles. Slike opplevelser har, ifølge enkelte, også hatt konsekvenser for hvordan de møter nye mennesker. Flere av intervjupersonene sier at de tar hensyn til hvor de er og hvem de snakker med, når de skal fortelle hvor de kommer fra.

Det er imidlertid ikke bare Rykkinn det knytter seg visse myter og forestillinger til. På grunn av Bærums rykte som ”snobbete rikmannskommune”, forteller intervjupersonene at det ofte er mer ønskelig å styre unna assosiasjonene knyttet til Bærum, enn til Rykkinn. Mytene rundt Bærum er i tillegg mer utbredt og kjent blant folk enn hva gjelder Rykkinn. Å være fra Rykkinn kan i mange sammenhenger derfor fremstå som mer nøytralt:

Turid: Bærum går jo som Blærum, ikke sant. Rundt omkring. Mens hvis du forteller at du er fra Rykkinn, så blir du sett på på en annen måte. Det er mer vanlig, da er du mer normal. [...] Det er noe med at Rykkinn, hvis du drar litt lenger herfra, så er Rykkinn mye mer akseptert enn Bærum.

Agnes er inne på det samme:

Agnes: Folk kjenner jo til Rykkinn utenfor, og det er på en måte greit. Jeg synes liksom at når jeg skal treffe nye mennesker og sånn og får spørsmål om hvor jeg kommer fra, så i stedet for å si ”jeg kommer fra Bæærum” [vrenger stemmen], så kan jeg si ”Rykkinn, det er litt utenfor Sandvika”. Det er liksom mer greit ikke sant, for da blir man straks litt mer folkelig på en måte.

Både Turid og Agnes trekker frem Rykkinn som et mer ”normalt” og ”folkelig” sted, enn hva de forbinder, (og mener andre forbinder), med Bærum. Selv om Agnes oppfatter Rykkinn som et noe negativt stemplet sted, sier hun Rykkinn fremfor Bærum når hun skal presentere seg for nye mennesker. Dette kan tolkes i retning av at hun opplever Bærums stempel som *mer* belastende, slik at Rykkinn, med sin folkelige stil, oppleves mer i tråd med hva hun ønsker å fremstå som. Jakob beskriver Rykkinn ved hjelp av de samme ordene som Turid og Agnes, og retter samtidig en sterk kritikk mot de ”snobbete” områdene av Bærum:

Jakob: [...] jeg vil heller bo på Rykkinn eller steder som Drammen og Asker. Jeg tror ikke jeg ville trivdes ved å bo på Snarøya eller Nesøya. Selv om jeg hadde hatt ti millioner så hadde jeg ikke kjøpt meg bolig der. Der er det sånt sosialt jåleri, så det hadde ikke vært noe sted å bo nei.

Intervjuer: Så Rykkinn er et folkelig sted?

Jakob: Det er et folkelig og allminnelig sted med alle muligheter for alle egentlig. [...] Det er et normalt sted med en bredde da. Man har mangfold, i stedet for den fine delen av Bærum som er snobbete steder. Der folk viser seg frem gjennom helt andre ting enn verdier, men biler og hus.

Jakobs utsagn kan tolkes i retning av at Rykkinn representerer et sett av alternative verdier, hvor dette med å ”vise seg fram” gjennom materielle ting ikke fremstår som like viktig som i ”den fine delen av Bærum”. Signe deler Jakobs tanker om dette, og mener at Rykkinn skiller seg ut på en måte hun trives med. På spørsmål om hun identifiserer seg med livet på Rykkinn, svarer hun:

Signe: [...] Jeg synes det på en måte er litt befriende å bo her. Man må ikke forestille seg eller ha ting så innmari fancy eller kult da. På Rykkinn kan man få lov til å være litt harry liksom. Så sånn sett er det litt deilig. Det er ikke så strengt i forhold til hvordan man skal være føler jeg. Eller hvordan andre oppfatter en. Det kan vel kanskje bare være meg og at jeg egentlig gir litt blaffen.

Intervjuer: For Bærum er kjent for å være litt –

Signe: [avbryter] Ja, du skal på en måte ha det og det og de og de merkene. [...] Jeg tror nok at man kan tillate seg litt mer når man kommer fra Rykkinn da.

Intervjuer: Hvorfor tror du det er sånn?

Signe: Jo, det er bare sånn mennesker er. Bare se når man går på Storsenteret [Sandvika Storsenter]. Skal man pynte seg for å gå dit? Man kler seg liksom opp for å vise hvem man er. Det føler jeg man ikke trenger i samme grad her på Rykkinn, å fremstille seg selv som et så voldsomt glansbilde.

Intervjuer: Det er veldig interessant. Er det noe her på Rykkinn som gjør at man lettere kan overse slike ting?

Signe: Rykkinn har jo et rykte på seg. Det er på en måte en liten gruppe i Bærum selv om det er en del av Bærum. Det er litt sånn ”ja, du er fra Rykkinn ja”. Du er liksom litt mer harry da enn andre steder i Bærum, for eksempel Eiksmarka eller Østerås. Jeg vet ikke jeg, det er vel holdninger generelt i befolkningen. Det er litt det samme som om du er fra Stovner eller Romsås. Du er liksom den mennesketypen der. Jeg føler at hvis du bor andre steder i Bærum så må du inn i en strammere, du har mye mer tichte grenser i forhold til hva du får lov til å gjøre da. Så jeg synes egentlig det er ganske befriende å bo her.

Intervjuer: Sier Rykkinn noe om hvem du er?

Signe: Ja, det gjør vel egentlig litt det da.

Hun beskriver Rykkinn som et befriende sted, sammenlignet med andre steder i Bærum, som Eiksmarka og Østerås. Hun nevner Rykkinns rykte som en mulig årsak til hvorfor det er slik, og gjør på denne måten noe positivt ut av det som for mange kanskje kan fremstå som et ubehagelig vedheng eller merkelapp. Signe peker i denne sammenheng på at Rykkinn har noe ekte over seg, sett i forhold til andre steder i Bærum hvor man streber for å fremstille seg som et glansbilde. Elise er også opptatt av dette. Om Rykkinn forteller hun at:

Elise: På skolen er du mer akseptert for hvem du er, ikke for hva du har på deg og alt sånt. Jeg føler det er mer press andre steder. Jeg snakker med andre og de er bare sånn ”Herregud, nå må du ut å kjøpe...”, eller nå må de ut å ha det og det, hvis ikke er de helt ut på sko. Jeg føler ikke at det er sånn her.

En av intervjupersonene, som er lærer på Rykkinn skole, har også en del tanker rundt dette temaet og forteller blant annet en historie som illustrerer Signe og Elises poeng:

Lærer: Slik jeg føler det er ting mer åpent, du ser ting lettere her, det er mer tydelig. Jeg bodde på [et annet sted i Bærum] før og alle mine barn gikk på skole der. Man oppdaget etter hvert at mange av de barna som gikk i de klassene egentlig hadde ganske store problemer, men man snakket aldri om det. Det var ikke et tema. Det var pent. Overflaten var pen. Her er det mye mer gjennomiktig, du ser ting mye mer, så reelt hvor mye større vanskeligheter folk har andre steder er jeg ikke sikker på. Første klassen jeg fikk da jeg kom hit, noe av det første som skjedde var at ei jente i klassen bare rakk opp hånden og lurte: ”Du, er det greit at jeg ikke setter på bokbind før i neste uke, for da får mamma lønn?”. Det ville aldri et barn på [et annet sted i Bærum] sagt. Der ville du aldri avslørt at du var blakk. Men det var det ingen her som reagerte på i det hele tatt. Det var det mest naturlige i verden å spørre om. Så sånn sett er det mange ting som er mye enklere fordi det er lov å snakke om det. Ting du liksom må gå å holde hemmelig i andre miljøer, andre steder.

Hun påpeker at det også på Rykkinn finnes en grense for hva man kan si, men at hun generelt opplever et mye større rom og en toleranse for ting på Rykkinn, sammenlignet med sitt tidligere bosted. Som hun sier ”du har lov til å være mer forskjellig, og det er greit å ikke være så perfekt”. En tolkning av intervjupersonenes opplevelse av bostedet er hvordan de synes å snu Rykkinns belastede omdømme om til å representere en form for åpenhet og folkelighet de mener mangler mange andre steder i Bærum. Dette trekket ved Rykkinn oppleves som unikt og som noe de ønsker å identifisere seg med, samtidig som de uttrykker avstand til det statusjag og den konformiteten de mener preger andre steder i kommunen.

6.4 Interne sosiale skillelinjer: Fra ”Lille Pakistan” til ”Øvre Rykkinn”

For å få et innblikk i hvordan intervjupersonene oppfattet bostedet sitt, benyttet jeg muligheten til å spørre om de anser Rykkinn som inndelt i ulike underområder eller nabolag. Jeg var også interessert i å høre om hvorvidt deres følelse av identitet og tilhørighet eventuelt

kunne knyttes til noen av disse. Signe fikk litt problemer med å forklare hvorfor hun føler tilhørighet til et område og ikke et annet. På spørsmål om hvilken del av Rykkinn hun eventuelt identifiserer seg med svarer hun:

Signe: Det er vel mest den delen jeg bor i tenker jeg.

Intervjuer: Og det er?

Signe: Ja, rekkehus, lavblokkene...

Intervjuer: Øvre Rykkinn?

Signe: Ja, men jeg ville ikke kalt det det. Det blir jo den øverste delen av Rykkinn da, og der nede går gangveien som skiller områdene litt. Blokkene begynner der. Det er jo litt snodig egentlig. Jeg kjenner vel folk i gata her best da... Jeg kjenner for så vidt folk der nede også, men jeg identifiserer meg jo med denne delen. Jeg vet ikke hvorfor. Man lager seg noen sånne bilder i hodet hvor man identifiserer seg mest med noen, det er sånn det bare er. At det liksom er på øvre Rykkinn jeg hører til og ikke nedre. Det er vel kanskje sånn, jeg må vel erkjenne det tenker jeg.

Signe refererer interessant nok til boligtype på spørsmål om hvilket område hun identifiserer seg med, og gjør et skille mellom *lav*blokkene der hun selv bor, og blokkene ”som begynner der nede”. Tormod, som har bodd flere steder på Rykkinn over en periode på 15 år, beskriver noen av de forskjellene han opplever:

Tormod: Det er stor forskjell på hvor på Rykkinn du bor. Der jeg bodde før var det bare høytlønna naboer og helt annerledes. Du må bare oppleve det for å skjønne hva jeg mener. Det er stor forskjell på Bjørnebærstien og [stedet] der vi bodde før. Jeg bor nok i den tjukke gryta av Rykkinn hvor det er litt turbulent, vil nok mange tenke. Med bråk og støy og masse barn som løper rundt og skriker.

For Tormod kan det virke som om forskjellene mellom de ulike områdene på Rykkinn har en sammenheng med sosioøkonomiske faktorer. Nabolag hvor beboerne har god økonomi, synes for Tormod å ha en helt annen atmosfære og stabilitet enn nabolag som karakteriseres av beboere med lavere sosioøkonomisk status. Turid peker på det samme:

Turid: Ja, du har liksom Bjørnebærstien. Det er nok det området som har hatt mest rykte på seg for å ikke være så bra. Der har du de fleste sosialboligene, og du har mange tospråklige. Prisene har vært lave ikke sant.

Flere av intervjupersonenes inndelinger av Rykkinn ser slik sett ut til å sammenfalle med en inndeling av Rykkinn med utgangspunkt i boligtype og sosioøkonomiske forhold. Den øverste delen av Rykkinn-området består av en blanding rekke- og terrassehus, samt noen lavblokker. Ut ifra intervjupersonenes beskrivelser synes området å være bedre ansett enn Bjørnebærstien, som utelukkende består av blokkbebyggelse. Karsten, som bor i denne delen, som han i likhet med flere andre refererer til som ”Øvre Rykkinn”, peker på et fellesskap han mener karakteriserer dette området:

Karsten: [...] Du har en miks av de som bor her. Det er direktører og vaskehjelp. Jeg føler egentlig sterkt at det er et felleskap på Rykkinn. I hvert fall vi som bor på Øvre Rykkinn er litt sånn. At alle finner liksom et sånt fellesskap egentlig. Jeg tror ikke alle de på Øvre Rykkinn identifiserer seg med de som bor helt nederst. Der har de sikkert en helt annen konstellasjon med masse eneboliger og det opplegget der.

Karsten sammenligner her ”Øvre Rykkinn” med ”de som bor helt nederst”. Området han viser til består hovedsakelig av eneboliger, og blir av flere karakterisert som det mest attraktive underområdet på Rykkinn.

På spørsmål om Rykkinn kunne inndeles i underområder med spesielle karakteristika, var det særlig Bjørnebærstien som utpekte seg. Bjørnebærstien er en gate som strekker seg fra Rykkinn nærsenter, eller det som lokalt kalles KI-senteret, nord-vestover og omtrent inn til midten av Rykkinn-området. Av denne grunn blir det av flere også referert til som ”kjernen” eller ”den harde kjernen”. Rent fysisk skiller Bjørnebærstien seg ut fra de omkringliggende områdene ved at bebyggelsen utelukkende består av blokker. Disse ble bygget av Ragnar Evensen A/S, som vant anbudskonkurransen på begynnelsen av 1970-tallet. Derav også navnet ”Evensen-blokkene” som Frobenius omtaler flere ganger i ”Teori og praksis”, samt ”Evensen-feltet” som det refereres til i bolig- og trivselsundersøkelsen fra 1972. Bjørnebærstien har siden utbyggingen av Rykkinn hatt en relativt høy andel kommunale leiligheter, noe som tidligere førte en opphopning av sosiale problemer og dermed lavere boligpriser enn på resten av Rykkinn. I dag bor det mange innvandrere i Bjørnebærstien, noe som, ifølge Agnes, bidrar til å sette sitt preg på området:

Agnes: [...] Helt nederst i Bjørnebærstien er det en bom, en veibom, og så er det noen blokker helt nederst, de siste blokkene ned til KI-senteret. Det området kalles for Lille Pakistan og der bor det omtrent bare innvandrere. Det er jo klart at, sånn visuelt sett, så ser det litt annerledes ut. Det er mange sånne parabolantennor og ikke helt vanlige filleryer og sånt som du ser hvis du titter inn i norske prototype hjem. Det er mye fargerike blomster og pynt og stas som gjør at du ser en forskjell.

Hun presiserer at betegnelsen ”Lille Pakistan” er litt ”sånn hysj-hysj”, og legger til at ingen egentlig vil vedkjenne seg det, men at alle umiddelbart vet hvilket område det er snakk om. Etter hvert dukket det også opp flere slike navn. Jakob fortalte at han hadde hørt ungdom bruke navnet ”Lille-Karachi”. Ameneh forteller om ”Lille- Asia”. Elise, som selv bor i Bjørnebærstien, brøt ut i latter da hun fikk spørsmål om det fantes noen uoffisielle betegnelser på noen av områdene på Rykkinn:

Elise: Ja, vi har hatt mange navn her.

Intervjuer: Som hva?

Elise: Skilsmissekata, Bagdad. Nei, gud så mange navn vi har hatt her altså!

Intervjuer: Bagdad?

Elise: Ja, vi har hatt masse. Hva var det ungene kom hjem med nå, det siste jeg hørte, nei, det husker jeg ikke. Det var vel mer før, men fortsatt så er det litt sånn. Men det er jo her da. Det er veldig konsentrert her.

I likhet med Agnes peker hun på den nederste delen av Bjørnebærstien, og forteller at navnene som regel er rettet mot denne: ”Det er bare akkurat den lille delen her, disse få blokkene her, opp til bommen”. Når jeg spør om hvorfor hun tror det er slik, svarer hun ganske kontant: ”det er her de fleste utlendingene bor”. Ameneh, som opprinnelig kommer fra et land i Midt-Østen, bor sammen med sin mann og to barn i en leilighet i Bjørnebærstien. Hun forteller at hun til tider opplever forestillingene knyttet til Bjørnebærstien som belastende:

Ameneh: Den har blitt stempla som et utenlandsk miljø da. Hun eldste datteren min har ei venninne som bodde på [stedet i Bærum der Ameneh bodde før]. Da vi flytta hit kom hun på besøk, og så sier hun ”jeg skulle kjøpe leilighet i Bjørnebærstien skjønner dere, også sier faren min at der får du ikke lov til å kjøpe leilighet, der er det bare utenlandske”. Også sitter hun der rett foran ansiktet mitt og sier såne ting. Hun er norsk ikke sant. ”Faren min sier at det er BARE utenlandske som bor i Bjørnebærstien”.

Ifølge Ameneh, handlet valget om å flytte til Bjørnebærstien primært om økonomi. Tidligere leide familien en leilighet et annet sted i Bærum. Ønsket om å eie egen bolig ble realisert da både hun og mannen fikk fast jobb. Hun forteller at de forsøkte å kjøpe et rekkehus, men at det ble for dyrt.

Ikke alle gav uttrykk for at de identifiserte seg med et underområde eller nabolag. Ifølge Jakob kunne man gjøre en inndeling av Rykkinn basert på boligtype, men i forhold til å identifisere seg med noen av disse områdene svarer han:

Jakob: Nei, jeg identifiserer meg ikke med noe delområde i det hele tatt. Jeg kunne gjerne bodd på Bergersida eller Gullhaugsida eller whatever. Jeg identifiserer meg ikke med noe spesielt. Jeg identifiserer meg med Rykkinn som totalitet. Det må være et mål og, at folk gjør det.

Gjennom utsagnet er Jakob opptatt av å se Rykkinn som en totalitet fremfor oppdelt i underområder. I løpet av intervjuene fikk jeg innblikk i en interessant debatt som handler om nettopp dette. Da jeg reiste til Rykkinn for å foreta de første intervjuene var jeg ikke klar over at det ble gjort en sammenslåing av Rykkinns to skoler Gommerud og Berger i 2006, slik at det nå heter Rykkinn skole, avdeling Gommerud og Berger. På spørsmål om underområder, karakter og identitet, kom flere av intervjupersonene inn på denne sammenslåingen, som etter hva jeg forsto, ikke forløp uten problemer. I lokalavisen ble saken blant annet presentert slik:

“Forrige gang sektorutvalget behandlet saken, grupperte foreldrene ved skolene som ligger 600 meter fra hverandre, seg i hvert sitt hjørne og viste tydelig at de hadde ulikt syn. Gommerud-foreldrene ville utjevne sosiale skiller mellom blokk- og eneboligbebyggelse og ba om at den ene skolen skulle bli felles barneskole og den andre felles ungdomsskole. Berger-foreldrene avviste skillet som konstruert og mente elevprognoser talte for kombinert barne- og ungdomsskole begge steder”¹².

Agnes, som bor på den siden av Rykkinn som tidligere soknet til Gommerud skole, forklarer hvordan hun opplevde situasjonen før sammenslåingen:

Agnes: [...] det er vel ingen som har villet gå ut å si det, men på Rykkinn så har det vært to skoler. Berger, som var en barne og ungdomsskole, og Gommerud barneskole. Til Gommerud soknet den halvdelen av Rykkinn som bor i blokkbebyggelsen. Hvilket vil si at der var det stort sett bare, ikke bare, men veldig mange flerkulturelle. Det var et helt sånn pussig skille, for på Berger som da tilhørte enebolig og rekkehusområdet, der gikk det ingen! Så det var helt merkelig altså. To skoler, med fem minutters nærhet, helt forskjellige kulturer!

Karsten, som bor i skillet mellom de gamle skolegrensene, forteller en historie som illustrerer hvor viktig det var for enkelte å gå på ”riktig” skole:

Karsten: Jeg husker det var en forelder i den ene barnehagen der vår eldste gikk, ho flytta bevisst på vestsida, øvre, der hvor eneboligene er, for at barna hennes ikke skulle gå på Gommerud skole. For der skjønte ho ikke hva barna sa, ho skjønte ikke foreldrene og syntes det hele var kaotisk. Det var mye tryggere og bedre og gå på Berger.

Solveig bor i enebolig på den siden av Rykkinn som tidligere soknet til Berger skole, og har nettopp blitt pensjonist. Skolesammenslåingen hendte lenge etter at det var en aktuell problemstilling for hennes barn, men hun forteller hvordan hun opplevde noe lignende for mange år siden da sønnen hennes ble plassert i en klasse som bare besto av barn fra blokkområdet:

Solveig: Jeg følte det litt dumt. Det var sikkert like bra, men det er nok litt fra gammelt av at du følte at de kanskje hadde en litt annen bakgrunn mange av de som... [avbryter seg selv], men det har man jo veldig godt av da. Det er klart at man blir litt sånn skjermet og ser ikke hele virkeligheten. Vi var nok veldig oppdratt med det å være sammen med likesinnede, for i villaområdet på [et velstående boligområde i Oslo] var vi ganske like der jeg vokste opp. Hadde gode trygge hjem. Alle sammen. Det er jo klart at du ønsker den tryggheten for dine barn også. Så det er jo en egoistisk tanke. Det er klart at det er feil, det er ikke mennesketypen, vi må jo se alle.

Solveigs frykt og bekymring for at hennes sønn havnet i en klasse med barn som fremsto som annerledes enn ham selv og familien, er nokså lik Turid og Reiduns forklaring på hvorfor nyheten om en sammenslåingen av skolene ikke ble så godt mottatt av foreldrene på Berger:

¹² ”Foreldre forent om felles Rykkinn-skole”, Budstikka 4.11.2005

Turid: Jeg vet at blant annet foreldre og sånn fra Berger skole, de var litt engstelige ved den sammenslåingen fordi det var så mye mer innvandrere, fordi de ikke var så vant til det. Det var liksom en ukjent, utrygg faktor.

Reidun: Enten så klarte de ikke sette ord på det eller så turde de ikke helt å si at de ikke ville menge seg så mye med innvandrere.

Til tross for protester ble skolene som kjent slått sammen i 2006. Elise, som i forhold til de gamle skolekretsene soknet til Gommerud skole, er svært positiv til dette og mener sammenslåingen virker samlende for Rykkinn:

Elise: Jeg synes det var positivt, for Rykkinn ble på en måte én og ikke delt i to. Slik som jeg følte det var litt før. Det var liksom de som gikk på Berger og de som gikk på Gommerud. [...] Jeg synes det er fint, at Rykkinn blir én greie liksom. En helhet.

Turid forklarer at hun tidligere opplevde et slags øst-vest skille fordi skolegrensene førte til at mennesker fra de to delene i liten grad omgikk hverandre. Hun mener at sammenslåingen, ved at barna blandes i samme klasse uavhengig av hvor de bor på Rykkinn, fører til at folk blir kjent på tvers og at muligheten for at det utvikler seg en felles identitet er sterkere til stede. Karsten er også enig i at sammenslåingen var svært positiv og kaller det ”noe av det viktigste som har skjedd i moderne tid her nå”.

6.5 Oppsummering

Intervjupersonene synes å oppleve Rykkinn som et trygt og godt boligområde, gunstig plassert i nærheten av marka og naturopplevelser, samtidig som byen bare er en kort kjøretur unna. De forteller at de verdsetter de grønne omgivelsene og måten trafikkproblemet er løst på ved hjelp av ringveien og de bilfrie gangveiene innenfor denne. Trafikksikkerheten og utearealene gjør Rykkinn, ifølge intervjupersonene, til et svært barnevennlig bosted. At det bor mange barnefamilier i området, slik at det er enkelt å skaffe seg et sosialt nettverk, er også en viktig faktor som trekkes frem.

Flere av intervjupersonene synes i tillegg å oppleve Rykkinn som et mer nøytralt sted, sammenlignet med andre områder i Bærum hvor de mener materiell velstand og sosial status er av stor betydning. Rykkinn blir i denne sammenheng pekt på som et folkelig og inkluderende sted, hvor man ikke trenger å fremstå som noe annet enn det man er. På bakgrunn av intervjupersonenes fortellinger, kan Rykkinn imidlertid inndeles i ulike nabolag eller underområder. Blokkbebyggelsen i Bjørnebærstien, hvor det bor mange innvandrerefamilier, blir her ansett som det minst attraktive nabolaget. Intervjupersonene peker også på

hvordan de tidligere skolekretsene skapte et sosialt skille mellom enebolig- og rekkehusbebyggelsen på den ene siden, og blokkbebyggelsen på den andre. At skolen i dag er slått sammen, oppleves av flere som svært positivt, i den forstand at sammenslåingen har bidratt til å redusere de sosiale skillelinjene. At Rykkinn har blitt gjort til gjenstand for offentlig oppmerksomhet i forbindelse med Frobenius' roman, samt Eias TV-innslag, er noe intervjupersonene har ulike meninger om. Jakob peker på det han mener er problemet i forhold til slike representasjoner, nemlig at folk ikke skjønner forskjellen mellom fakta og fiksjon. Flere stiller imidlertid spørsmålstegn rundt Frobenius' fremstilling, men fremhever at andre kan ha hatt opplevelser som er forskjellig fra en selv.

7. Stedsmyter, identifikasjon og tilhørighet

Med utgangspunkt i kapittel 6 vil jeg i dette kapitlet fokusere på hvordan intervjupersonene synes å konstruere Rykkinn som sted, samt hvordan bostedet kan danne et grunnlag for identifikasjon og tilhørighet. Ved å anse steder som relasjonelle og sosiale konstruksjoner, vil alle sosiale forhold kunne være av betydning for hvordan stedet oppleves av ulike personer. Dette innebærer at også stedsmyter, representasjoner og forestillinger rundt eget og andres bosted er av betydning. Jeg vil derfor først belyse hvordan intervjupersonene forholder seg til det jeg har valgt å kalle to fortellinger om Rykkinn. Disse fortellingene inkluderer en fremstilling av Rykkinn som et helhetlig planlagt og nyskapende boligområde på den ene siden, samt ulike representasjoner og fremstillinger som, på den andre siden, tar utgangspunkt i Rykkinn som et sted preget av sosiale problemer. Videre ønsker jeg å se på hvordan intervjupersonenes konstruksjon av stedsidentitet kan forstås, med utgangspunkt i teoretiske perspektiver beskrevet i kapittel 2.

7.1 Fortellinger om Rykkinn

Ifølge Røe (2009) har diskurser om forstaden og representasjoner av forsteder betydning for både omdømme utad og identifikasjon, tilhørighet og stolthet, innad. Som innbygger er man gjerne ikke upåvirket av hva som sies eller skrives om stedet man bor på. Dette gjelder særlig fortellinger om steder som er så utbredte at de kan kalles myter. Stedsmyter er, som tidligere nevnt, kraftfulle fortellinger om steder som mange har kjennskap til, uavhengig av om de har besøkt stedet eller ikke.

Ut i fra kildene presentert i kapittel 5, er det mulig å identifisere to hovedfortellinger eller myter om stedet Rykkinn. På den ene siden fremstår Rykkinn som et nyskapende og velorganisert boligområde, en forstad som skiller seg positivt ut fra andre drabantbyer ved å inneha et større sosialt mangfold, bedre organisering og en bebyggelse uten høyblokker. På den andre siden er Rykkinn beskrevet som en drabantby kjent for sine (tidligere) sosiale problemer i form av vold, kriminalitet og narkotikamisbruk.

7.1.1 Den velorganiserte forstaden

Fortellingen om Rykkinn som en velorganisert forstad hviler til dels på ideologiene som lå til grunn for utbyggingen av de norske drabantbyene, som ifølge Hansen og Brattbakk (2005), var inspirert av både hagebybevegelsen og funksjonalismen. Dette kommer frem i det skriftlige materialet som foreligger om planleggingen og utbyggingen av Rykkinn, presentert i blant annet Byggekunst, Arkitektnytt og et antall bøker som omhandler ulike typer boligbygging. Her går det frem at Rykkinn på mange måter var et nyskapende boligprosjekt, utviklet på bakgrunn av kommunens føringer på det sosiale området. Det ble under planleggingen og byggingen tatt hensyn til kritikken som rammet den store drabantby-utbyggingen på østsiden av Oslo, blant annet når det gjelder byggehøyde og at ingen boliger skulle anses som innflytningsklare før felles- og utearealer var ferdig opparbeidet. Ulike størrelser og typer av boliger skulle sørge for en allsidig befolkningssammensetning. Rykkinn ble i tillegg utbygget med et sterkt differensiert og separert trafikksystem. De fleste garasjer ble bygget inn i kjelleretasjene i blokkene og terrassehusene, barna kunne ferdes trygt på bilfrie gangveier inne på området, mens biltrafikk ble lagt til en ringvei i områdets ytterkant. Rykkinn-utbyggingen var med andre ord svært helhetlig planlagt med store visjoner om et trygt og godt bomiljø for innbyggerne.

I kapittel 6 presenterte jeg intervjupersonenes tanker og oppfatninger i forhold til Rykkinn beliggenhet, sosiale forhold og fysisk organisering. På flere punkt er fremstillingene i tråd med de visjonene som ble beskrevet, slik planleggerne ønsket at Rykkinn skulle oppleves. Flere av intervjupersonene er opptatt av at på tross av en høy befolkningstetthet, føles det ikke slik på grunn av bebyggelsens tilpasning i terrenget og de mange grøntarealene inne mellom boligene. Både Hedda og Turid beskriver Rykkinn som pent på grunn av all vegetasjonen. Tormod og Jakob peker på betydningen av en tilrettelagt infrastruktur og opplever Rykkinn som et veldig praktisk område. At biltrafikk er lagt til ringveien i utkanten av området slik at Rykkinn innenfra oppleves som nærmest bilfritt, er også et forhold som fremheves som svært positivt av flere.

Jakob mener utbyggingen av Rykkinn var basert på ”en god plan”. Andre bruker ord som ”en sånn øvelse”, ”gjennomført planmessig” og ”unik i sin utforming” når de skal beskrive hva de tenker om ulike aspekter ved organiseringen av Rykkinn. Reidun forteller at planleggingen av området har ”vunnet en del priser og sånn, så det er veldig ofte vei-

arkitekter og byplanleggere, [...] som er og ser på hvordan det er gjort”. Gro mener å huske at Rykkinn var ”et forskningsobjekt en gang for å se hvordan ting utviklet seg med blokker og den type bolig i forhold til rekkehus osv.”. Flere av intervjupersonene kjenner med andre ord til planleggingen og utbyggingen og beskriver Rykkinn som et sted med en spesiell historie. Rykkinn blir på denne måten fremstilt som et unikt sted man har lov å være stolt av:

Reidun: Jeg tenker det er unikt i sin utforming. Det er ikke mange andre plasser, eller det finnes ikke tror jeg, andre steder i landet. Måten de har planlagt det på synes jeg er helt genial. Jeg tenker på hvor trygt og godt det er her og sånn.

I forlengelsen av intervjupersonenes beskrivelser av Rykkinn som en velorganisert forstad, synes de også å legge vekt på Rykkinns landlige kvaliteter. Ved å fremheve Rykkinn som grønt, trygt og barnevennlig kan det argumenteres for at de langt på vei ønsker å fremstille Rykkinn som et landlig sted, selv om den sentrale beliggenheten og den korte veien til Oslo og Sandvika også trekkes frem og verdsettes. Flere av intervjupersonenes utsagn kan tolkes i lys av de sosialt konstruerte kategoriene bygda (ruralitet) og byen (urbanitet), som ifølge Berg og Lysgård (2004) står i et gjensidig, men motsetningsfylt forhold. En slik motstilling av de to kategoriene av steder kommer blant annet til syne i diskusjonen rundt en eventuell forlengelse av Kolsåsbanen til Rykkinn. Selv om slike planer har versert i mange år uten at det har blitt fattet noe endelig vedtak, var flere av intervjupersonene sterkt engasjert i dette spørsmålet. De som var for en slik forlengelse, ønsket seg en raskere og mer effektiv forbindelse til Oslo. Ifølge Turid, som selv er positiv til utbygging, er det imidlertid også en del motforestillinger blant folk som frykter at slike linjer vil føre med seg mye uro. Blant mine intervjupersoner representerer firebarnsmoren Hedda dette synet. At Hedda faktisk pendler strekningen mellom Rykkinn og Oslo hver dag med bil, og derfor kunne spart en god del reisetid, har imidlertid lite å si sammenlignet med de negative konsekvensene hun mener en forlengelse av t-banen ville ført med seg. På spørsmål om det er noe hun er redd for med tanke på hvordan Rykkinn vil utvikle seg i fremtiden, svarer hun:

Hedda: Ja, jeg er redd for at det skal komme en T-bane hit. Det håper jeg ikke skjer. Vil ikke ha noen sånn skummel T-bane som kjører frem og tilbake. Her på Rykkinn er det unger overalt, de løper innimellom skoger og de er så vant til at det ikke er noe trafikk så de ser seg ikke for. Jeg bare ser for meg at jeg ville hatt en sånn frykt, en konstant frykt, dersom det ble bygget opp en T-banestasjon midt i Rykkinn som var rett ved siden av skolene. Jeg bare ser for meg at det skulle blitt en skikkelig dødsfelle altså. Og særlig ungdommer ikke sant, at det blir et sånt samlingspunkt for ungdom, hvor ungdommene kan treffes. Og så skal de inn til byen og så skal de stå der å drikke da. Det er det som har skjedd på Kolsås, nå er det et samlingspunkt på Kolsås hvor de står og drikker og så kommer det ungdommer da fra andre siden av byen, fra østkanten til Kolsås, og så tar de T-banen tilbake igjen for å sjekke om det er noe partymiljø. Og så står de der og drikker og røyker der, kaster flasker og sprayer med

spraybokser og sånn. Jeg har ikke lyst på det da. Her. Det er jo folk som sprayer med spraybokser her og, du ser jo det bare ned på bussholdeplassen og sånn, så det er jo ikke fritt for det, men med en T-bane er jeg redd det blir sånn som på Kolsås, som har blitt en sånn endestasjon for masse fyll. Og det er litt synd.”

Heddas forestillinger om stedene Rykkinn og Oslo er her helt i tråd med de sosialt konstruerte kategoriene som Berg og Lysgård (2004) kaller ”den idylliske bygda” og ”den fæle byen”. Hennes frykt synes å handle om hva en slik forbindelse vil bringe med seg av problemer fra Oslo, som hun for øvrig konsekvent kaller ”byen”, og områdene øst for Oslo. Assosiasjonene i retning ”dødsfelle” og ”endestasjon for masse fyll” kan tolkes som at t-banen representerer en trussel mot det trygge, barnevennlige og velorganiserte Rykkinn hun kjenner i dag.

Man kan si at fortellingen om Rykkinn som en velorganisert forstad representerer det intervjupersonene ønsker at bostedet skal være. Delvis mener de også, på ulike måter, at Rykkinn er slik. De positive kvalitetene som trekkes frem, som er presentert i kapittel 6, kan dermed forstås som en del av denne fortellingen.

7.1.2 Den belastede drabantbyen

Fortellingen om Rykkinn som en sosialt belastet drabantby kan spores tilbake til årene etter planleggingen og utbyggingen av boligområdet. Slik det går frem av sitatet i kapittel 1, ”vokste alle barna opp på en gang”, slik at et hardt ungdomsmiljø etter hvert utviklet seg. Fortellingen om Rykkinn som en belastet drabantby, kommer spesielt tydelig frem gjennom Nikolaj Frobenius’ roman ”Teori og praksis” (2004). Gjennom romanens hovedperson Nikolaj, skildrer Frobenius 1980-tallets Rykkinn som et sted preget av kriminalitet og store narkotikaproblemer. Han er i tillegg svært opptatt av Rykkinnns status som drabantby, noe som gjør det mulig for ham å sette Rykkinn inn i en større sammenheng. Gjennom hele boken kan man spore Frobenius’ både uttalte og underliggende kritikk og angrep på det han kaller den sosialdemokratiske enhetstanken, som han mener lå til grunn for planleggingen av drabantbyene, og dens mål om å oppheve de sosiale forskjellene.

Så godt som samtlige intervjupersoner forteller at de opplever Rykkinn som et godt sted å bo. Flere av de jeg snakket med hadde imidlertid en tendens til å komme inn på de mer negative sidene ved Rykkinn og Rykkinnns historie ganske tidlig i intervjuene, uten at spørsmålene mine på noen måte impliserte dette. Noen ganger kunne det til og med oppleves

som om de forventet at det var Rykkinn problematiske sider jeg var interessert i, og slik sett valgte å komme meg i forkjøpet. Jeg fant dette interessant, da det jo innebærer at på tross av at Rykkinn oppleves som et godt bosted, er myten om Rykkinn som en belastet drabantby noe de i stor grad forholder seg til.

Flere av intervjupersonene var født og oppvokst i Bærum kommune. Disse hadde da naturligvis hatt ulik grad av kjennskap til Rykkinn før de flyttet dit selv. Signe, som er oppvokst et annet sted i Bærum, fortalte at da hun var liten og ønsket å begynne på danseskole, ble planene skrinlagt på grunn av at danseskolen lå på Rykkinn. Moren til venninnen hennes, som ifølge Signe var ”litt fin på det”, mente det var uaktuelt, noe Signe mener hadde sammenheng med Rykkinn negative omdømme. Agnes, som også er oppvokst et annet sted i Bærum, forteller om hvordan hun selv hadde mange fordommer i forhold til Rykkinn før hun flyttet dit med mann og barn, for snart tjue år siden:

Agnes: Av og til tok mamma og jeg bussen opp hit da, for mamma gikk hos en frisør på KI-senteret. For meg var det helt sånn eksotisk å komme til et sånt annet sted på en måte, for på den tiden så var det jo liksom narkomane som satt utenfor KI-senteret. Dessuten var det det at du på en måte var flasket opp med, ikke av mamma da, jeg vet ikke helt hvor den holdningen kom fra, men på Rykkinn der var det jo helt forferdelig, bare narkomane og det var jo veldig mye tull her oppe. Så jeg var fast bestemt på at på Rykkinn, der skulle jeg i hvertfall ikke ikke flytte. Jeg husker jeg sa det til mannen min, for han ville jo gjerne på visning hit, ”hvis du vil at dattera vår skal vokse opp til å bli en narkoman, så er det helt greit!”.

Agnes forteller videre at hun er svært glad for at de valgte Rykkinn som bosted og at de alltid har trivdes godt. Ved å fortelle om hvordan sønnen opplevde å gå på en skole i Bærum som er kjent for å tiltrekke seg elever fra høystatusområdene i kommunen, viser hun imidlertid hvordan fordommene er levende blant folk også i dag:

Agnes: Han gikk sammen med mange som kom fra Blommenholm og Høvik, altså de bedre områdene. [...] Han opplevde at folk sa helt seriøst til han ”bor du på Rykkinn, og stakkars deg!”. Ikke det at det var noe problem, du blir absolutt ikke sett ned på, men samtidig, i et sånt type miljø, så kunne han ikke konkurrere med alle de som kom fra enebolig på Stabekk og Bekkestua og Høvik. Så det blir noe annet å komme fra rekkehus på Rykkinn liksom.

Når jeg spør henne hvorfor hun tror det fortsatt er slik, svarer hun at stempelet som Rykkinn har fått, henger igjen fra tiden ”da det var så mange narkomane der”. Hun legger til at selv om det ikke lenger er like tydelig, så er det likevel noe som Rykkinn er kjent for og som setter stedet på kartet. Som det ble pekt på av Tani (2001) i en studie av en bydel i Helsinki, kan et sted endre seg radikalt uten at omdømmet endres deretter. At Rykkinn omdømme ikke lenger stemmer overens med virkeligheten påpekes av flere. Både Jakob, Signe og

Tormod mener de som ikke kjenner Rykkinn, ofte sitter med et feilaktig inntrykk basert på fordommer og en historie som har fått ufortjent mye negativ oppmerksomhet:

Jakob: Jeg tror det er et dårligere omdømme enn vi burde hatt, enn vi hadde fortjent å hatt, ut i fra realiteten ja. Det er jo det som faktisk er omdømme. Den oppfatningen der ute er jo basert på mangel på kunnskap, myter.

Signe: Bor man ikke her, så har man vel det som henger igjen fra sytti og åtti-tallet. Mye fyll og bråk og problemer. Politi som var her stadig vekk. Mye sosiale problemer rett og slett.

Tormod: Hvis du spør alle som bor utenfor Rykkinn så er det dårlig, men hvis du spør de som bor inne på området, så vil du få et annet svar. Det kommer an på hvem du spør.

Flere av intervjupersonene trekker også inn medias rolle i forbindelse med det negative omdømmet. Jakob, som tidligere arbeidet som journalist, mener medias fremstilling av Rykkinn har vært svært negativ. Han retter kritikken spesielt mot lokalavisen Budstikka og mener at de; ”ikke har klart å virkeliggjøre det ansvaret de har som lokalavis og fortelle hvordan det faktisk er”. Han peker på viktigheten av å fortelle hva slags endring som faktisk har skjedd på Rykkinn, idet avisen er med på å forme folks oppfatninger av stedet. Også Reidun sier, på spørsmål om hvordan hun synes media fremstiller Rykkinn, at det har vært en lei tendens til at hvis en person fra Rykkinn har gjort noe galt, så heter det ”Rykkinn-mann”. Skjer det samme derimot et annet sted i Bærum, skrives det som regel ”Bærums-mann”. Hedda synes å reagere på noe av det samme som Reidun. På spørsmål om hvordan hun tenker Rykkinn fremstilles i media svarer hun:

Hedda: Ja, der er det verre. Hvis det er noe, sånn som med det drapet [referer til en hendelse på Rykkinn sommeren 2008, hvor en 18 år gammel gutt stakk ned og drepte kameraten sin]. Jeg husker det sto Rykkinn med store bokstaver, først. Og så så man jo at det var et drap. [...] Da husker jeg at jeg tenkte, hvorfor er Rykkinn overskriften – det er jo et drap?

Intervjuer: Hvorfor tror du det var slik?

Hedda: Det var kanskje på grunn av en oppfatning om at det var et belastet område da. Sannsynligvis. [...] Men hvorvidt det er så mange saker fra Rykkinn sånn i forhold til mange andre steder, det vet jeg ikke.

Intervjuer: Tenker du at hvis det hadde skjedd på Bekkestua, så ville det ikke stått så tydelig at det var Bekkestua som var stedet?

Hedda: Nei, jeg tror kanskje ikke det. Men det har jo skjedd masse på Bekkestua også.

At mange utenforstående forbinder Rykkinn med sosiale problemer, høy innvanderandel og blokkbebyggelse, er noe som ofte nevnes. Flere av intervjupersonene har i tillegg møtt på holdninger og uttalelser med rot i myten om Rykkinn som en belastet drabantby. Slik Røe (2009) påpeker, er ikke beboere upåvirket av hva som sies og skrives om stedet de bor på. Representasjoner av Rykkinn, i form av bøker som Frobenius’ ”Teori og praksis”, TV-innslag som Eias ”Fakta om Rykkinn”, og utenforståendes uttalelser, kan ha betydning for

hvordan innbyggerne føler identitet, tilhørighet og eventuelt stolthet i forhold til bostedet sitt. At myten om Rykkinn som en belastet drabantby er noe intervjupersonene forholder seg til, mener jeg går frem av måten de engasjerer seg i dette temaet på. Som nevnt var de negative forestillingene knyttet til Rykkinn et forhold flere av intervjupersonene uoppfordret trakk inn i intervjuet. *Hvordan* de imidlertid forholder seg til det å bo på et sted det knytter seg visse myter og forestillinger til, med tanke på identifikasjon og tilhørighet til bostedet, vil jeg diskutere videre i dette kapitlet.

7.2 Identifikasjon mot "de andre"

Å identifisere seg med visse mennesker og visse steder innebærer samtidig at det finnes andre mennesker og steder man *ikke* identifiserer seg med. På den ene siden skaper man et fellesskap rundt et "vi". På den andre siden skapes det en avstand til "de andre" og steder som er forbundet med disse. Nedenfor ønsker jeg å vise hvordan intervjupersonene synes å identifisere seg "mot" to kategorier av steder, nemlig områder i Bærum karakterisert av høy sosial status, og drabantbyene øst for Oslo.

7.2.1 Mot Bærum

Rykkinn har, på grunn av en del blokkbebyggelse og store antall mindre leiligheter, samt en betydelig andel kommunale boliger, gjennom årene blitt oppfattet som et boligområde med lavere sosioøkonomisk status sammenlignet med andre områder i Bærum. Under intervjuene ble det derfor flere ganger pekt på at Rykkinn, til tross for sin beliggenhet ikke anses som et typisk "vestkant-sted". Begrepene øst- og vestkant henger trolig sammen med de historiske forestillingene knyttet til de ulike områdene rundt hovedstaden. Myhre (2008) skriver i artikkelen "Urbanisering i Oslos periferi" om hvordan det fra begynnelsen av 1900-tallet begynte å avtegne seg et interessant sosialt mønster i forstadsbebyggelsen. Han peker på hvordan forstedene i vest kunne oppfattes som en sosial forlengelse av vestkanten, mens i øst var den en sosial forlengelse av østkanten. I Bourdieus (1995) terminologi kan man si at vestkanten var forbundet med høyere kulturell og økonomisk kapital, sammenlignet med områdene i øst. Myhre (2008) peker i tillegg på Bekkelaget og Nordstrand sørøst i Oslo og omtaler disse områdene som den "alternative vestkanten". Trolig sikter han her til hvordan områdenes geografiske plassering avviker noe fra det tradisjonelle mønsteret.

Flere av intervjupersonene var inne på betegnelse øst- og vestkant og pekte på hvordan også Rykkinn på mange måter representerer et brudd med de tradisjonelle oppfatningene om hva som ligger hvor. Reidun fremhever blant annet hvordan østkanten og vestkanten i Bærum ikke følger de folkelige forestillingene: ”Det er den eneste plassen i verden hvor vestkanten er den minst fine å bo på”. Også Agnes overfører betegnelse til Bærum kommune idet hun uttaler at; ”geografisk sett så er jo Rykkinn vest, og Stabekk og de bra boligområdene øst, men folkelig sett så er det omvendt”. Både Agnes og Reidun kan her sies å trekke på en stedsforståelse som rommer flere av perspektivene beskrevet i kapittel 2. Med ”geografisk sett” referer Agnes til Rykkinn eksakte beliggenhet, hun stedfester Rykkinn – som her er å forstå som en location. Med ”folkelig sett” refereres det imidlertid til hvordan Rykkinn som sted oppfattes av andre, samt hvordan oppfatningene ikke synes å samsvare med den klassiske forestillingen eller myten om hva øst- og vestkanten representerer. En slik stedsforståelse kan ses i sammenheng med den relasjonelle tilnærmingen til sted, som fremholder at det er mangfoldet av sosiale relasjoner og møtene mellom disse som skaper steder og gir det dets særpreg. Interaksjonen mellom ulike mennesker på ulike steder er slik sett med på å skape de ulike forestillingene og stedsmytene som til enhver tid eksisterer, og dermed også forestillingen om Rykkinn som en liten ”østkant på vestkanten”.

Ifølge intervjupersonenes fortellinger defineres Rykkinn ut i fra det van der Burgt (2006:49) kaller en ”indirekte erfaring”, det vil si forestillinger som formidles av media og/eller innbyggere fra andre boligområder. Som det går frem av kapittel 6, er intervjupersonene opptatt av Rykkinn som et godt sted å bo. De opplever det negative omdømmet som ufortjent med tanke på dagens situasjon, og mener at forestillingene er basert på myter og mangel på kunnskap. Ifølge Mazanti (2001) kan en slik opplevelse av ufortjent omdømme få konsekvenser blant beboerne i form av å være positivt identitetsskapende. Gjennom en studie av den belastede forstaden Avedøre Stationsby i Danmark, viser hun hvordan omverdenens negative oppfatninger av stasjonsbyen er med på å skape en felles identitet blant beboerne som man kan si blir skapt på tross av, eller i kraft av disse oppfatningene. Mazanti skriver; ”beboernes fælles positive opfattelse af hele byen er skabt i kraft af det som Avedøre Stationsby ikke er for beboerne: Socialt belastet” (2001:181). På denne måten er det nettopp det som stasjonsbyen er forskjellig fra, som blir identitets- og betydningsskapende.

I Rykkinn tilfelle kan man kanskje også føye til et annet forhold som kan sies å virke inn på konstruksjonen av en kollektiv identitet, skapt i kraft av, eller på tross av en status som

problemområde, nemlig Rykkinn's lokalisering i Bærum. Mens beboerne i Avedøre Stationsby hadde en felles opplevelse av å ikke kjenne seg igjen i omverdenens negative oppfatninger av deres bosted, synes intervjupersonene på Rykkinn å dele idéen om at deres bosted i tillegg representerer noe kvalitativt forskjellig fra de omkringliggende områdene. Intervjupersonenes utsagn i kapittel 6.3 illustrerer hvordan Rykkinn's belastede omdømme kan frembringe en rekke positive verdier i form av en frihet og folkelighet som intervjupersonene mener ikke finnes i det typiske Bærum. På denne måten vil derfor både de negative oppfatningene utenfra (som de ikke kjenner seg igjen i), samt kontrasten til resten av Bærum (som de mener bærer preg av konformitet og statusjag), kunne være identitets- og betydningsskapende.

En måte å forstå hvordan ulike intervjupersoner konstruerer og håndterer kontrasten mellom Rykkinn og resten av Bærum, er Rose' (1995) perspektiv om "den andre", eller det å identifisere seg *mot* noe. Sammenlignet med høystatusområdenes "sosiale jåleri" oppleves Rykkinn, ifølge intervjupersonene, som et "ned på jorda" og folkelig sted. Myten om Rykkinn som en belastet drabantby utgjør på denne måten en motvekt til myten om Bærum som et snobbete sted. Flere av intervjupersonenes utsagn impliserer at det faktisk er de negative mytene om Rykkinn som, kontrastert mot resten av Bærum, gjør at det oppleves som befriende å bo der.

Intervjupersonenes måte å snu Rykkinn's negative image om til noe positivt de kan identifisere seg med, kan imidlertid også tolkes som et forsøk på det Savage et al (2005) beskriver som et ønske om å fremstille bostedet sitt i et så godt lys som mulig. Det er med andre ord ikke sikkert at en kontrast ville blitt fremhevet hvis Rykkinn ikke var forbundet med et noe negativt omdømme i utgangspunktet. Med begrepet "valgt tilhørighet" er Savage et al. opptatt av hvordan mennesker knytter seg til steder uavhengig av botid. Om man føler at stedet samsvarer med egen biografi og den historien man skaper, samt ønsker å kommunisere rundt sitt liv, så velger man også en stedstilhørighet.

En av intervjupersonene, Tormod, som har bodd flere steder i Bærum og flyttet fra Sandvika til Rykkinn for noen år siden, trekker frem Rykkinn's rykte og peker på hvordan det bidrar til at stedet ikke anses som like attraktivt som andre steder i kommunen. En opptatthet av adresse (bort)forklarer han imidlertid som et typisk Bærumsfenomen:

Tormod: Før var Sandvika og postnummer 1300 veldig attraktivt. Sandvika. Det var viktig å bo i 1300. Sosial status. Jeg visste ikke om det og vi bodde på 1300 Sandvika og så fikk jeg høre at det var visstnok veldig viktig da. [...] Jeg tror det er et Bærumsfenomen at folk er opptatt av sånne steder. Derfor rammer det [Rykkinnns rykte] ganske hardt i Bærum tror jeg, for folk er veldig opptatt av sånne ting. Det er en høyre-kommune. Det er veldig viktig da, at du har riktig adresse, at du bor på rett sted og at det skal se sånn og sånn ut tror jeg. For mange.

Med utgangspunkt i begrepet om valgt tilhørighet, kan Tormods utsagn blant annet tolkes som et forsvar av egen flytting til Rykkinn. Å bo på Rykkinn er bare problematisk for de som eventuelt måtte identifisere seg med ”Bærumsfenomenet”, det vil si å være svært opptatt av sosial status og adresser, noe han selv tar avstand fra. På denne måten vil Rykkinnns rykte heller ikke ramme ham og hans historie.

Tormod knytter blant annet statusjag og opptatthet av adresse til det faktum at Bærum er kjent for å ha en sterk partipolitisk tilknytning til Høyre. Dette er også noe som trekkes frem av Myhre (1982). I sitt verk om Asker og Bærums historie peker han på hvordan hovedtendensen blant Bærums velgere etter krigen gikk mot en klar favorisering av de borgerlige partiene, og da særlig Høyre. At Bærum ikke sjelden ble trukket frem som en ”overklasse-kommune” og oppfattet som et ytterpunkt på en skala av norske lokalsamfunn, var noe som ifølge Myhre også bar med seg konsekvenser i form av en motvilje mot miljøet, kanskje også iblandet misunnelse. Han peker videre på hvordan bæringer som stilte svakt økonomisk og sosialt, opplevde en tilleggsulempe idet den sosioøkonomiske avstanden til folk på solsiden var tydeligere enn andre steder. Dette synes også å være Tormods argument idet han hevder at Rykkinnns rykte rammer ganske hardt i Bærum.

Ifølge Myhre (1982) hadde Høyre mot slutten av 1970-tallet spesielt stor oppslutning i de gamle villastrøkene som Jar, Høvik og Snarøya, mens områdene Dønski og Gommerud (som inkluderer Rykkinn) dannet unntaket, med betydelig lavere Høyre-andeler. Uten å vite hvordan valgresultater og partipolitisk oppslutning fordeler seg blant områdene i Bærum i dag, er dette et interessant perspektiv i lys av enkelte av intervjupersonenes utsagn. I likhet med Tormod beskrevet ovenfor, er også Reidun opptatt av politisk ståsted. Hun knytter dette til bosted idet hun spøkefullt referer til Rykkinn som Bærums politiske alibi:

Intervjuer: Passer Rykkinn med din livssfase, livsstil, oppfatninger og verdier?

Reidun: Jeg tror det. Det er litt sånn midt på stigen. Du vet man har sine greier da. Det handler jo litt om politikk og , hvor man føler seg komfortabel hen. Vi er, i hvertfall jeg da, et stykke ut på venstresida. Så det er nok ikke alle plasser jeg hadde vært komfortabel med å bo.

Intervjuer: Ja, Bærum kan man vel si er ganske blått?

Reidun: Ja, det er det, men Rykkinn er alibiet, ikke sant. [ler]

Intervjuer: Ja, du tenker det?

Reidun: Ja, jeg tenker litt det. Selv om ordføreren bor borti veien her. Jeg tenker litt det.

Intervjuer: På hvilken måte?

Reidun: Nei, altså, det kan jo ha noe med dette ryktet som jeg ikke slutter å snakke om. Altså, hvor er det fint å bo i Bærum? Det er den eneste plassen i verden hvor vestkanten er den minst fine å bo på. Det er jo et paradoks på en måte. Sånn sett passer det meg egentlig greit å bo her. Det er folk med beina på jorda.

Reidun synes å uttrykke en bevissthet rundt stedet hun bor på, samt ha en mening om at Rykkinn representerer verdier som er i tråd med hennes egne. I lys av begrepet om valgt tilhørighet kan man tolke Reiduns utsagn som et uttrykk for at hennes stedstilhørighet er tett knyttet til hvordan hun føler bostedet samsvarer med sin egen biografiske historie, holdninger og verdier. Selv om hun anser Rykkinn som ”den minst fine [plassen] å bo på”, mener hun i likhet med flere av de andre intervjupersonene at dette bidrar til en avslappet atmosfære hvor folk har beina plantet på jorda.

7.2.2 Mot drabantbyene

Utover at Rykkinn er å betegne som et bosted, kan det også settes inn i en større kontekst av steder som i den planfaglige og offentlige debatt har blitt kjent for og kategorisert som drabantbyer. Med utgangspunkt i Hansen og Brattbakks (2005) definisjon kan Rykkinn betegnes som en drabantby. Rykkinn har i mange sammenhenger også blitt omtalt som dette, i form av ”Bærums drabantby”, ”vestkantens drabantby” osv. Både Eia og Frobenius bruker betegnelsen drabantby i sine fremstillinger av stedet. I TV-innslaget ”Fakta om Rykkinn” beskriver Eia Rykkinn innledningsvis som; ”en såkalt drabantby like utenfor Oslo”. I Frobenius’ ”Teori og praksis” fungerer *drabantbyen Rykkinn* både som setting og tematisk utgangspunkt for den historien som utspiller seg. Å definere Rykkinn som det ene eller det andre, er imidlertid ikke et mål i denne oppgaven. Intervjupersonenes assosiasjoner og reaksjoner knyttet til ulike steder, samt kategorier av steder kan gi verdifull informasjon om hvordan de oppfatter sitt eget bosted.

Enkelte fant forstadsbetegnelsen relevant og tok den uproblematisk med seg i den videre samtalen. Andre protesterte imidlertid sterkt, og mente at verken forstad- eller drabantby-betegnelsen hadde noe med Rykkinn å gjøre. Flere av intervjupersonene assosierte forstad først og fremst med blokkbebyggelse og sosiale problemer. Både drabantby og forstad representerte for flere en kategori hvor de negative sidene dominerte fullstendig. For Turid er forstad og drabantby forbundet med fremmedgjøring og isolasjon. Hun velger å kalle

Rykkinn et boområde, og fremholder at Rykkinn har mange flere tilbud og muligheter enn steder i Groruddalen, som hun oppfatter som typiske forsteder. Jakob forbinder forstad med ”en del folk og en del sosial uro”. Han vil ikke kalle Rykkinn for noen forstad blant annet fordi ”i en klassisk forstad så kjenner ikke folk hverandre så veldig godt”. Både Turid og Jakob oppfatter dermed forstaden som et sted hvor de sosiale båndene ikke er så sterke. Jakob er blant annet svært uenig med de som tidligere har kalt Rykkinn en drabantby:

Jakob: Jeg synes ikke Rykkinn er noen drabantby, det er et tettsted. Det er et uavhengig tettsted. Langt mer enn en drabantby. Jeg mener det er en feil betegnelse faktisk. Jeg kjenner godt til Groruddalen, og det er jo noe helt annet. Det er en svær vei som går rett igjennom og er en del av Oslo. Men Rykkinn er ikke en del av Oslo. Rykkinn er et sted i Bærum på lik linje med alle de andre. Eller som Asker.

Jakob vender tilbake til dette temaet mot slutten av intervjuet på spørsmål om det er noen spesielle ting han er opptatt av med tanke på Rykkinn's utvikling i fremtiden. Han peker på hvordan Rykkinn, sammenlignet med typiske drabantbyer, har et helt annet utgangspunkt for å håndtere det han anser som den største utfordringen i fremtiden, nemlig integrering:

Jakob: Og i kraft av at det er et sted og ikke en drabantby, så har det større muligheter for å lykkes i å bygge opp en masse positive ting enn en drabantby. Enn på Romsås for eksempel. Det sosiale nettverket og mulighetene er nok langt større enn de er i en typisk drabantby. For du har alle de sosiale arenaene og alt de trenger DER. Du må ikke dra inn til Oslo. Så jeg tror at mulighetene er gode ja, for at det [Rykkinn] skal bli et enda bedre sted å bo på. Absolutt.

Jakob synes å være opptatt av hvordan Rykkinn's organisering og sosiale liv ikke samsvarer med den oppfatningen han har av drabantby- og forstadspreget i Groruddalen. Han trekker også frem tilknytningen til Oslo, og mener at Rykkinn fremstår som et mer *selvstendig* sted sammenlignet med hva han mener en drabantby gjør. Reidun, som bor i enebolig på Berger, peker på hvordan Rykkinn har ”en blanding av boliger”, som står i kontrast til ”en haug med blokker, store blokker” som hun forbinder med drabantbyer. Når jeg nevner at Frobenius kaller Rykkinn en drabantby, svarer hun ”Det ville han nok. Jeg klarer ikke det heller, for i mitt hode er det litt negativt, og det kan ikke jeg klare å tenke om mitt eget liv”. De negative assosiasjonene hun har til drabantbyen gjør det derfor vanskelig å bruke denne betegnelsen om Rykkinn.

På samme måte som med høystatusområdene i Bærum, kan også reaksjonene knyttet til drabantbybetegnelsen tolkes som en identifikasjon *mot* drabantbyen slik den oppfattes av intervjupersonene. Avvisningen av drabantbybegrepet kan kanskje også handle om et ønske

om unnslippe de negative mytene og assosiasjonene knyttet til fortellingen eller myten om Rykkinn som en sosialt belastet drabantby.

7.2.3 Kategorier av steder

Med utgangspunkt i intervjupersonenes fortellinger kan det virke som om de på den ene siden ønsker å ta avstand fra det de anser som det typiske Bærum. På den andre siden ønsker de heller ikke at Rykkinn skal knyttes til drabantbybetegnelsen og de negative assosiasjonene de har til drabantbyen. Ifølge Thuen (2003) blir steder ofte trukket inn i diskurser om kategori-tilhørighet. Slike diskurser handler om hva det er som gjør stedet likt med og forskjellig fra andre kategorier av steder. Flere av intervjupersonene synes gjennom sine beskrivelser å plassere Rykkinn et sted midt i mellom det de oppfatter som to kategorier av steder, henholdsvis villaområdene i Bærum og drabantbyene øst for Oslo.

At selve betegnelsen *drabantby* vekker såpass sterke reaksjoner blant flere av intervjupersonene, viser hvor ladet og fylt av mening denne betegnelsen er. Som nevnt i kapittel 3 har drabantbyene en særegen historie i norsk sammenheng. Ofte er det kritikken mot drabantbyene, fremfor alt annet, som har satt seg i folks minne. Drabantbyer oppfattes gjerne som det Shields (1991) kaller marginale og perifere i kulturelle systemer hvor steder rangeres i forhold til hverandre. Drabantbyene synes for intervjupersonene å fremstå som boligområder preget av ensidig blokkbebyggelse og manglende sosialt fellesskap. De refererer til Groruddalen og Oslo øst, og mener at betegnelsen ikke samsvarer med slik de oppfatter sitt eget bosted. For flere av intervjupersonene fremstår derfor tanken om å bo i en drabantby som problematisk.

Med bakgrunn i Shields (1991) ideer om hvordan steder inngår i kulturelle systemer eller hierarkier, ser intervjupersonene ut til å rangere Rykkinn som et *bedre* sted å bo enn drabantbyene. Flere er imidlertid også bevisst på at de ikke ønsker å bo i det som gjerne oppfattes som svært velstående strøk i Bærum. Områdene det refereres til karakteriseres av villaer og eneboliger som, sammenlignet med Rykkinn, ligger nærmere Harris og Larkhams (1999) beskrivelse av det amerikanske suburbia. Denne typen forsteder bærer gjerne preg av et mer desentralisert bosettingsmønster, med andre ord en mye lavere tetthet enn hva som er tilfelle på Rykkinn. På spørsmål om hva hun forbinder med forstaden og forstadsliv generelt, assosierer Agnes, til forskjell fra de andre intervjupersonene, i denne retningen:

Agnes: Holdt på å si Wisteria Lane jeg [ler], men det er det første som detter ned. Jeg ser for meg et litt sånn snobbete flott område. For meg er forstad amerikansk forstad. Selv om dette kanskje er det, så tenker jeg ikke på Rykkinn som en forstad egentlig. Da tenker jeg på sånne amerikanske filmer.

Hennes første tanke går i retning Wisteria Lane, en gate og setting for handlingen i den amerikanske TV-serien "Frusterte Fruer" ("Desperate Housewives"). Serien følger en gruppe kvinner som lever sine tilsynelatende harmoniske liv i forstaden, mens det bak fasadene skjuler seg en rekke mørke hemmeligheter. Serien kan sies å spille nokså overdrevent på det stereotypiske bildet av det middelklassebaserte amerikanske suburbia. For Agnes blir avstanden mellom Wisteria Lane og Rykkinn imidlertid for stor til at hun velger å karakterisere hjemstedet sitt som en forstad. Hun er allikevel åpen for andre tolkninger, og klar over hvilket innhold hun selv legger i begrepet.

På spørsmål om hva en forstad er mer generelt, bar svarene ofte preg av det jeg tidligere har beskrevet som stereotypier; fremmedgjorte drabantbyer eller velstående villastrøk. Intervjupersonenes umiddelbare assosiasjoner er med på å illustrere hvor sterke mytene rundt forstads- (og drabantby) begrepet er, også i dag. At "forstaden Rykkinn" gav liten gjenklang blant intervjupersonene tror jeg handler mer om hvilke assosiasjoner de har til forstads- og drabantbybetegnelsene, enn til Rykkinn som sted. Da jeg spurte intervjupersonene hva de selv velger å kalle Rykkinn, fikk jeg blant annet svar som sted, tettsted, boligfelt og boligområde. Disse har gjerne mer nøytrale assosiasjoner sammenlignet med forstad- og drabantbybetegnelsene.

7.3 Stedsbaserte identifikasjonsprosesser

Som det går frem av teksten ovenfor, kan intervjupersonenes fortellinger tolkes som et ønske om å plassere og definere Rykkinn ut i fra egne oppfatninger av andre steder. Vektleggingen av verdier, holdninger og (manglende) sosiale relasjoner i Bærums høystatusområder, samt drabantbyene i Oslo øst, viser hvordan steder konstrueres med utgangspunkt i oppfatninger av *menneskene* som bor der. Sammenhengen mellom sted og identitet kommer også klart frem idet intervjupersonene vektlegger visse egenskaper og kjennetegn ved Rykkinn de ønsker å identifisere seg med, mens de avviser andre. I dette avsnittet ønsker jeg imidlertid å gå litt nærmere inn på hvordan slike stedskonstruksjoner kan forstås, på bakgrunn av hva som karakteriserer de ulike intervjupersonenes identifikasjon med og tilhørighet til Rykkinn.

Ifølge Røe (2009) innebærer konstruksjonen av sted en tilknytning til både de materielle, symbolske og sosiale sidene ved stedet. Han peker videre på at konstruksjonen av en stedsidentifikasjon vil bygge på sosial og kulturell kapital, men at dette vil variere avhengig av den enkelte beboer/innflytter. Begrepene om ulike typer av kapital bygger, som nevnt, på Bourdieus (1995, 1996, 1997) teori om smak, livsstil og sosiale klasser.

7.3.1 – basert på kulturell kapital

De av intervjupersonene som trekker frem og identifiserer seg med Rykkinn som et folkelig og upretensiøst sted, synes å dele en stedsidentifikasjon basert på kulturell kapital. Søkelyset her er rettet mot bestemte holdninger og verdier, for eksempel politisk ståsted, forhold som kan sies å ha med kulturell bakgrunn å gjøre. Jakob, slik det går frem av kapittel 6.3, forteller at han ikke ville trivdes med å bo i den fine delen av Bærum der han mener folk viser seg frem gjennom biler og hus. Gjennom beskrivelser som folkelig, allminnelig og mangfoldig, synes Rykkinn derimot å representere et sett kulturelle verdier og holdninger som han ønsker å identifisere seg med. Jakobs utsagn kan også tolkes som et uttrykk for en bostedspreferanse hvor den kulturelle kapitalen (i form av spesifikke verdier og holdninger) anses som viktigere enn den økonomiske (i form av materielle goder). Som han sier; ”Selv om jeg hadde hatt ti millioner, så hadde jeg ikke kjøpt meg bolig der”.

Røe (2009) peker på at i en identifikasjonsprosess som er basert på kulturell kapital, vil opplevelsen av tilhørighet handle om hvorvidt stedet har en karakter, eller et image man ønsker å assosieres med. Signe, som det refereres til i kapittel 6.3, forteller at hun opplever det som befriende å bo på Rykkinn. Som hun sier; ”På Rykkinn kan man få lov til å være litt harry liksom”. På spørsmål om hvorfor hun tror det er slik, viser hun blant annet til Rykkinns rykte og mener at man kan tillate seg litt mer når man bor på Rykkinn sammenlignet med andre, mer konforme områder i Bærum. Spesielt interessant i Signes tilfelle er hvordan hun beskriver Rykkinn som et sted hvor man ikke trenger å pynte seg når man skal ut å handle. Hun viser til andre steder i Bærum hvor man ”kler seg liksom opp for å vise hvem man er”. Elises utsagn i samme kapittel handler om noe av det samme. Hun forteller at hun er glad for å slippe det kjøpepresset hun mener preger mange andre områder i Bærum. Ifølge Røe (2009) er diskurser rundt forstaden av betydning for dannelsen og reproduksjonen av normer for hverdagslivet i forstedene. Signes utsagn om at ”man kan tillate seg litt mer når man kommer fra Rykkinn”, kan slik sett tolkes som et uttrykk for noen stedsbaserte praksiser. Diskursen,

eller forestillingene knyttet til Rykkinn som et sted som er forskjellig fra andre områder i Bærum, kan derfor ha betydning for Signe og Elises identifikasjon med stedet, i den forstand at de bidrar til å skape noen stedsbaserte holdninger og praksiser de opplever som positivt.

7.3.2 – basert på sosial kapital

Den kulturelle kapitalen synes imidlertid ikke å fremstå som den viktigste identitetskonstruerende faktoren for Gro, som flyttet til Rykkinn med nyetablert familie i 2006. Hennes identifikasjon med bostedet ser i større grad ut til å henge sammen med ulike typer av sosial kapital, i form av et sosial nettverk, barselgruppe, lekekamerater for barna og naboer som bryr seg. I en identifikasjonsprosess hvor den sosiale kapitalen er viktig, vil opplevelsen av tilhørighet og identifikasjon med boområdet, ifølge Røe (2009), særlig ha sammenheng med hvor mange gode relasjoner man har til andre som bor der. Gro kan imidlertid sies å ha et noe pragmatisk forhold til bostedet. Hun forteller at valget om å flytte til Rykkinn ble gjort nokså tilfeldig og at hun ikke nødvendigvis ser for seg å bo på Rykkinn i mange år fremover. Slik Gro fremstiller det, fremstår valget av Rykkinn som et midlertidig skritt på veien mot drømmen om og kjøpe enebolig med tid og stunder. Som hun sier; ”vi holder liksom på å bygge oss oppover”. Slik sett sammenfaller Gros fortelling nokså godt med Savage et al. (2005) teori om ”valgt tilhørighet”. Ifølge Savage et al. er det gjerne de som har en formening om hvorfor de bor der de bor, samt som kan relatere bostedet til de valg man har tatt og de omstendigheter man er under, som føler seg mest ”hjemme”.

Ifølge Røe (2009) kan den sosiale kapitalen være til stede før man flytter til området, fordi man kjenner mennesker som bor der fra før, eller fordi man har vokst opp i området selv og besitter en slags biografisk sosial kapital man kan trekke på om nødvendig. Den sosiale kapitalen kan også vokse med økende botid. Denne typen kapital er ikke alltid like enkel å opparbeide seg. Agnes vektlegger, i likhet med Gro, hvordan hennes tilknytning til Rykkinn i stor grad har gått gjennom barna:

Agnes: Det er helt klart gjennom barna jeg har fått den sosiale plattformen å stå på. Uten det så tror jeg nok at jeg hadde syntes det hadde vært ganske trist å bo her, for da finnes det jo ingenting her. Da må du ha bodd her fra før av eller hatt noen tilknytning tror jeg. For det er nok et sted som er veldig greit å flytte til når du har barn eller har vokst opp her, ellers kan du nok komme til å bli veldig utafør da. Og at det da føles sånn langt utpå landet selv om det egentlig ikke er det.

Agnes har imidlertid bodd på Rykkinn i nesten 20 år og har ingen planer om å flytte. Hun gir uttrykk for at hun i dag er svært involvert i det sosiale livet i nabolaget og på Rykkinn. Faktisk så involvert at hun, i en humoristisk tone, forteller at hun av og til handler på Kolsås for å ”slippe unna” venner og bekjente hvis hun er sliten.

Andre som Ameneh, som bor i Bjørnebærstien med mann og to barn, har et ønske om å komme ”innenfor” det sosiale livet på Rykkinn, men opplever det som vanskelig. I kapittel 6.1.2 forteller hun om hvordan hun savner å i det minste kunne hilse på naboene i oppgangen. Når jeg spør om hun identifiserer seg med livet på Rykkinn svarer hun:

Ameneh: Nei, det gjør jeg ikke, i med at jeg ikke har kontakt med noen av de, ikke sant. Da føler jeg meg sånn utafor. Her bor jeg bare. Ferdig med det.

Ifølge Ameneh er det den manglende kontakten med andre mennesker i nabolaget som gjør at hun ikke føler noen identifikasjon med livet på Rykkinn. Hun mangler med andre ord den sosiale kapitalen som skal til for å kunne føle seg ”in place” (Cresswell 2004). Hun forteller at hun følte seg mye mer hjemme der hun bodde før, men at de ikke har mulighet til å flytte tilbake på grunn av de høye boligprisene. Amenehs historie kan sammenlignes med den historien Gro forteller, med tanke på flytting til Rykkinn som et ledd i en boligkarriere. Forskjellen handler imidlertid om Ameneh og Gros ulike utgangspunkt, hvor både den kulturelle, sosiale og økonomiske kapitalen spiller en viktig rolle for deres stedsidentifikasjon.

7.4 Delområder og identifikasjon

Valg av bosted kan tolkes som et signal, ovenfor seg selv og andre, hvilke kjennetegn og karakteristika man ønsker å forbindes med. Flere av intervjupersonene syntes å identifisere seg med Rykkinn som et folkelig og avslappet sted, sammenlignet med områder i Bærum som de mente representerte helt andre verdier. Deres fortellinger gav på mange måter uttrykk for en opplevelse av Rykkinn som et enhetlig sted med en felles identitet. Dette bildet endret seg imidlertid da de ulike delene av Rykkinn ble et tema. Her gav intervjupersonene uttrykk for en annen ”versjon” som ikke kan sies å fremstå like samlet og enhetlig.

7.4.1 Differensiering av boligtyper

Med tanke på at første del av Ammerudrapporten kom ut i 1969, er det naturlig å anta at planleggingen og utbyggingen av Rykkinn et par år etter ble gjort med en viss drabantby-kritikk friskt i minne. Som beskrevet i teorikapitlet ble såkalt ”tett småhusbebyggelse” mer og mer vanlig fra begynnelsen av 70-tallet. Den lave bebyggelsesformen ble vurdert som positivt idet den hindret byspredningen samtidig som den ivaretok kvalitetene forbundet med eneboligen. Mange mente at den også ville skape et godt grunnlag for service og et rikere sosialt miljø. Martens (2000) nevner blant annet Rykkinn som et illustrerende eksempel fra denne perioden i boken “Århundrets norske boligprosjekter”. Den delen av Rykkinn han beskriver ble bygget ut av Selvaagbygg A/S i tidsrommet 1972-74, og består hovedsakelig av lave terrassehus, rekkehus og atriumhus.

Nettopp en variert boligsammensetning blir av Hansen (1999) vurdert som en av flere faktorer som bidro til at drabantbyene i Norge ikke ble rammet av sosiale problemer i samme grad som andre europeiske land. Dette fordi en variert boligsammensetning kan være med på å påvirke beboersammensetningen slik at både ressurssterke og ressurssvake bor i samme område. I likhet med Hansen, peker også Törnquist (2001) på betydningen av en blanding eller differensiering av ulike boligtyper, da villa- og rekkehusboliger som oftest har en betydelig lavere gjennomtrekk, noe som kan føre til økt stabilitet for et helt boligområde. Stabiliteten fremmes også dersom muligheten for å gjøre en boligkarriere innen samme område er til stede. Ulike boligtyper er i tillegg med på å tiltrekke seg ulike befolkningsgrupper både av tvang og valg.

Törnquist (2001) har gjort en studie av utviklingen i og organiseringen av tre forsteder i Sverige. Alle de tre forstedene ble bygget under det som i Sverige ble kalt ”miljonprogrammet”, en storstilt boligsatsning hvor ambisjonene var å bygge en million leiligheter i perioden 1965-1974 for å løse den akutte boligkrisen som oppsto i denne perioden. Flere av disse boligområdene har i ettertid blitt ansett som bolig- og velferdspolitiske feilslag, hvilket Törnquists tre forsteder er eksempler på. I studien stiller han blant annet spørsmålet om hvilken betydning fysisk miljø, befolkning osv. har hatt for den sosiale organiseringen i disse områdene. I Hammarkullen, som er ett av de tre boligområdene, har et forholdsvis stort antall småhusleiligheter hatt stor betydning for den sosiale organiseringen. Dette på grunn av at de ressurssterke har tatt et ansvar for hele området. Törnquist peker på at risikoen med en slik

differensiering er at de mest ressurssterke velger å distansere seg – å trekke seg ut av lokalmiljøet. Faren for dette er, ifølge Törnquist, enda større dersom småhusområdene er plassert slik at de lett kan avgrenses fra de omkringliggende områdene.

Intervjupersonene legger vekt på at Rykkinn har vært preget av et nokså stabilt miljø de siste årene, da spesielt i rekkehus- og eneboligområdene, kanskje med unntak av Bjørnebærestien. Enkelte forteller om personer som har valgt å flytte tilbake, andre om hvordan de planlegger å ”rykke opp” til rekkehusområdet, eller kanskje forsøke å kjøpe en enebolig med tid og stunder. Stabilitet og muligheter for å gjøre en boligkarriere er, ifølge flere av intervjupersonene, et trekk ved Rykkinn de verdsetter. Slik Törnquist (2001) påpeker, kan imidlertid en differensiering av boligtyper også være med på å undergrave det sosiale miljøet, en tendens flere av intervjupersonene har pekt på i forbindelse med debatten rundt skolesammenslåingen. At foreldrene i familier som tilhørte Berger skolekrets helst ikke ønsket at barna skulle gå på Gommerud skole som lå noen hundre meter lengre unna handlet, ifølge intervjupersonene, om et ønske om å opprettholde et skille mellom det etablerte eneboligområdet på den ene siden, og blokkområdet og tilhørende høye andel innvandrere og sosialt vanskeligstilte på den andre siden.

I den tidligere nevnte undersøkelsen av bolig- og trivselsforhold på Rykkinn, utført av Fakta A/S, kommer det frem at det også i 1972 eksisterte visse motsetnings- eller spenningsforhold mellom de ulike feltene på området. Ifølge undersøkelsen mente da hver tredje Rykkinnbeboer at de hadde følt eller merket dette. På spørsmål om hva dette motsetnings- eller spenningsforholdet besto i, ble det i all hovedsak henvist til motsetninger mellom Evensen- og Selvaagfeltet. Motsetningene besto i en opplevelse av sosiale skillelinjer, ulik standard og miljø på feltene samt en følelse av at enkelte tror de er bedre enn de andre. Det ble også referert til barna, som laget grenser mellom områdene og kriget seg i mellom. Dette er også interessant i forhold til den nevnte skoledebatten, da Selvaagfeltet faller inn under gamle Berger skolekrets, mens Evensenfeltet tilhører gamle Gommerud skole. De sosiale skillelinjene kan derfor, på bakgrunn av intervjupersonenes fremstilling av situasjonen, se ut til å ha eksistert frem til i dag.

7.4.2 Mikrohierarkier

Som nevnt i kapittel 3.4 bruker van der Burgt (2006) begrepet mikrohierarki for å forklare hvordan beboere håndterer opplevelsen av å bo i et stigmatisert boligområde. Dette for å avlede den negative oppmerksomheten fra seg selv og over på andre grupper i samme område. Selv om Rykkinn ikke kan karakteriseres som et område rammet av alvorlig stigmatisering, er det negative omdømmet og forestillingene knyttet til Rykkinn likevel ikke uten betydning for dem som bor der. Rykkinn's omdømme hadde opprinnelig rot i sosiale problemer, som rusmisbruk og kriminalitet. Disse problemene var i hovedsak forbundet med Bjørnebærstien og de mange kommunale leilighetene der. Begrepet mikrohierarki er derfor interessant med tanke på hvordan intervjupersonene, slik det går frem av kapittel 6.4, omtaler de ulike områdene på Rykkinn. Karsten, som selv ikke bor i Bjørnebærstien, forteller hva han har hørt fra andre om forskjellen mellom Bjørnebærstien og området som på folkemunne kalles ”Øvre Rykkinn”:

Karsten: Jeg har en nabo og hun er veldig opptatt av at på Øvre Rykkinn, der er det så ordentlig og der er det så på stell, mens resten der er det bare skit og lort. Det har vel litt med hennes selvbilde å gjøre, det her med å klamre litt taket. Hun bor ikke nede ved KI-senteret. Det har jeg skjönt er en veldig risiko [ironi i stemmen].

Intervjuer: Hva slags mennesker mener hun bor der?

Karsten: Det er ramp og slamp, kriminelle, de holder det ikke ordentlig rundt seg. Vi ble jo kjent med noen som tidligere hadde bodd i Bjørnebærstien. Av og til når vi spiste frokost sammen kom det noen kommentarer om at i Bjørnebærstien, der var det sånne white-trash som bodde.

Karstens nabo og hennes holdninger kan anses som et eksempel på hvordan man som beboer ønsker å posisjonere seg innen et slikt mikrohierarki. For henne representerer ”Øvre Rykkinn”, som er det området hun selv bor i og identifiserer seg med, det beste og mest ”ordentlige” av alle delområdene på Rykkinn. Bjørnebærstien ønsker hun å holde seg langt unna, ikke bare i fysisk forstand, men også på et mer mentalt plan. Ifølge Karsten kan det forstås som at hun heller ikke ønsker å bli assosiert med de egenskapene hun mener beboerne i Bjørnebærstien kjennetegnes av. Som han påpeker, ”det har vel litt med hennes selvbilde å gjøre, det her med å klamre litt taket”. I sitatet refererer Karsten også til bekjente som tidligere bodde i Bjørnebærstien selv, men som, etter å ha flyttet til et annet område på Rykkinn, rakk ned på Bjørnebærstiens innbyggere ved å kalle dem for ”white-trash”. En slik negativ stempling av tidligere naboer viser hvor viktig det må ha vært for Karstens bekjente å signalisere at de ikke tilhørte den gruppen mennesker de mener karakteriserer Bjørnebærstien.

Ifølge van der Burgt (2006) er dannelsen av mikrohierarkier ofte nettopp et resultat av beboeres ønske om å distansere seg selv fra de problemer eller trekk ved bostedet som stigmatiseringen er rettet mot. Agnes, som bor i rekkehus på det som uformelt kalles ”Øvre Rykkinn”, forteller at hun i stor grad identifiserer seg med området hun bor i, og innrømmer ærlig at hun ville opplevd det som vanskelig å bo i Bjørnebærstien:

Agnes: Man spøker litt på folkemunne, vi som bor på Øvre Rykkinn, vi sier vi har adresse Gommerud når det skjer sånne mediating ikke sant [ler].

Intervjuer: Distansere seg litt?

Agnes: Ja, det er klart at enda jeg kjenner at jeg gjerne vil være for åpenhet og sånn, og inkludering, så kjenner jeg at jeg ikke har så lyst til å bo i Lille Pakistan. Jeg vil bo her oppe.

Ifølge intervjupersonenes utsagn er Bjørnebærstien å betrakte som det minst attraktive nabolaget på Rykkinn. Det plasseres med andre ord helt nederst i hierarkiet over delområder. Deretter følger ”Øvre Rykkinn” med sine rekke- og terrassehus, mens eneboligområdet på ”Bergersiden” troner øverst som det delområdet på Rykkinn med høyest sosial status. Flere av intervjupersonene peker på at inndelingen henger sammen med hva slags boligtype som er representert, noe som igjen henger sammen med sosioøkonomiske forhold. Skillelinjene, slik intervjupersonene oppfatter dem, synes derfor å ha mange fellestrekk med de som ble avdekket av Fakta A/S i 1972.

7.4.3 Sosial og geografisk nærhet

Til forskjell fra situasjonen i 1972 ser det imidlertid ut til at det i dag er en relativt høy andel innvandrere som setter sitt preg på Bjørnebærstien og området som i dag rangeres som det minst attraktive nabolaget. Flere av intervjupersonene refererte, som nevnt i kapittel 6.4, til området nederst i Bjørnebærstien som: ”Lille Pakistan” og ”Lille-Asia”. Elise, som bor i dette området, forteller at selv om hun opplever det som vanskelig å bli kjent med enkelte av naboene på grunn av språk og andre kulturforskjeller, så trives hun veldig godt med å bo der. Hun synes å ha en noe humoristisk tilnærming til situasjonen, idet hun ler og sier: ”Ja, jeg bor jo her da. Sammen med alle utlendingene. Jeg gjør det”. Hun forteller hvordan hun i løpet av de nesten femten årene hun har bodd der, har kommet til et punkt hvor hun av og til ”glemmer” at ikke alle er norske og like som henne selv:

Elise: (...) Jeg må ta meg selv i det mange ganger, for den eldste, hun har jo mest venner som ikke er norske. Inviterer i bursdag og greier og kjøper inn pølser, og ”Å nei! Guri malla, de spiser jo ikke svinekjøtt!”. Men jeg tenker jo aldri på de som utenlandske for de har jo liksom vært her bestandig, de har liksom gått i barnehage sammen, og de er veldig norske. Men de spiser ikke svinekjøtt altså. Så jeg må ta meg i det. Obs, det må jeg passe på ja, og høre med

foreldrene hva vi kan kjøpe inn, så vi får kjøpt pølser til de også. Så veldig mange av de, jeg tenker ikke på at de er utenlandske. Det er like mange norske som jeg på en måte ikke liker kanskje, som du ser på som ramp, eller som du skulle ønske du ikke bodde sånn oppå.

På spørsmål om Rykkinn har noen klar identitet eller karakter, er det nettopp dette som Elise opplever, som gjerne trekkes frem. Ifølge Jakob er innvandrерandelen det folk, spesielt i Bærum, først assosierer når de hører navnet Rykkinn. Den høye andelen innvandrere blir i møte med resten av Bærum flere ganger trukket frem som et negativt forhold som bidrar til å opprettholde Rykkinn's belastede omdømme. På tross av dette forteller flere av intervju-personene at de verdsetter det multikulturelle Rykkinn, og på mange måter identifiserer seg med det mangfoldet det innebærer:

Intervjuer: Føler du at Rykkinn sier noe om hvem du er?

Agnes: Ja, det blir jo min egen tolkning, men du kan se på Rykkinn som en sånn slags smeltedigel, med mange forskjellige mennesker og forskjellige oppfatninger. For her bor det jo veldig mange. Noe av det som er så spesielt med Rykkinn er at vi er et flerkulturelt samfunn. Og det synes jeg er veldig positivt. Så ut fra en sånn definisjon, med mangfold, og det at man kan være raus i forhold til at ikke alle flytter inn i de like Wisteria Lane-husene sine, så vil jeg velge å si at jeg definerer meg ut i fra Rykkinn ja.

Karsten: Jeg synes det er en stor fordel at ungene mine vokser opp der hvor man både ser konflikter, løsninger og muligheter. Jeg ville sett det som et tap, i hvert fall for mine barns ballast hvis de ikke hadde bodd der hvor man får kjent dette litt på kroppen, i praksis.

Flere av intervju-personene synes på denne måten å identifisere seg med et multikulturelt Rykkinn, kanskje fordi det oppleves som litt unikt i Bærum. Agnes forteller i sitatet over at hun anser det som veldig positivt at Rykkinn er å betrakte som en smeltedigel eller et flerkulturelt samfunn med mange forskjellige mennesker og oppfatninger. Både hennes og Karstens utsagn kan tolkes som at de opplever Rykkinn's mangfold som et trekk ved bostedet de ønsker å identifisere seg med. Som vist tidligere i dette kapitlet, forteller Agnes imidlertid at selv om hun er for åpenhet og inkludering, så kjenner hun på det at hun ikke har så lyst til å bo i "Lille Pakistan". Som hun sier: "Jeg vil bo her oppe", og refererer til det hun betegner som "Øvre Rykkinn". Hun peker på at miljøet i Bjørnebærstien fremstår som litt annerledes, sammenlignet med hva hun er vant til "i norske prototype hjem". Ved hjelp av Cresswells (2004) begreper vil man kunne si at det er på "Øvre Rykkinn" Agnes føler seg "in place". Det er der hun har sitt primære sosiale engasjement og miljø. Hva som er å oppfatte som "in place/out of place" synes slik sett, på bakgrunn av intervju-personenes fortellinger, å variere mellom de ulike nabolagene.

Intervju-personenes utsagn kan tolkes som at Rykkinn på et nivå, betraktes som ett samlet sted de ønsker å identifisere seg med. På et annet nivå opplever de imidlertid stedet som

inndelt i ulike delområder, med spesielle kjennetegn og karakteristika. Et av disse kjennetegnene synes å henge sammen med hvilke boligtyper som er dominerende i området, og dermed også de sosioøkonomiske forholdene. Intervjupersonenes inndelinger viser også tegn til en rangering, som jeg som nevnt tidligere i dette kapitlet har valgt å kalle et mikrohierarki. Noen områder oppfattes som mindre attraktive enn andre, noe som spesielt synes å gjelde for Bjørnebærstien. At Bjørnebærstien, med sin karakteristiske blokkbebyggelse, et større antall kommunale boliger og høye innvandrerandel, kommer dårligst ut kan kanskje tolkes som et uttrykk for et ønske om å distansere seg fra det som eventuelt måtte være problematisk med Rykkinn i dag. Eksemplifisert gjennom Agnes' utsagn kan man se at det å identifisere seg med et trekk hva gjelder bostedet som helhet, ikke nødvendigvis gjelder når det kommer til intervjupersonens eget nabolag. En tolkning av dette, er muligheten for at intervjupersonene kan ha flere forskjellige stedsidentiteter, en som gjelder Rykkinn som totalitet, og eventuelt en annen som gjelder det enkelte delområde og nabolag.

8. Avslutning

Som et nyskapende boligprosjekt på begynnelsen av 1970-tallet, fikk utbyggingen av Rykkinn rosende omtale i tidsskrifter som *Byggekunst* og *Arkitektnytt*, ulike bøker om boligbygging, samt i mediene. I dag blir stedet ofte forbundet med et noe negativt omdømme – en forestilling som blant annet kommer til uttrykk i en rekke avisoppslag som knytter Rykkinn til en rekke tilfeller av rusmisbruk, kriminalitet og sosiale problemer på 1980-tallet. I denne oppgaven har jeg derfor ønsket å rette søkelyset mot hvordan det faktisk oppleves å bo på Rykkinn i dag. Med en tilnærming som tar utgangspunkt i sted som noe sosialt og relasjonelt, har jeg undersøkt hvordan Rykkinn kan konstrueres som sted, med andre ord, hvilke forestillinger og fortellinger om bostedet som kan avdekkes blant intervjupersonene. I forlengelsen av dette har jeg i tillegg undersøkt hvorvidt intervjupersonenes forestillinger og fortellinger om stedet Rykkinn er noe de velger å identifisere seg med. Et annet sentralt spørsmål jeg har forsøkt å belyse er hvilken betydning Rykkinns historie og omdømme har for identifikasjon med og tilhørighet til bostedet. Jeg vil i dette kapitlet oppsummere oppgavens viktigste funn.

8.1 Stedsbilder og forestillinger

Flere av intervjupersonene vektlegger at Rykkinn oppleves som forskjellig fra andre typer av steder, som det er nærliggende å sammenligne med. Mennesker som bor i velstående deler av Bærum oppfattes gjerne som konforme, statusbevisste og materialistiske, en forestilling som skiller seg fra oppfatningen om Rykkinn som et folkelig og upretensiøst sted. Rykkinn konstrueres på denne måten som noe kvalitativt forskjellig fra områder som Høvik, Snarøya og Blommenholm, på bakgrunn menneskene som bor der og deres verdier, holdninger og livsstiler. Mens flere av intervjupersonene kontrasterer Rykkinn mot Bærums villaområder, er de imidlertid bevisst på at Rykkinn likevel ikke kan kategoriseres sammen med drabantbyene øst for Oslo. På tross av at Rykkinn omtales som en drabantby i medier, bøker og TV-innslag, gav denne betegnelsen liten gjenklang blant intervjupersonene. Dette syntes å handle om de svært negative assosiasjonene de mente var knyttet til drabantbybegrepet. Flere av intervjupersonene fortalte at de knyttet drabantbyene til forhold som dårlig sosialt miljø, kriminalitet og fremmedgjøring. Da dette var trekk de ikke kunne kjenne seg igjen i på

Rykkinn, ønsket de heller ikke å kalle Rykkinn en drabantby. Jakob var for eksempel svært klar på dette. For ham fremsto Rykkinn som et mye mer selvstendig sted, sammenlignet med drabantbyene i Groruddalen. Andre, som Reidun, ønsket ikke å kalle Rykkinn en drabantby fordi dette var noe hun ikke kunne klare å tenke om sitt eget liv. Rykkinn ble på denne måten konstruert som et ”bedre” sted, hvor det sosiale miljøet var rikere og mulighetene større. Både villaområdene i Bærum og drabantbyene i Oslo øst er å betrakte som forstadsområder. De kan imidlertid sies å være to ulike kategorier av forsteder. Intervjupersonene i denne undersøkelsen plasserte Rykkinn et sted mellom disse forstadstypene.

8.2 Stedsidentifikasjon og tilhørighet

Fordi jeg i denne oppgaven ønsket å høre ”stemmene” til dem som bor på Rykkinn i dag, og få innblikk i deres subjektive erfaringer med og opplevelse av stedet, kan man si at min tilnærming er beslektet med den humanistiske geografien. De ulike intervjupersonenes forestillinger om eget bosted synes da også i stor grad å handle om hvordan de oppfatter seg selv og sin egen situasjon. Ved å tillegge stedet man bor en betydning, som for flere av intervjupersonene handler om at Rykkinn er et folkelig og upretensiøst sted, tillegger man også menneskene som bor der, inkludert seg selv, visse egenskaper som samsvarer med stedets betydning. Kontrasten, som flere av intervjupersonene tegner et bilde av, til høystatusområder i Bærum og drabantbyene, kan slik sett tolkes som et uttrykk for det Rose (1995) omtaler som å identifisere seg *mot* noe. Ved å fremheve kvaliteter ved Rykkinn, som de ønsker å assosieres med, til forskjell fra andre steder, konstrueres også en identifikasjon med stedet.

Blant intervjupersonene er det ulike forhold ved stedet som har betydning for deres stedsidentifikasjon. Jakob, Signe og Reiduns fortellinger kan tolkes som et uttrykk for en stedsidentifikasjon basert på kulturell kapital. Dette er fordi de fremhever trekk ved Rykkinn som handler om verdier, holdninger og politisk ståsted. Signe peker også på hvordan hun føler at folks holdninger på Rykkinn er ”befriende”, idet hun ikke trenger å følge så strenge rammer med tanke på hvordan hun kler seg eller oppfører seg ute blant folk. Signes utsagn kan tolkes som et uttrykk for at den kulturelle kapitalen, i form av verdier og holdninger, er med på å skape visse stedsbaserte praksiser. Andre, som Gro og Agnes, syntes i større grad å vektlegge den sosiale kapitalen som identitetskonstruerende faktor. Sosiale nettverk, naboer, skole og

barna, spilte her en stor rolle for deres følelse av tilhørighet til Rykkinn. På denne måten kan man også si at stedet for noen, har en viktig symbolsk betydning, mens det for andre i større grad handler om de hverdagslige sosiale relasjonene.

Konstruksjonen av stedsidentitet kan imidlertid også tolkes som et uttrykk for et ønske om å unnsnippe, eller heve seg over de negative forestillingene knyttet til Rykkinn. Et funn som samsvarer med denne tolkningen, er intervjupersonenes beskrivelser av ulike sosiale skillelinjer på området. I samsvar med teori utledet fra studier av stigmatiserte boligområder, er det mulig å identifisere noe som kan ligne på et mikrohierarki. Intervjupersonenes beskrivelser av de ulike nabolagene gav inntrykk av en innbyrdes rangering, hvor Bjørnebærstien, som er det nabolaget som huser flest innvandrere og sosialklienter, kom dårligst ut. Deretter fulgte området preget av rekke- og terrassehus, som på folkemunne blir kalt ”Øvre Rykkinn”, mens eneboligområdet på Berger fikk status som det mest attraktive nabolaget på Rykkinn-området. Om noe negativt ble trukket frem, var det gjerne i tilknytning til Bjørnebærstien, eller ”Evensenfeltet” som det tidligere ble kalt. Enkelte fortalte åpenhertig at de selv ikke ønsket å bo i Bjørnebærstien, mens andre fortalte om bekjente som var svært bevisst på å distansere seg fra dette området. På bakgrunn av intervjupersonenes fortellinger syntes Bjørnebærstien på denne måten å få rollen av å representere det som eventuelt måtte henge igjen av Rykkinns negative omdømme i dag.

De sosiale skillelinjene kom spesielt tydelig til uttrykk gjennom intervjupersonenes beskrivelser av problemene rundt skolesammenslåingen. Misnøyen og motviljen hang, slik intervjupersonene beskriver det, sammen med at foreldre med barn som tidligere tilhørte Berger skolekrets, ikke ønsket at barna deres skulle blandes med Gommerud skoles flerkulturelle elevmiljø. Identitet og tilhørighet var med andre ord noe som, i tillegg til å være knyttet til Rykkinn som helhet, også var knyttet til det enkelte nabolag.

8.3 Fortellinger om Rykkinn og betydningen av disse

Som det går frem av oppgaven, er Rykkinn et sted det knytter seg ulike fortellinger, forestillinger og myter til. De ulike representasjonene kan deles inn i to hovedtyper av fortellinger om Rykkinn; som en velorganisert forstad på den ene siden, og som en belastet drabantby på den andre. Debatten som oppsto i kjølvannet av Frobenius’ roman kan sies å trekke på elementer fra disse to “dominerende” fortellingene. Fortellingen om Rykkinn som

en belastet drabantby representeres av Frobenius på den ene siden, med sin krasse kritikk av drabantbyprosjektet generelt og Rykkinn-utbyggingen spesielt. Historiker Enebakk, kan på den andre siden sies å representere fortellingen om Rykkinn som en velorganisert forstad, med sin argumentasjon om hvordan Rykkinn på ingen måte var slik Frobenius fremstiller det, men simpelthen en form for “rasjonell” boligbygging. Jeg har undersøkt hvordan intervjupersonene forholdt seg til disse fortellingene, og hvilken betydning de har for intervjupersonenes identifikasjon med og tilhørighet til stedet.

Flere av intervjupersonene, blant annet Jakob, Karsten og Tormod, forteller at de opplever Rykkinn som svært velorganisert med tanke på den fysiske utformingen. Andre beskriver området som unikt, og trekker frem utbyggingsprosjektet som noe man har grunn til å være stolt av. Fortellingen om Rykkinn som en belastet drabantby kom først og fremst til uttrykk gjennom beskrivelser av utenforståendes oppfatninger og forestillinger om Rykkinn, såkalte indirekte erfaringer. Intervjupersonene synes å oppleve disse som urettferdige, på grunn av et manglende samsvar mellom egne opplevelser og fortellingene som formidles. I forhold til Harald Eias TV-innslag, som kanskje i størst grad har bidratt til å gjøre Rykkinn kjent, synes imidlertid flere av intervjupersonene å verdsette, fremfor kritisere denne fremstillingen. Oppfatningene var mer delt med tanke på Nikolaj Frobenius’ roman ”Teori og praksis”. Flere av intervjupersonene var uenige i Frobenius’ fremstilling av Rykkinn, men mente det også måtte være rom for å snakke om hans ”versjon” av virkeligheten.

Betydningen av disse fortellingene og representasjonene for intervjupersonenes stedsidentifikasjon og tilhørighet, kan ses i sammenheng med hvordan de konstruerer Rykkinn som sted. Intervjupersonenes individuelle fortellinger om bostedet og hvordan de i liten grad opplever Rykkinn som en drabantby, kan knyttes til en større fortelling om drabantbyene som lite attraktive bosteder. Flere av intervjupersonenes vektlegging av Rykkinn som et selvstendig sted, et tettsted eller et boligfelt, fremfor drabantby, vitner om hvor sterke de negative assosiasjonene til drabantbyen er, og hvilke konsekvenser disse assosiasjonene har for intervjupersonenes stedsidentitet og følelse av tilhørighet.

8.4 Oppgavens overførbarhet og relevans

I denne oppgaven har jeg ønsket å formidle hvordan innbyggere som bor i et mye omtalt, helhetlig planlagt forstadsområde, opplever bostedet sitt. Deres tanker og meninger er kun

deres egne, og kan ikke overføres til andre innbyggere på Rykkinn eller innbyggere i andre forstadsområder. Funnenes verdi vurderes imidlertid ikke bare i forhold til overførbarhet (Thagaard 2003). Å bidra til forståelse rundt innbyggers opplevelse av å bo på et sted som Rykkinn kan anses som verdifullt i seg selv. Det har blitt gjort studier av lignende områder med et innenfra-perspektiv tidligere (Ellingsen 1994, Gakkestad 2003). Disse har imidlertid tatt utgangspunkt i drabantbyer i Oslo øst. Min studie av Rykkinn kan derfor bidra til å belyse en ”annen side” av dette forskningsfeltet, på grunn av Rykkinnns unike beliggenhet og kontekst. Til slutt vil jeg også argumentere for at en slik studie som denne kan utgjøre et viktig supplement til statistikk og større oversiktsstudier av denne type boligområder. Til sammen vil de kunne utfylle hverandre og gi en dypere forståelse av viktige problemstillinger knyttet til bosted i dag.

Referanser

- Agnew, J.A & J.S. Duncan (1989): "Introduction". I: Agnew, J.A & J.S. Duncan (eds): *The Power of Place*. University Press, Cambridge.
- Arkitektnytt (1969): *Rykkinn – Utdrag fra bedømmelseskomitéens rapport*. Nr. 20.
- Bakken, T.C. (red.)(2008): *Budstikkas store Asker og Bærum-leksikon*. Kunnskapsforlaget, Oslo.
- Baldassare, M. (1992): "Suburban Communities". *Annual Review of Sociology*, vol.18, s. 475-494.
- Berg, N.G. og B. Dale (2004): "Sted – begreper og teorier". I: Løfgren, A. m.fl. (red.): *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir Forlag, Trondheim.
- Berg, N.G. og H.K. Lysgård (2004): "Ruralitet og urbanitet – bygd og by". I: Løfgren, A. m.fl. (red.): *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir Forlag, Trondheim.
- Bourdieu, P. (1995): *Distinksjonen – en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax Forlag A/S, Oslo.
- Bourdieu, P. (1996): *Symbolsk makt*. Pax Forlag A/S, Oslo.
- Bourdieu, P. (1997): "The forms of capital". I: Halsey, A.H. et al. (eds): *Education, Culture, Economy and Society*. University Press, Oxford.
- Brattbakk, I. (1999): *Bakklandet – en bydel i endring. Gentrification, nærmiljø og identitet 1970-1997*. Hovedfagsoppgave. Geografisk institutt, NTNU, Trondheim.
- Bridge, G. (2006): "It's not just a question of taste: gentrification, the neighbourhood, and cultural capital". *Environment and Planning*, vol. 38, s. 1965-1978.
- Byggekunst (1975): *Rykkinn, Bærum*, vol. 57, nr. 4.
- Calhoun et al. (2002): *Contemporary Sociological Theory*. Blackwell, Oxford.
- Chaney, D. (1994): *The Cultural Turn: Scene-setting Essays on Contemporary Social History*. Routledge, London.
- Cresswell, T. (2004): *Place: A Short Introduction*. Blackwell, Malden.
- Cupples, J. (2009): "Remaking the Anglophilic city: Visual spectacles in suburbia". *New Zealand Geographer*, vol. 65, s. 23-34.
- Danielsen, H. (2006): *Med barn i byen. Foreldreskap, plass og identitet*. Dr. art avhandling. Institutt for kulturstudier og kunsthistorie, seksjon for kulturvitenskap. Det historisk-filosofiske fakultet, UiB.
- Egner, H. (1972): "Rykkinn sykehjem". *Byggekunst*, vol. 54, nr. 3, s. 80-81.
- Ellingsen, S. (1994): *Det medieskapt drabantbybildet – sammenlignet med nærmiljø og sosiale aktiviteter på Bøler*. Hovedfagsoppgave i etnologi. Universitetet i Oslo.

- Enebakk, V. (2004): "Rykkinn i teori og praksis – Nikolaj Frobenius som historieforteller". *ARR Idéhistorisk Tidsskrift*, nr. 4, s. 94-104.
- Fakta A/S (1972): *Bolig og trivsel på Rykkinn. En intervjuundersøkelse*.
- Fishman, R. (1987): *Bourgeois Utopias – The Rise and Fall of Suburbia*. Basic Books, New York.
- Frobenius, N. (2004): *Teori og Praksis*. Gyldendal, Oslo.
- Frobenius, N. (2005): "Rasende drabanter. Et essay om Rykkinn". *Samtiden*, nr. 4, s. 6-14.
- Gakkestad, K. (2003): *Romsås – en stigmatisert bydel? En studie av territoriell stigmatisering: Medias rolle og konsekvenser for beboerne*. Hovedoppgave i samfunnsgeografi. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Gans, H. (1967): *The Lewittowners. Ways of Life and Politics in a New Suburban Community*. Columbia State Press, New York.
- Guttu, J. (2003): "Den gode boligen" *Fagfolks oppfatning av boligkvalitet gjennom 50 år*. Avhandling (dr.ing). Arkitektthøgskolen i Oslo.
- Hansen, T. (1999): "Etterkrigstidens drabantbyer". I: *Tidsskrift for Velferdsforskning*, vol. 2, nr. 4, s. 241-250.
- Hansen, T. og I. Brattbakk (2005): *Endringsprosesser i norske drabantbyer*. Byggforsk skriftserie 6. Norges Byggforskningsinstitutt, Oslo.
- Hansen, T. (2006): "Drabantbyene: den sosiale boligbyggingens feilslag?". *PLAN*, nr. 2, s. 4-11.
- Harris, R. & P. Larkham (1999): "Suburban Foundation, Form and Function". I: Harris, R. & P. Larkham (eds): *Changing Suburbs – Foundation, Form and Function*. E & FN Spon, London.
- Hauge, L.Å. (2007): "Identitet og sted: En sammenligning av tre identitetsteorier". I: *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, vol. 44, nr. 8, s. 980-987.
- Hayden, D. (2003): *Building Suburbia: Green Fields and Urban Growth, 1820-2000*. Random House, New York.
- Hillier, J. og E. Rooksby (eds)(2002): *Habitus: A Sense of Place*. Ashgate Publishing Limited, Hants.
- Holloway, L. & P. Hubbard (2001): *People and Place: The extraordinary geographies of everyday life*. Pearson education, Harlow.
- Kolbenstvedt M. og A. Strand (1976): *Utearealer*. Intervjuer om og observasjoner av uteaktiviteter i bolignære omgivelser i et antall forskjellige norske boområder. Upublisert arbeidsrapport.
- Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Ad notam Gyldendal, Oslo.
- Lupi, T. & S. Musterd (2006): "The Suburban "Community Question"". *Urban Studies*, vol. 43, nr. 4, s. 801-817.
- Martens, J.D. (2000): *Århundrets norske boligprosjekter: 1900-2000*. Norsk Arkitekturmuseum/Den Norske Stats Husbank, Oslo.

-
- Massey, D. (1994): *Space, Place and Gender*. Polity Press, Cambridge.
- Massey, D. (1995): "The conceptualization of place". I: Massey, D. & P. Jess (eds): *A Place in the World? Places, Cultures and Globalization..* Oxford University Press, New York.
- Mazanti, B. og J. Pløger (1999): "Stedet i plural – den suburbane zone". *Sosiologi i dag*, vol. 29, nr. 4, s. 53-75.
- Mazanti, B. (2001): *Fortællinger fra et sted*. Ph.d.-afhandling. By og Byg. Statens Byggeforskningsinstitut, København.
- Myhre, J.E. (1982): *Askers og Bærums historie. Bærum 1840-1980*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Myhre, J.E. (2008): "Urbanisering i Oslos periferi". *PLAN*, nr. 6, s.12-19.
- Norberg-Schulz, C. (1992): *Mellom jord og himmel: En bok om steder og hus*. Pax Forlag A/S, Oslo.
- Peet, R. (1998): *Modern Geographical Thought*. Blackwell, Oxford.
- Relph, E. (1976): *Place and Placelessness*. Pion, London.
- Richie, J. & J. Lewis (eds) (2003): *Qualitative research practice : a guide for social science students and researchers*. Sage, London.
- Rose, G. (1995): "Place and Identity: A Sense of Place". I: Massey, D. & P. Jess (eds): *A Place in the World? Places, Cultures and Globalization..* Oxford University Press, New York.
- Røe, P.G. (2002): "Sosiokulturelle stedsanalyser – et supplement til de tradisjonelle stedsanalysene". I: *PLAN*, nr. 4-5, s. 76-81.
- Røe, P.G. (2009): "Forstaden som sted". I: Berg, N.G. m.fl. (red.): *Mennesker og steder i samspill*. Tapir akademisk forlag, Trondheim.
- Savage, M. et al. (2005): *Globalization & Belonging*. Sage Publications, London.
- Shields, R. (1991): *Places on the Margin*. Routledge, London.
- Silverstone, R. (ed.) (1997): *Visions of Suburbia*. Routledge, London.
- Skeie, J. (1998): *Bolig for folk flest. Selvaagbygg A/S 1920-1998*. Tano Aschehoug, Oslo.
- Sæter, O. (2003): *Stedsblikk, stedsfortellinger og stedsstrider: En sosiologisk analyse av tre kasus*. Doktoravhandling (dr.philos). Rapport nr 3. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Søyland, K. (1999): "Fra stasjonsby til handelssted". *Sosiologi i dag*, vol. 29, nr. 4, s. 77-89.
- Tani, S. (2001): "Bad reputation – bad reality? The intertwining and contested images of a place". *Fennia*, vol. 179, nr. 2, s. 143-157.
- Thagaard, T. (2003): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Thuen, T. (2003): "Steder, grenser, tilhørigheter. Noen innledende betraktninger". I: Thuen, T. (red.): *Sted og tilhørighet*. Kulturstudier, nr. 27. Høgskoleforlaget AS, Kristiansand.

- Tuan, Y.F. (1974): *Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs N.J.
- Törnquist, A. (2001): *Til förortens försvar. Utveckling och organisation i tre stadsdelar 1970-1995*. Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete, Göteborg.
- Ulltveit-Moe, J. (1995): "I utkanten av den tradisjonelle bykjernen: Planlegging og arkitekturidealer". *PLAN*, nr. 1, s. 2-9.
- van der Burgt, D. (2006): "*Der man bor tycker man det är bra*". *Barns geografier i en segregerad stadsmiljö*. Geografiska regionstudier, nr. 71, Uppsala.
- Wiborg, A. (2006): "Den flertydige lokale tilhørighet". I: Thuen, T. (red.): *Sted og tilhørighet*. Kulturstudier, nr. 27. Høgskoleforlaget AS, Kristiansand.
- Ærø, T. (2002): *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil*. Ph.d.-avhandling, By og Byg. Statens Byggeforskningsinstitut, København.

Vedlegg 1

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Jeg er en masterstudent i samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo og holder nå på med den avsluttende oppgaven. Temaet for oppgaven er forstadsutvikling, og denne masteroppgaven er ment å inngå som en del av et større forskningsprosjekt ved navn "Suburbanisme i Osloregionen". Min intensjon er å undersøke hva som karakteriserer Rykkinn som sted og forstad. Jeg er interessert i hvordan dagliglivet utarter seg på Rykkinn og vil gjerne høre ulike beboeres meninger om stedet de bor på.

For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervju ca. 15 personer bosatt på Rykkinn.

Spørsmålene vil dreie seg litt om bakgrunnsforhold som utdanning, yrke og familiestatus. Hovedfokus vil ligge på tema som oppvekst, flyttehistorie, bolig, sosiale relasjoner og stedsoppfatninger.

Jeg vil bruke båndopptaker mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta litt i overkant av en time, og vi blir sammen enige om tid og sted.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig (september 2009).

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Anna Holt
Vibesgate 12b
0356 Oslo
47 66 40 14

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien av Rykkinn og ønsker å stille på intervju.

Signatur Telefonnummer

Vedlegg 2

Intervjuguide – til beboere på Rykkinn

A Bakgrunnsforhold – demografi og familie

- Alder og kjønn
- Landbakgrunn og etnisk bakgrunn (fødeland og foreldres fødeland)
- Utdannelse (fag og nivå) og yrke (ansatt, selvstendig næringsdrivende, lederstilling etc.)
- Arbeidssted og reisemåte til arbeid (personbil, tog, buss, t-bane, trikk, sykkel, gange)
- Sivil- og familiestatus (ung og singel, singel med barn, ungt par med barn, middelaldrende par med barn, middelaldrende par uten barn, eldre og eldre singel)
- Antall barn og barns alder

B Oppvekst og flyttehistorie

- Foreldres utdannelse og yrke
- Fødested (by/bydel, eller region/sted)
- Oppvekststeder/stedstyper (urbant; by eller forstad, eller ruralt; tettsted eller landsbygd)
- Boligtyper/boligområdetyper i oppveksten (enebolig, rekkehus, tomannsbolig, lavblokk, høyblokk, bygård, etc.)
- Hvordan opplevde hun/han/de de ulike oppvekststedene?
- Positive og negative sider ved disse stedene (romlig-materielle organisering, befolkningssammensetning, sosiale relasjoner, kultur, etc.)
- Årsaker til flytting i barndom og oppvekst
- Flytting til Oslo og Osloregionen (tidspunkt og årsak)

C Personlig stedshistorie og flyttemotiver (i den aktuelle forstaden)

- Innflyttingstidspunkt/botid (i forhold til utbyggingshistorie)
- Livsfase på innflyttingstidspunkt (sivilstand, antall barn, barns alder, yrkesaktivitet, etc.)
- Årsaker til flytting fra forrige bosted ("push"-årsaker)
- Årsaker til flytting til nåværende bosted ("pull"-effekter)
- Hva slags type sted lette hun/han/de etter (sosialt, kulturelt og økonomisk)?
- I hvilken grad fant hun/han/de det i denne forstaden?
- Har forstaden endret seg vesentlig mens hun/han/de har bodd der?
- Har det skjedd fortetting/utbygging som har hatt stor betydning?
- Er befolkningssammensetningen endret vesentlig (sosialt, demografisk, sosioøkonomisk, kulturelt, etc.)?
- Er det andre "mennesker" (mennesketyper) som bor der nå, enn tidligere?
- Har området endret karakter?

D Bolig og boligkarriere

- Nåværende boligtype (enebolig, rekkehus, tomannsbolig, lavblokk, høyblokk, etc.)
- Tidligere boligtyper (etter å ha flytte "hjemmefra")
- Tilfredshet med dagens bolig (eller sted)
- Hva er positivt ved boligen (og de private utearealene)?
- Hva er negativt?
- Hva slags bolig kunne hun/han/de egentlig tenke seg?
- Hva er viktigst med en bolig (størrelse, planløsning, beliggenhet, arkitektonisk stil, status, etc.)?
- "Sier" boligen noe om hvem hun/han/de er?
- Har hun/han/de en eller flere fritidsboliger/hytter, eller et eller flere boliger, i tillegg til "denne"?
- Hvor ligger de, og hvor ofte og når brukes de?

E Lokale hverdagslige praksiser

- Hvilke deler av stedet brukes og ferdes i?
- Hvilke tidspunkter (i døgnet og gjennom uken)?
- Voksnes og barns bruk av stedet
- Er stedets/forstadens utforming, tilbud og aktiviteter (barnehager, skoler, helsetjenester, butikker, etc.), slik at hverdagen oppleves som enkel eller tungvint?
- Har stedet/forstaden de tilbud og institusjoner som er nødvendige eller ønskelige?
- Er det kort avstand til daglige gjøremål?
- Hvordan er det med kommunikasjons- og transportmulighetene (inkludert kollektivtransporttilbudet)?
- Er det trafiksikre atkomster til daglige gjøremål for barn?
- Hva med områder for lek, ballspill, idrett, rekreasjon, friluftsliv, etc.?
- Får hun/han/de virkeliggjort og gjennomført sine ønsker og mål på dette stedet/forstaden?
- Er det noe hun/han/de ikke kan gjøre, noe stedet ikke gir muligheter til?
- Hva virker "hemmende" (fysisk, sosialt og kulturelt)?
- Må hun/han/de i stor grad reise ut av stedet/forstaden, hvor ofte og for hvilke gjøremål?
- Hvordan fungerer området, som ble planlagt og bygget ut på en annen tid, for "dagens" mennesker, aktiviteter, preferanser og ønsker?

F Sosiale relasjoner og praksiser

- Har hun/han/de mange venner og bekjente på stedet (sterke bånd og svake bånd)?
- I hvilke deler av stedet (hvilke områder eller veier) hun/han/de venner og bekjente?
- Hvordan kom hun/han/de i kontakt med disse menneskene (hvor på stedet og i hvilke sammenhenger)
- Er det vanlig å "stikke" innom (hjemme hos hverandre) uten avtale, eller er slik kontakt resultat av invitasjon?

- Er det vanlig å være sammen med naboer i andre sammenhenger (trening, sosiale arrangementer, foreninger, utesteder, etc.)?
- Betyr disse nabolags- eller stedsbaserte relasjonene mye (er de årsak til ønske om å bli boende, eller å flytte)?
- Har hun/han/de flere venner bosatt utenfor stedet?
- Har hun/han/de familie (foreldre, søsken, søskenbarn, fjernere slektninger) på stedet?
- Engasjement i lokale lag og foreninger, eller i andre nærmiljøaktiviteter (uformelle, men organiserte, sosiale sammenkomster som hageselskaper, grillfester, etc.),
- Hvilke organisasjoner bruker hun/han/de, og hva betyr disse for trivsel og tilhørighet?
- Er dette stedet/forstaden kjent som et ”sosialt” velfungerende sted?

G Stedsoppfatninger og stedstilknytning

- Hva legger hun/han i begrepet forstad?
- Hvordan ser hun/han/de på det å bo i en forstad?
- Hvordan ser hun/han/de på det å bo i denne forstaden?
- Hva er positivt ved det å bo i denne, og i en slik forstad?
- Hva er negativt?
- Føler hun/han/de seg ”hjemme” i denne forstaden?
- Passer denne forstaden med hennes/hans/deres livsfase, livsstil, oppfatninger og verdier?
- Identifiserer hun/han/de seg med livet i denne forstaden?
- Sier denne forstaden noe om hvem hun/han/de er?
- Hva med arkitekturen, boligtypen og den fysiske ”organiseringen”?
- Har (bo-)stedet en klar identitet, eller en tydelig ”karakter”, og hvordan vil hun/han/de beskrive denne ”identiteten”?
- Kan forstaden/stedet deles inn i ulike ”underområder, med ulik karakter, identitet, befolkningssammensetning, kultur, etc?
- Hvilken del av forstaden identifiserer hun/han/de seg med?
- Føler hun/han/de sterkere tilknytning til andre steder enn bostedet/forstaden (nærliggende sted, hjem-, eller oppvekststed, fritidsbolig/hytte, arbeidsplass, etc.)?
- Er jobben eller bostedet viktigst, eller er det på hytta ”det gode livet” leves (der hun/han/de helst vil være)?
- Er tilknytningen til stedet noe som skjer (at hun/han/de får røtter på stedet), eller noe hun/han/de velger, mer eller mindre bevisst?

H Stedets omdømme

- Hvilket inntrykk tror hun/han/de at har andre av stedet/forstaden?
- Har hun/han/de inntrykk av at stedet/forstaden er attraktivt?
- Er stedet unikt, eller som mange andre forsteder?
- Hva kalles stedet, eller forstaden, på folkemunne (noe annet enn ”offisiell betegnelse”)?

- Hvilken oppfatning har de som bor i nærheten, i kommunen og på andre steder?
- Har han/hun hørt om Harald Eias sketsjer og/eller Nikolaj Frobenius' roman om Rykkinn?
- Hva mener hun/han om disse representasjonene? Positivt/negativt?
- Hvordan framstilles/beskrives stedet i media (lokalt og ev. nasjonalt)?
- Har stedet et godt eller dårlig "rykte", hvorfor?
- Har stedet vært omtalt som et "problemområde", eller som et "problemfritt" sted?
- Gir det status å bo der?
- Hva synes hun/han/de om prisnivået, sammenlignet med andre tilsvarende steder?
- Hvorfor tror hun/han/de det er dyrt, eller rimelig?

I Framtidsutsikter

- Hvordan tror hun/han/de at stedet vil utvikle seg (befolkning, kultur, fysiske struktur, omgivelser, etc.)?
- Er det spesielle ting hun/han/de er opptatt av?
- Er det noe hun/han/de er redd for?
- Vil det bli mer eller mindre attraktivt å bo der?
- Hvor lenge kom mer hun/han/de til å bo der?
- Hva har betydning for en eventuell beslutning om å flytte (livsfase, økonomi, bolig, sosiale relasjoner, stedets kvaliteter, omdømme etc.)?
- Hvor, eller til hva slags typer sted/boligområde, kan hun/han/de tenke seg å flytte til, hvis det blir aktuelt å flytte?
- Hvis hun/han/de skal flytte, hva er årsakene til det, og hvilken betydning har dette stedet/førstaden ("push"-årsaker) og hva er bedre med den "nye" bostedet ("pull"-årsaker)?

Vedlegg 3

Avisartikler hentet fra Atekst (atekst.no):

- ”Ordfører Gravdahl vil ha ro og orden: Lovløse tilstander i Sandvika”,
Unni Sunnanå, Aftenposten Aften, 11.01.1984
- ”Rekruttskole for narkomane”,
Hans P. Aass, Bård E. Hansen, Knut E. Knudsen, VG, 26.11.1995
- ”Portrettet, en skamløs pornograf”,
Andreas Wiese, Dagbladet, 16.10.1999
- ”Reisen hjem til Rykkinn”,
Bernt Erik Pedersen, Dagsavisen Morgen 04.04.2003
- ”Med fast løgnrytme”,
Anders Gjesvik, Arne Roar Lund, Dagens Næringsliv, 04.09.2004
- ”Rampen fra Rykkinn skriver sin hevn”,
Per Kristian Bjørkeng, Aftenposten Morgen, 10.10.2004
- ”Drabantbyens Frobenius”,
Tom Stalsberg, Dagbladet, 24.10.2004
- ”Pyntelig pønker”,
Lars West Johnsen, Dagsavisen, 15.01.2005
- ”Idolet og folkefienden i Rykkinn”,
Christian Bråtebekken, Dagbladet, 11.02.2005
- ”Arkitekten som romanhelt”,
Jan Carlsen, Klassekampen, 23.02.2005
- ”Forfattere og etikk, Feilaktig og uetterrettelig om min roman”,
Nikolaj Frobenius, Aftenposten Morgen, 24.02.2005
- ”Forfattere og etikk, Frobenius som virkelighetsprodusent”,
Vidar Enebakk, Aftenposten Morgen, 25.02.2005
- ”Forfattere og etikk, Fiksjonens frihet nødvendig”,
Carl-Martin Borgen, Aftenposten Morgen, 05.03.2005
- ”Baklengs til barndommen”,
Karin Haugen, Klassekampen, 24.05.2005
- ”Bærumsblærum”,
Erling Dokk Holm, Dagbladet, 10.11.2007

Artikler hentet andre steder:

- ”Vente på at livet skal starte”,
Knut Olav Åmås, Dagbladet 21.10.2004
- ”Privilegert som bor på Rykkinn”,
Hilde Bringsvoll, ABBL Nytt, Nr. 1, 2006
- ”Rykkinnpatriotene”,
Christine Spersrud Haug, Dagbladet.no, 06.07.2008